

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

**ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Житомирської
обласної військової адміністрації

В.М. Градівський

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
про стан навколишнього природного
середовища Житомирської області
у 2023 році**

СТРУКТУРА
Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища
Житомирської області у 2023 році

№	Назва розділу	стор.
	Вступне слово	7
1.	Загальні відомості	8
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості території	8
1.2	Соціальний та економічний розвиток області	13
2.	Атмосферне повітря	17
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	17
2.1.2	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	25
2.2	Транскордонне забруднення атмосферного повітря	26
2.3	Якість атмосферного повітря в населених пунктах	26
2.4	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	27
2.5	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	28
2.6	Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	28
3.	Зміна клімату	30
3.1	Тенденції зміни клімату	30
3.2	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	31
3.3	Політика та заходи у сфері охорони озонowego шару	33
4.	Водні ресурси	35
4.1.	Водні ресурси та їх використання	35
4.1.1.	Загальна характеристика	36
4.1.2.	Водокористування та водовідведення	37
4.1.3.	Водозабезпеченість територій та регіонів	41
4.2.	Забруднення поверхневих вод	42
4.2.1.	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	42
4.2.2.	Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	47
4.2.3.	Транскордонне забруднення поверхневих вод	48
4.3.	Стан поверхневих вод	48
4.3.1.	Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод	50
4.3.2.	Хімічний стан масивів поверхневих вод	50
4.3.3.	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	50
4.3.4.	Радіаційний стан поверхневих вод	51

4.4.	Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	51
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	54
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	54
5.1.1	Загальна характеристика	54
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екологічної мережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	55
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	56
5.1.4	Формування національної екологічної мережі	57
5.1.5	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	61
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	62
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	62
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	63
5.2.3	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	65
5.2.4	Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України	67
5.2.5	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	68
5.2.6	Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах області	68
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	69
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу	69
5.3.2	Стан і ведення мисливського господарства	69
5.3.3	Стан і ведення рибного господарства	73
5.3.4	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	73
5.3.6	Інвазивні чужорідні види тварин у фауні в межах області	74
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	75
5.4.1	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	75
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення	78
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	78
5.4.4	Формування Смарагдової мережі	82
5.5	Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду	83
5.6	Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	83
6	Земельні ресурси та ґрунти	85
6.1	Структура та стан земель	85

6.1.1	Структура та динаміка основних видів земельних угідь	85
6.1.2	Стан ґрунтів	87
6.1.3	Деградація земель	88
6.2	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	91
6.3	Державна політика та заходи у сфері охорони земель	92
6.3.1.	Практичні заходи	93
7	Надра	93
7.1	Мінерально-сировинна база	93
7.1.1.	Стан та використання мінерально-сировинної бази	96
7.2.	Система моніторингу геологічного середовища	97
7.2.1.	Підземні води: ресурси, використання, якість	97
7.2.2.	Екзогенні геологічні процеси	99
7.3.	Дозвільна діяльність у сфері використання надр	99
7.4.	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	99
7.5.	Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	99
8.	Відходи	100
8.1	Структура утворення та накопичення відходів	102
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	105
8.3	Транскордонне перевезення небезпечних відходів	118
8.4	Державна політика у сфері поводження з відходами	118
9.	Екологічна безпека	120
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки	120
9.2	Об'єкти підвищеної небезпеки	120
9.3	Радіаційна безпека	124
9.3.1	Стан радіаційного забруднення території області	124
9.3.2	Поводження з радіоактивними відходами	124
9.3.3	Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення	127
9.4.	Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України	131
10.	Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище	133
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва	133
10.2	Вплив на навколишнє середовище	135
10.2.1	Гірничодобувна промисловість	135
10.2.2	Металургійна промисловість	136

10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість	137
10.2.4	Харчова промисловість	137
10.3	Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва	138
11.	Сільське господарство та його вплив на навколишнє середовище	138
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства	138
11.2	Вплив на навколишнє середовище	139
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	139
11.2.2	Використання пестицидів	139
11.2.3.	Зрошення та осушення земель	139
11.2.4.	Тенденції в тваринництві	140
11.3.	Органічне сільське господарство	140
11.4.	Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	141
12.	Енергетика та її вплив на навколишнє середовище	142
12.1	Структура виробництва та використання енергії	142
12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	142
12.3	Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище	143
12.4	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	143
12.5	Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	143
13.	Транспорт та його вплив на навколишнє середовище	146
13.1	Транспортна мережа Житомирської області	146
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень	146
13.2	Вплив транспорту на довкілля	147
14.	Стале споживання та виробництво	148
14.1	Тенденції та характеристика споживання	148
14.2	Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	149
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	150
15.2	Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	150
15.3	Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища	152
15.4	Виконання державних цільових екологічних програм	162
15.5	Державна політика у сфері моніторингу навколишнього	164

	природного середовища	
15.6	Оцінка впливу на довкілля	165
15.7	Економічні засади природокористування	166
15.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності	166
15.7.2	Стан фінансування сфери навколишнього природного середовища	167
15.8	Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	169
15.9	Державне регулювання природокористування	170
15.10	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони навколишнього природного середовища	171
15.11	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	172
15.12.	Екологічна освіта та інформування	172
15.13	Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	176
	Висновки	177

ВСТУП

Однією з умов сталого економічного і соціального розвитку області є раціональне використання природних ресурсів, охорона навколишнього природного середовища та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

Зростання обсягів використання природних ресурсів, їх вичерпання обумовлюють необхідність розробки та реалізації короткострокових та довгострокових планів, стратегій невиснажливого природокористування та постійного контролю за змінами у ході природних та антропогенних процесів.

Саме на вирішення цих та інших завдань спрямована робота Департаменту екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної (військової) адміністрації.

У звітній «Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області у 2023 році» наведено систематизовані офіційні дані про стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного, тваринного світу, природнозаповідного фонду, вплив господарської діяльності на довкілля. Також висвітлено нагальні екологічні проблеми, стан екологічної освіти, тощо.

Основна частина представленої інформації базується на даних державних статистичних спостережень.

Доповідь в електронному вигляді розміщено на офіційному сайті Департаменту екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної (військової) адміністрації, в розділі «Стан довкілля» (<https://eprdep.zht.gov.ua>).

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості області

Житомирська область розташована в північно-західній частині України. Займає площу 29,83 тис. км², що становить 4,9 % території України і за цим показником посідає п'яте місце в країні. Протяжність області із заходу на схід сягає 170 км, а з півночі на південь 230 км.

Область межує: на півночі - з Гомельською областю Республіки Білорусь, на заході - з Хмельницькою і Рівненською, на сході - з Київською і на півдні - з Вінницькою областями України.

Область розташована у двох природно-кліматичних зонах, північна її частина — у зоні Полісся, південна — у межах Лісостепу.

Метеорологічна характеристика 2023 року на території Житомирської області

Минулий 2023 рік виявився одним з трьох найтепліших за всю історію спостережень. Його середня температура на рівні 9.7-10.5° перевищила норму на 1.6-2.0° і була майже такою самою, як в 2019 та 2020 роках. Зима була теплою, загалом достатньо зволоженою; весна — з температурним режимом, підвищеним в перший місяць та близьким до норми надалі, з нерівномірним розподілом опадів; літо — значно триваліше, ніж зазвичай, із суттєвим дефіцитом дощів та широкою амплітудою температур; осінь відзначилась по-літньому теплою та сухою погодою в перший місяць, підвищеним проти норми температурним режимом і достатньою кількістю опадів надалі.

Опади, як і завжди, розподілились нерівномірно по території та у часі. Жорстка нестача опадів відмічалась в серпні-вересні, та, особливо, в травні.

Загальна кількість опадів за 2023 рік виявилася на переважній частині території достатньою — 583–666 мм (96–105% норми), дещо менше опадів було в західному районі області — 556 мм, або 89 % норми.

Протягом 2023 року спостерігалось 2 стихійних метеорологічних явища II рівня небезпечності (сильні заморозки), 71 небезпечне метеорологічне явище I рівня небезпечності (15 випадків туману, 10 — посилення вітру, 29 — грози, 11 — значних опадів, 4 — шквалу, 1 — граду, 1 — ожеледі).

Зима 2022-2023 рр.

Календарна зима (грудень 2022 р.-лютий 2023 р.) із середньою температурою 0.0-0.8° морозу перевищила норму на 2.0-2.4° — це забезпечило їй третю-шосту позицію у рейтингу найтепліших зим з 1961 року. Опадів було достатньо.

Протягом зими сніговий покрив відмічався ще не раз, проте він не був тривалим, і з підвищенням температурного режиму та зміни фази опадів на рідкі швидко руйнувався.

Січень 2023 року розпочався надзвичайно теплою та сухою погодою. Протягом 1-3 січня максимальні температури перевищували абсолютні значення для зазначених дат за весь період спостережень.

Періодичне посилення сибірського антициклону призводило до зниження температурного режиму до цілодобових морозів, а мінімуми січня відмічені на рівні 7-13° морозу.

Опади випадали нерівномірно: відмічались, як сухі періоди, так і часті дощі, а з похолоданням до морозів – сніг, що призводило до формування тимчасового снігового покриву з максимальною висотою 2-4 см. Сума опадів за січень по метеостанціям області склала 19-36 мм, що відповідає 61-92 % кліматичної норми.

Лютий. Активні атмосферні процеси позначились на суттєвих змінах погодних умов протягом місяця: відмічались, як періоди із зимовим режимом, так і, нехарактерно тепла для цієї пори, погода. Найхолоднішою видалася перша декада лютого, коли на Україну поширилось арктичне повітря.

В решту місяця надходження в Україну теплого та вологого атлантичного або середземноморського повітря обумовило підвищений проти норми температурний режим з перевагою плюсових значень, часті змішані опади або дощ та повний схід снігового покриву. Максимуми місяця відмічені на рівні 8-11° тепла.

Середня температура лютого становила 0.1-0.7° морозу, що на 1.9-2.2° вище за норму. Опадів було достатньо – 35-46 мм, або 103-119 % кліматичної норми. Місяць відзначився вітряною погодою.

Численні атмосферні фронти супроводжувались мокрим снігом або дощем, внаслідок чого відмічались випадки налипання мокрого снігу або ожеледі, але явища були слабкими.

Весна

Календарна весна (березень-травень) практично відповідала середньостатистичній.

Березень. В першій половині місяця погоду Житомирщини формували повітряні маси північних широт: вночі переважали слабкі морози, а денна температура коливалась від незначного плюсового до помірного тепла. Прохолодна погода сприяла періодичному випадінню снігу та мокрого снігу, внаслідок чого сформувався нетривалий сніговий покрив з максимальною висотою 2-6 см.

В решту місяця відбувалося наростання тепла до максимальних позначок березня. Середня добова температура протягом 23-25 березня на рівні 11-14° перевищувала норму на 8-11°. Середня температура березня становила 3.6-4.7° тепла, що на 1.8-2.5° вище за норму.

Опади випадали нерівномірно і різнилися за фазовим станом, за інтенсивністю були від неістотних до значних. Всього випало 55-84 мм, або 141-195 % норми.

Квітень. Періодичне переміщення на Україну південних циклонів позначилось на характері погоди в більшості днів місяця: похмурої, дощової, з численними небезпечними метеорологічними явищами (тумани, грози, град та інші). Часта зміна повітряних мас впливала на постійні коливання

температурного режиму – від досить низьких, як для цієї пори значень, до помірного тепла.

Середня температура квітня становила 8.5-9.1°, що в північній частині області близько до норми (-0.2...+0.3°), на решті території області нижче норми на 0.6-0.8°. Опади спостерігались в більшості днів квітня, переважно були у вигляді дощу.

Травень. Стаціонавання поширених антициклонів обумовило стійку, практично суху погоду на Житомирщині, а температурний режим внаслідок зміни повітряних мас на відповідних периферіях антициклонів зазнавав значних коливань. У першій та на початку другої декади в окремих частинах області відмічались часті заморозки на висоті 2 см 0-5°. В середині травня, а саме – 13-14 числа, випереджуючи звичайні строки на 4-6 днів, розпочалось метеорологічне літо, тобто середні добові температури сягнули 15.0° тепла.

Середня місячна температура виявилася близькою до кліматичної норми (відхилення +0.1...-0.3°) і становила 14.0-15.0° тепла.

Травень відзначився жорсткою нестачею опадів, а поодинокі дощі випадали лише у лічені доби. Загальна сума опадів на більшій частині території області склала всього 0.2-4 мм (0.3-6 % норми) – це найменша кількість опадів у травні за весь період спостережень.

Завдяки стійкій сухій погоді протягом травня небезпечних явищ практично не було.

Літо

Раніше розпочавшись та закінчившись на три тижні пізніше, ніж зазвичай, метеорологічне літо виявилось довшим за стандартне майже на місяць (на 25-28 днів) і тривало 140-141 днів. Календарне літо (червень-серпень) увійшло в десятку найтепліших за весь період спостережень: його середня температура на рівні 19.6-20.8° перевищила кліматичну норму на 0.9-1.5°. Кількість опадів була недостатньою – 148-223 мм, що відповідає 68-91 % норми.

Червень відзначився значною амплітудою температурних коливань. В більшості днів місяця спостерігалась по-літньому тепла погода з підвищеним проти норми температурним режимом.

Середня температура червня становила 17.9-18.9° тепла, що близько до норми. Протягом місяця відмічались як тривалі сухі, так і дощові періоди, а опади мали вкрай полярну інтенсивність – від неістотних до значних.

Небезпечні метеорологічні явища червня: відмічались грози по всій території області або в окремих її частинах.

Липень. Циклічні зміни теплих та холодних повітряних мас над територією України визначило амплітуду температурних коливань на Житомирщині від мінімумів в межах 7-11° до максимальних позначок 32-33°. Періоди стійкої погожої погоди змінювались періодами з бурхливими атмосферними процесами, коли відмічалась активна грозова діяльність, випадали інтенсивні дощі, спостерігались шквали.

Середня температура липня становила 19.5-20.8°, що в північній половині в межах норми, на решті території області на 0.6-0.7° вище за норму.

Дощі відмічались в більшості днів місяця і різнились за районами випадіння та інтенсивністю від неістотних до значних.

Липень характеризувався великою кількістю небезпечних метеорологічних явищ конвективного походження.

Останній тиждень місяця відзначився частими грозами фронтального або внутрішньомасового походження: на переважній частині території області – 24, 25, 26 липня та в окремих її частинах – 27, 30, 31 липня.

Серпень. Протягом місяця переважав антициклонічний тип погоди, що обумовило тривалі періоди сухої спекотної погоди, коли денні температури стійко перетинали 30°- у межу, а в деякі дати наближались або перевищували абсолютні значення.

Проходження атмосферних фронтів або внутрішньомасові процеси протягом місяця сприяли виникненню НМЯ І: гроз, шквалу, вітру, значного дощу. При цьому відмічалось зниження фону денних температур за добу на 10-14°. Перевага періодів з високим температурним режимом та тривала відсутність дощів протягом літа обумовили досягнення та утримання пожежної небезпеки на Житомирщині до рівня високої (4 класу) та надзвичайної (5 класу).

Осінь

Вересень. На Житомирщині переважала стійка суха погода. Температурний режим, хоча і мав досить широку амплітуду, проте, був підвищеним проти норми, а в окремі доби середня добова температура перевищувала норму на 9-10°.

Цьогорічний вересень став найтеплішим за період спостережень з 1945 року, його високий температурний режим продовжив більш, ніж на 3 тижні метеорологічне літо.

Дощі розподілись вкрай нерівномірно: тривалі сухі періоди епізодично поступалися зливовим дощам.

Високий температурний режим та відсутність опадів протягом вересня сприяли утриманню пожежної небезпеки на території області на високому (4 класу) та надзвичайному (5 класу) рівні.

Жовтень. В першій половині місяця чередування теплих та холодних повітряних мас обумовило широку амплітуду температурних коливань і циклічні зміни типу погоди.

Перевага тепла протягом місяця позначилась на його середній температурі, яка перевищила норму на 2.5-3.4° і становила 10.0-11.5°, а також забезпечила 2-3 позицію в ряду спостережень з 1945 року, після 1966 та 2020 років.

Опади розподілись нерівномірно: відмічались, як сухі періоди, так і дощова погода, а їх інтенсивність була полярною від неістотних до значних. За результатами вимірювань метеостанцій області загальна сума опадів склала 49-87 мм, що відповідає 120-178 % кліматичної норми.

Разом з тим, періоди із сухою погодою, особливо в умовах зростання денного фону температур, посилювали загрозу пожежної небезпеки на території області до високого та надзвичайного рівня.

Листопад. В першій половині місяця температурний режим стало перевищував норму. Найвищі значення листопада – 15-17° тепла. Внаслідок переміщення через територію області численних атмосферних фронтів спостерігались часті дощі.

Температурний режим стрімко знизився до нічних морозів, а згодом набув і денних мінусових значень.

Середня температура місяця становила 2.9-3.8°, що вище за норму на 0.6-1.2°. Сумарна кількість опадів за листопад склала 54-119 мм, відповідає 115-264 % кліматичної норми.

Із небезпечних явищ у листопаді спостерігались значні та сильні опади.

Грудень відзначився контрастною погодою. В першій половині місяця на Житомирщині відмічалась класична зимова погода з температурним режимом, переважно пониженим проти норми, майже щоденними опадами, поповненням снігового покриву до висоти 12-20 см. Проте, з періодичним проходженням теплих фронтів випадав мокрий сніг або рідкі опади, що призводило до виникнення ожеледі, ожеледиці, туманів. Мінімуми грудня – 8-10° морозу.

Середня температура грудня становила 0.4-1.1° тепла, що на 2.3-2.9° вище за норму.

Кількість опадів за місяць склала 47-68 мм, або 107-156 % кліматичної норми.

Кількість опадів за 2023 рік

Таблиця 1

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Звягель		Житомир	
	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми
Січень	33	83	27	77	19	61	36	92	23	62
Лютий	46	118	43	119	35	103	41	105	36	103
Березень	75	174	84	195	71	173	65	163	55	141
Квітень	52	133	74	180	73	192	74	190	87	212
Травень	11	16	3,5	6	0,3	0,5	5,7	10	0,2	0,3
Червень	81	108	54	77	64	91	55	71	59	77
Липень	100	96	77	77	94	115	87	98	68	85
Серпень	42	64	29	48	9	17	19	32	21	35
Вересень	2,6	5	7,7	16	10	21	7	13	29	51
Жовтень	87	178	85	177	71	169	62	141	49	120
Листопад	54	115	114	259	90	225	57	130	119	264
Грудень	68	145	67	156	47	124	47	107	47	112
Рік	652	97	666	105	583	101	556	89	593	96

Середня місячна температура повітря за 2023 рік

Таблиця 2

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Звягель		Житомир	
	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми
Січень	0,8	4,0	0,0	3,6	0,5	3,8	0,9	4,0	0,6	3,9
Лютий	-0,2	1,9	-0,7	2,0	-0,4	2,0	-0,1	2,0	-0,2	2,2

Березень	4,0	2,0	3,6	1,8	4,0	2,0	4,3	2,1	4,7	2,5
Квітень	8,7	-0,1	9,1	0,3	8,9	-0,2	8,5	-0,8	8,7	-0,6
Травень	14,0	-0,3	14,6	0,1	14,5	-0,2	14,8	0,0	15,0	0,1
Червень	17,9	0,1	18,4	0,4	18,2	0,0	18,6	0,4	18,9	0,5
Липень	19,5	0,0	19,6	-0,1	19,8	-0,1	20,4	0,6	20,8	0,7
Серпень	21,4	2,9	22,0	3,3	21,8	2,9	22,5	3,5	22,8	3,5
Вересень	16,8	3,5	17,0	3,5	17,0	3,3	17,9	4,1	18,0	4,0
Жовтень	10,5	2,9	10,0	2,5	10,5	2,7	11,2	3,1	11,5	3,4
Листопад	3,2	0,6	2,9	0,8	3,3	0,8	3,5	0,7	3,8	1,2
Грудень	0,8	2,5	0,4	2,5	0,7	2,6	0,7	2,3	1,1	2,9
Рік	9,8	1,7	9,7	1,7	9,9	1,6	10,3	1,9	10,5	2,0

Тривалість сонячного сяйва (години) за 2023 рік по МС Коростень

Місяць	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Рік
Тривалість, години	5	74	107	117	307	255	278	335	242	142	69	28	1959

В більшості діб року погодні умови були сприятливими для функціонування господарського комплексу та життєдіяльності населення нашої області. Значне перевищення температурного режиму проти норми протягом холодного періоду дозволило заощадити енергетичні, паливні і матеріальні ресурси. Проте, періодичні ускладнення погоди порушували діяльність суб'єктів господарювання.

Переміщення через територію області атмосферних фронтів обумовлювало інтенсивні опади, посилення швидкості вітру, утворення снігового накату і ожеледиці на дорогах, снігових заметів, що, в свою чергу, спричиняло затори транспорту і аварійні ситуації на шляхах області, напружену роботу автошляхових підприємств, комунальних служб та підрозділів ДСНС. На порушення руху автотранспорту впливало і погіршення дальності видимості внаслідок туманів, які спостерігались неодноразово.

Посилення вітру, ожеледь, налипання мокрого снігу, а в теплий період року – активна грозова діяльність, яка супроводжувалась іншими небезпечними явищами конвективного походження: шквалами, значним дощем, часом з градом, ускладнювали роботу енергетиків, зв'язківців, комунальних служб, автотранспорту та завдавали збитків пересічним громадянам – призводили до перебоїв електропостачання в багатьох населених пунктах області; траплялись випадки повалення дерев, які на окремих ділянках автошляхів перешкоджували безпечному руху транспорту, мало місце пошкодження дахів будинків, парканів, різних конструкцій та споруд.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Через припинення проведення Державною службою статистики України статистичних обстежень відповідно Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дані у даному розділі подаються на 1 січня 2022 року.

В області (на 1 січня 2022 року) проживало 1179032 особи, з них 703260 осіб або 59,6%, мешкали у містах та селищах міського типу та 475772 особи – у сільській місцевості.

За 2021 рік кількість населення області зменшилась на 16463 особи, за рахунок природного та міграційного скорочень – на 15135 та 1328 осіб відповідно.

Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 36 народжених.

В Житомирській області налічується 66 територіальних громад на території 4 адміністративних районів (Бердичівський, Житомирський, Коростенський, Звягельський), із них: 12 міських, 22 селищних та 32 сільські територіальні громади.

В умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну і введення воєнного стану у 2022 році було спричинено падіння окремих економічних і соціальних показників області.

Через ситуацію повної або часткової відсутності статистичної інформації, у зв'язку з тим, що наразі не всі респонденти подають звітність до відповідних органів, не маємо змоги бачити оцифровану ситуацію економіки області загалом.

Аналіз виконання Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області за 2023 рік (далі – Програма) свідчить, що фактично на виконання заходів Програми протягом звітного періоду спрямовано 3 млрд 652,4 млн грн, у тому числі: 11,5% – з державного бюджету, 28,7% – з обласного бюджету, 5,8% – з місцевих бюджетів, 54,0% – з інших джерел.

У Програмі затверджено 227 заходів, із яких: виконано 78,9% заходів та 3,5% виконано не у повному обсязі.

Діяльність обласної військової адміністрації у 2023 році була направлена на подолання наслідків повномасштабного російського вторгнення, соціально-економічний розвиток регіону у реаліях сьогодення, підвищення добробуту мешканців області та комплекс заходів підтримки малозахищених верств населення, у тому числі внутрішньо-переміщених осіб.

Рівень життя населення

У зв'язку з російською збройною агресією загострилася ситуація на ринку праці в області.

У 2023 році послугами обласної служби зайнятості скористалися 23,4 тис. безробітних громадян, що на 36,2% менше, ніж у 2022 році. Одночасно роботодавці області проінформували обласну службу зайнятості про наявність 14 411 вакансій, що на 14,1% менше, ніж у 2022 році.

На 01.01.2024 в середньому на одне вільне робоче місце претендувало 5 безробітних (на 01.01.2023 – 9 безробітних).

У 2023 році за сприяння центрів зайнятості та філій обласного центру зайнятості працевлаштовано 8,5 тис. зареєстрованих безробітних.

Допомогу по безробіттю отримували 15,6 тис. осіб, що у два рази менше, ніж упродовж 2022 року.

У 2023 році проходили професійне навчання 1067 зареєстрованих безробітних.

Для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці впродовж 2023 року 631 особа (у 2022 році 2 особи) отримали ваучер для здобуття вищої освіти, на підвищення кваліфікації фахівців та для перепідготовки та підвищення кваліфікації за робітничими професіями. Ваучери видані за 22 спеціальностями та 13 робітничими професіями. Ваучери видавались на підготовку за спеціальностями «Психологія», «Менеджмент», «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», «Комп'ютерна інженерія», «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», «Геодезія та землеустрій», «Соціальна робота», «Туризм та рекреація», «Дизайн», підвищення кваліфікації за спеціальністю «Медсестринство», за професіями робітник фермерського господарства, кухар, кравець, водій автотранспортних засобів, охоронник, електрогазозварник, слюсар-ремонтник, закрійник.

Впродовж 2023 року профорієнтаційними послугами в обласній службі зайнятості охоплені 44,4 тис. осіб, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.

Шляхом компенсації витрат роботодавцю єдиного соціального внеску працевлаштовано 81 особу.

Згідно постанови КМУ від 20.03.2022 № 331 «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» надана компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб 177 роботодавцям за працевлаштування 266 осіб.

У громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру взяла участь 322 особи з числа безробітних. Зареєстровані безробітні брали участь у таких видах громадських робіт: роботи по догляду за громадянами у закладах соціальної сфери; благоустрій та роботи із соціально вразливими верствами населення.

З метою організації суспільно корисних робіт в області прийнято розпорядження обласної військової адміністрації від 25.11.2022 № 344. Відповідно до прийнятих рішень в 34 територіальних громадах до виконання суспільно корисних робіт залучено 1188 осіб з числа зареєстрованих безробітних з відповідним фінансування з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на суму 8,1 млн грн.

Фактично за період реалізації програми (з 01 липня 2022 року до 01 січня 2024 року) кошти для реалізації підприємницької ідеї отримали 492 особи на загальну суму 74,6 млн грн, які створили 537 нових робочих місць.

За останніми наявними статистичними даними середньооблікова чисельність штатних працівників у січні 2022 року становила 188,7 тис. осіб (дані по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше).

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 16.09.2022 № 1037 в області забезпечено здійснення спеціального моніторингу погашення

підприємствами, установами і організаціями заборгованості із виплати заробітної плати (далі – заборгованість). За статистичними даними на 01.01.2024 загальна сума заборгованості становила 41,9 млн грн на 8 підприємствах (на 01.01.2023 – 29,1 млн грн та 11 підприємств відповідно).

У 2023 році проведено 5 засідань обласної комісії, 8 засідань відповідних комісій у районах та містах області. За результатами проведених засідань упродовж 2023 року на 8 підприємствах заборгованість погашено на загальну суму майже 8 млн грн, на 2 підприємствах - зменшено.

Індекси споживчих цін у грудні 2023 року (у % до грудня 2022 року)

Індекс споживчих цін є показником зміни в часі цін і тарифів на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. За даними Головного управління статистики у Житомирській області у 2023 році інфляція на споживчому ринку становила 105,3 %.

Динаміка індексу інфляції у 2023 році (зростаючим підсумком)

Таблиця 3

Порівняння індексу інфляції за 2023 рік з попереднім			
	2022	2023	Різниця (%)
січень	100,8	101,3	0,5
лютий	101,4	100,1	-1,3
березень	103,3	101,2	-2,1
квітень	102,5	100,4	-2,1
травень	103,6	100,3	-3,3
червень	102,9	101,3	-1,6
липень	100,9	99,0	-1,9
серпень	101,9	99,2	-2,7
вересень	101,8	100,7	-1,1
жовтень	102,3	100,3	-2,0
листопад	101,2	100,7	-0,5
грудень	100,3	100,7	0,4
За рік	125,4	105,3	-20,1

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Проаналізувавши дані про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів суб'єктів господарювання, надані органами статистики області, та порівнявши їх між собою за два роки отримуємо висновок - поліпшення якості повітря в області після початку повномасштабного вторгнення.

Поліпшення якості атмосферного повітря в регіоні безпосередньо пов'язано із зменшенням обсягів виробництва та зміною режиму роботи наявних великих та середніх підприємств, із зупинкою підприємств або їх обмеженою роботою. Але, таке поліпшення, у разі відмови від проведення модернізації та екологізації промислових процесів на підприємствах, буде існувати допоки йде війна. Якщо, після перемоги подальше відновлення підприємств не базуватиметься на засадах проєвропейських екологічних реформ, то показники викидів забруднюючих речовин повернуться до показника, що ми мали до повномасштабного вторгнення.

Також, спостерігається тенденція до зменшення кількості діючих підприємств у 2023 порівняно з 2022 роком (зменшення близька 10,1%). Це безпосередньо пов'язано із бойовими діями в Україні. Зменшення економічної активності в регіоні суттєво впливає на його розвиток, що може привести до стагнації економічного сектору області.

Суттєве зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у період 2022-2023 р.р. показує, яке промислове навантаження несуть території області, де розташовані великі підприємства забруднювачі та які мають високий транспортний трафік.

Аналіз чітко показав як досі не модернізовані підприємства до повномасштабного вторгнення суттєво впливали і на якість атмосферного повітря, і на громадське здоров'я — здоров'я кожного з нас.

Водночас, існує непромислове забруднення атмосферного повітря. Аналізуючи цей фактор необхідно наголосити, що ведення активних бойових дій на території країни серйозно погіршує якість повітря. Наслідки від цього можуть мати довгостроковий негативний вплив на наше здоров'я.

Наразі вже зроблені перші підрахунки втрат, завданих внаслідок забруднення атмосферного повітря. Реальну та повну оцінку завданої шкоди вдасться зробити лише після завершення активних бойових дій. Втім навіть після фінансового відшкодування мешканці України відчуватимуть наслідки від забруднення повітря ще багато років.

Основою для розробки розділу «Атмосферне повітря» Регіональної доповіді є статистична звітність на підставі документів первинного обліку, які подається суб'єктами господарювання області в установленому порядку до територіальних органів державної статистики. Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів. Проте рівень звітування у 2022-2023 роках становив не більше 92,7%, тому викладені дані не можуть бути точними. На даний час - у період воєнного стану, норма щодо подання звітності носить

рекомендаційний характер, проте обов'язок щодо подання відповідної звітності не скасовано, та буде відновлено після скасування дії воєнного стану або стану війни.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Аналізуючи загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами в області необхідно відмітити значне скорочення обсягів викидів у 2022-2023 роках у порівнянні з 2021 роком, що склало відповідно 17,2% та 36,8%.

Поліпшення якості повітря пояснюється зупинкою чи обмеженням промислових потужностей підприємств, зменшення автомобільного трафіку і транспортних вузлів, і дає розуміння того, що значною мірою впливає на здоров'я громадян, які проживають в області.

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел наведена в таблиці 4 та проілюстровано на діаграмі 1.

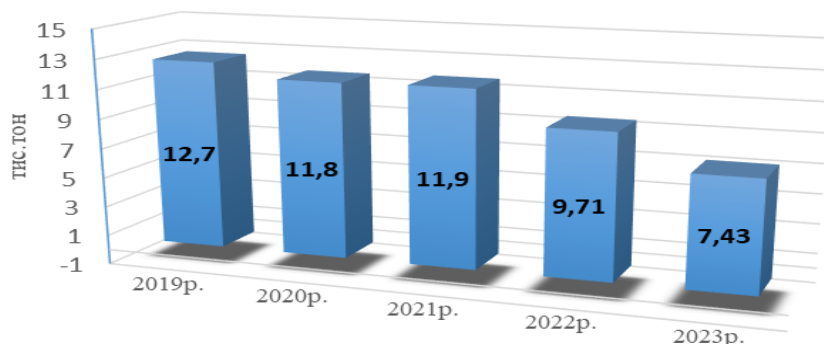
Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Таблиця 4

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв. км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП (тис.т на млн. грн.)
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	61,80	12,3	49,5	2072,1	43,45	0,0046
2010	87,49	18,38	69,11	2941,2	68,41	0,0039
2011	86,81	19,01	67,79	2913,1	68,19	-
2012	85,74	18,49	67,25	2882,3	67,34	0,0036
2013	88,44	17,21	71,23	2965,1	70,05	0,0035
2014	77,42	10,93	66,49	2597,9	61,64	0,0026
2015	69,70	8,98	60,72	2336,8	55,7	0,0018
2016	69,84	9,27	60,57	2343,6	55,9	0,0015
2017	74,45	10,33	64,12	2498,3	60,01	0,0012
2018	72,97	13,0	59,97	2448,7	59,28	0,0009
2019	73,44	12,7	60,74	2464,4	60,19	0,00086
2020	53,9	11,8	42,1	1807,1	45,77	0,00058
2021	58,7	11,9	46,8	1968,02	49,85	0,00052
2022	-*	9,71	-*	-*	-*	-*
2023	-*	7,43	-*	-*	-*	-*

-* Інформація не представлена, зважаючи на відсутність статистичних звітів у період воєнного стану та призупинення оприлюднених органами Державної статистики необхідної деякої статистичної інформації за періоди 2022-2023р.р.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами у 2019-2023р.р.

Порівнюючи значення викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами інших регіонів України з обсягами викидів в атмосферне повітря по Житомирській області визначено, що область у 2022р, 2023 р. посідає відповідно 16 та 19 місця за кількістю викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами (таблиця 5)

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел Житомирської області в порівнянні із показником по Україні у 2022-2023 р.р.

Таблиця 5

	Регіон	Кількість викидів у 2022р.		Кількість викидів на одиницю площі, кг	Кількість викидів на 1 особу, кг
		тис т	у % до 2021р.		
	Україна	1189,62	100	1970,7	-*
	...				
15	Сумська	10,65	58,1	-*	-*
16	Житомирська	9,71	81,6	325,01	8,22
17	Кіровоградська	8,41	75,8	-*	-*
	...				

	Регіон	Кількість викидів у 2023р.		Кількість викидів на одиницю площі, кг	Кількість викидів на 1 особу, кг
		тис т	у % до 2021р.		
	Україна	1224,157	100	20279,021	-*
	...				
18	Кіровоградська	7,49	89,1	-*	-*
19	Житомирська	7,43	76,6	248,03	-*
20	Миколаївська	5,59	106,5	-*	-*
	...				

-* Інформація не представлена, зважаючи на відсутність статистичних звітів у період воєнного стану та призупинення оприлюднених органами Державної статистики необхідної деякої статистичної інформації за періоди 2022-2023р.р.

Важливими узагальнюючим показником, який характеризує стан повітряного басейну в цілому є загальний обсяг забруднюючих речовин, що надійшли в розрахунку на одного мешканця та в розрахунку на 1 км² території.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області у 2023 році склала 248,03 кг/км² проти 20279 кг/км² в середньому по Україні.

Житомирщина серед областей з найменш забрудненнями атмосферним повітрям – 7 місце серед регіонів України.

Аналіз динаміки викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за окремими компонентами показав відсутність однозначного темпу зниження чи збільшення викидів у період 2019-2023 р.р. (таблиця 6).

Динаміка викидів основних забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря у 2019-2023 р.р.

Таблиця 6

	Обсяги викидів, т					у % 2023 до 2022р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
1	4	5	6			7
Усього, т	12734,7	11819,4	11893,1	9705,8	7433,0	76,6
у тому числі						
метали та їх сполуки	14,1	13,3	14,7	11,2	11,3	100,9
з них						-
свинець	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	-
нікель	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-
хром	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	-
метан	3492,6	3259,3	3114,3	3651,4	1633,2	44,7
НМЛОС	531,4	476,9	454,7	349,1	362,0	103,7
оксид вуглецю	2344,6	2091,6	1942,4	1325,9	1491,1	112,5
діоксид та ін. сполуки сірки	752,5	750,8	1086,2	491,3	475,3	96,7
з них						-
діоксид сірки	735,1	734,3	1068,6	469,4	457,1	-
сполуки азоту	2024,8	1914,9	2006,7	1468,2	1405,3	95,7
з них						-
діоксид азоту	1561,2	1443,3	1456,5	1061,2	988,8	-
оксид азоту	6,9	24,2	25,3	21,8	21,5	-
аміак	455,5	420,1	392,6	375,8	384,6	-
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	3542,5	3283,1	3245,2	2396,5	2040,8	85,2
інші	32,2	29,5	28,9	12,2	14	114,8
Крім того, діоксид вуглецю, млн.т	0,7	0,7	0,7	0,5	0,6	120,0

Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2023 році становив 7433,0 т, з яких, зокрема, метан (1633,23 т) та діоксид азоту (988,8 т) належать до парникових газів. Крім цих речовин, в атмосферне повітря надійшло 0,6 млн. т діоксиду вуглецю.

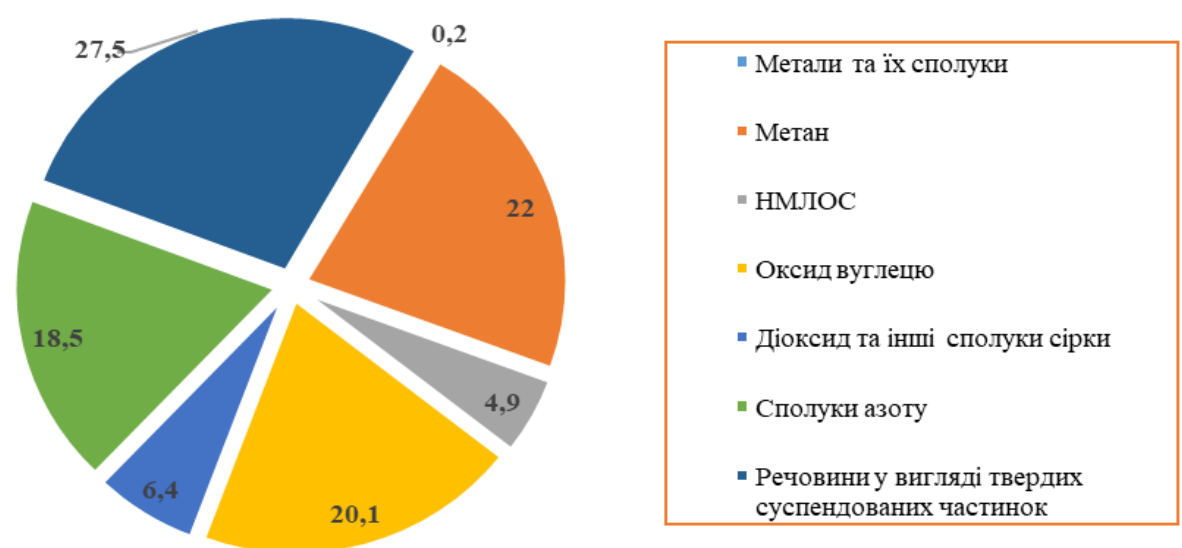
Щодо компонентного складу викидів (%) у минулому році, то найбільша частка належить викидам речовин у вигляді твердих суспендованих частинок та

метану відсоткова частка яких становила відповідно 27,46 та 21,97% загального обсягу викидів.

Велику частку обсягів викидів від загальної становили викиди оксиду вуглецю – 20,06%, сполук азоту - 18,91%, та сполук сірки – 6,4 %.

Розподіл обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2023 році за окремими компонентами

Діаграма 2.

Необхідно зазначити про значне скорочення у 2022-2023 роках обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по основним найпоширенішим забруднюючим речовинам, що проілюстровано графіком 1.

Динаміку обсягів викидів найпоширеніших забруднюючих речовин за останні 5 років характеризує таблиця 7 та графіки приросту/зниження обсягів викидів

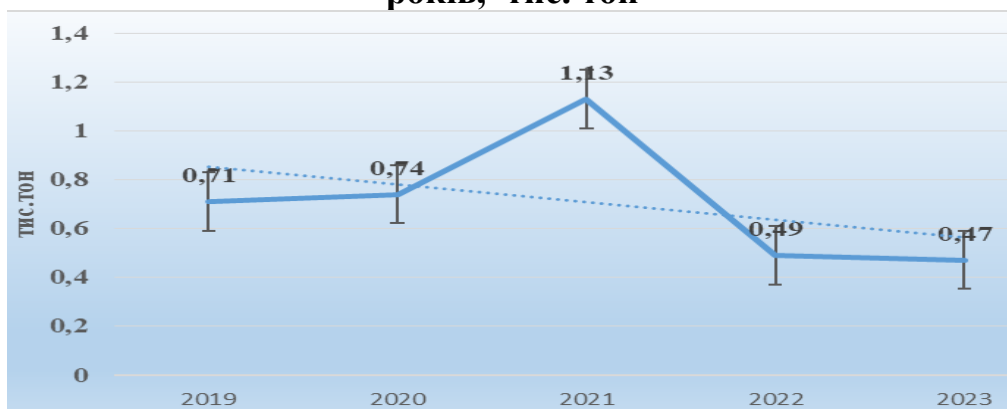
Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2019– 2023 роки

Таблиця 7

	Обсяги викидів діоксиду сірки				
	усього, тис.т	у тому числі		у розрахунку	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2019	0,71	0,71	-*	0,6	24,6
2020	0,74	0,74	-*	0,6	24,6
2021	1,13	1,13	-*	0,9	35,8
2022	0,49	0,49	-*	-*	16,4
2023	0,47	0,47	-*	-*	15,6

-* Інформація не представлена, зважаючи на відсутність статистичних звітів у період воєнного стану та призупинення оприлюднених органами Державної статистики необхідної деякої статистичної інформації за періоди 2022-2023р.р.

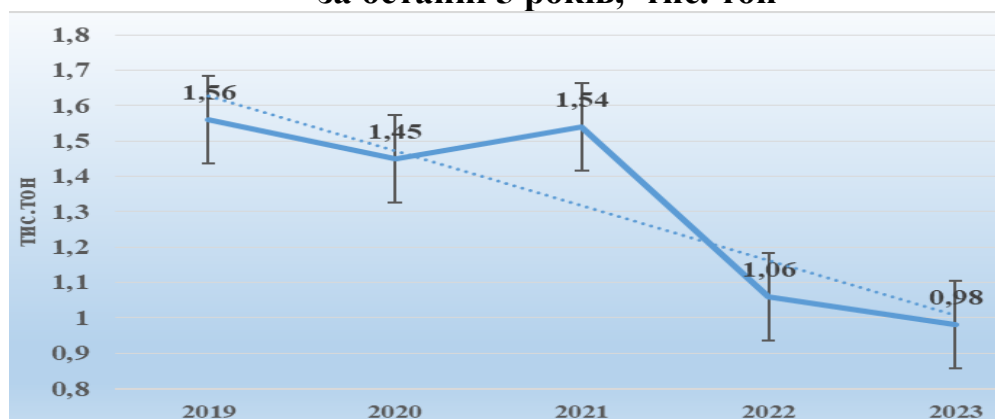
Графік приросту/зниження обсягів викидів діоксиду сірки за останні 5 років, тис. тон

	Обсяги викидів діоксидів азоту				
		у тому числі		у розрахунку	
	усього, тис.т	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2019	1,56	1,56	-*	1,3	52,3
2020	1,45	1,45	-*	1,2	46,93
2021	1,54	1,54	-*	1,2	48,8
2022	1,06	1,06	-*	-*	35,5
2023	0,98	0,98	-*	-*	32,8

-* Інформація не представлена, зважаючи на відсутність статистичних звітів у період воєнного стану та призупинення оприлюднених органами Державної статистики необхідної деякої статистичної інформації за періоди 2022-2023р.р.

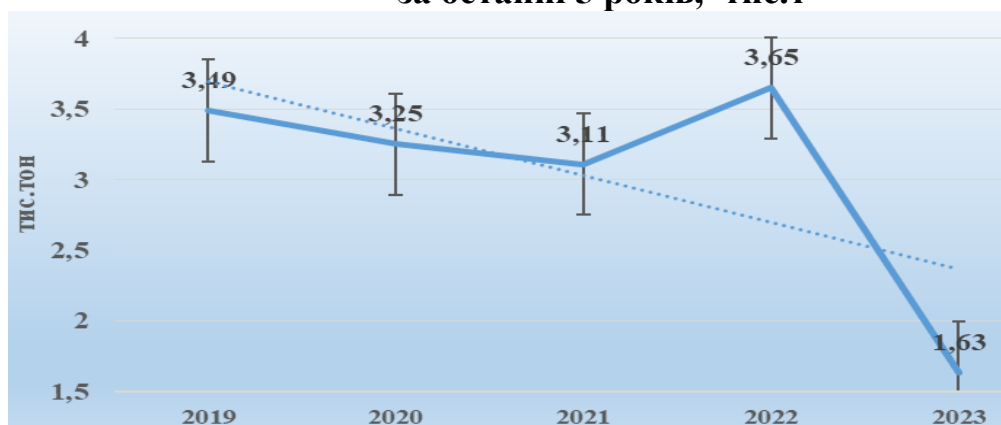
Графік приросту/зниження обсягів викидів діоксиду азоту за останні 5 років, тис. тон

	Обсяги викидів метану				
		у тому числі		у розрахунку	
	усього, тис.т	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2019	3,49	3,49	-*	2,91	116,98
2020	3,25	3,25	-*	2,71	108,94
2021	3,11	3,11	-*	2,59	104,25
2022	3,65	3,65	-*	-*	122,35
2023	1,63	1,63	-*	-*	54,639

-* Інформація не представлена, зважаючи на відсутність статистичних звітів у період воєнного стану та призупинення оприлюднених органами Державної статистики необхідної деякої статистичної інформації за періоди 2022-2023р.р.

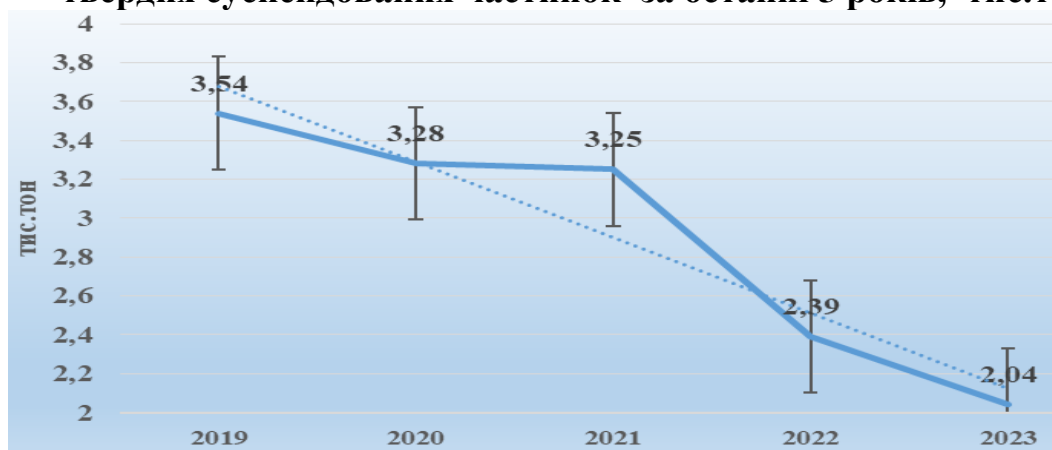
Графік приросту/зниження обсягів викидів метану за останні 5 років, тис.т

	Обсяги викидів речовин у вигляді твердих суспендованих частинок				
		у тому числі		у розрахунку	
	усього, тис.т	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2019	3,54	3,54	-*	2,95	118,66
2020	3,28	3,28	-*	2,73	109,95
2021	3,25	3,25	-*	2,71	108,94
2022	2,39	2,39	-*	-*	80,12
2023	2,04	2,04	-*	-*	68,38

-* Інформація не представлена, зважаючи на відсутність статистичних звітів у період воєнного стану та призупинення оприлюднених органами Державної статистики необхідної деякої статистичної інформації за періоди 2022-2023р.р.

Графік приросту/зниження обсягів викидів речовин у вигляді твердих суспендованих частинок за останні 5 років, тис.т

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в Житомирській області протягом двох останніх років залишаються Бердичівське ЛВУМГ ТОВ «Оператор ГТС України» викиди в атмосферне повітря якого складають біля

16,4% від загального по області, ПП «Галекс Агро» – 11,5% та ПП «АГРОВЕСТ ГРУП» у 2023 році, викиди якого складають 6,9% викидів області.

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2022 рік

Таблиця 8

Назва об'єкту	Усього викидів, т/рік	Частка викидів забруднюючої речовини	
		до загаль-ного обсягу викидів області, %	до загального обсягу викидів відповідного населеного пункту або району, %
Загальний викид по області	9705,8		
ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» Бердичівське ЛВУМГ	1590,182	16,38	- **
ПП «ГАЛЕКС АГРО»	1120,250	11,54	- **
ТОВ «АГРОВЕСТ ГРУП»	523,976	5,40	- **
ТОВ «СІГЕНТ- МІЛК»	437,091	4,50	- **
ПАТ «ТК «ГРАНІТ»	399,714	4,12	- **
ТОВ «ОБІО»	369,347	3,81	- **
ТОВ «Житомирський щебеневий завод»	225,532	2,32	- **
ТОВ «ЦЕРСАНІТ ІНВЕСТ»	214,034	2,21	- **
ТОВ «Житомирський картонний комбінат»	185,708	1,91	- **
Філія «Іршанський ГЗК» АТ «Об'єднана ГХК»	180,232	1,86	- **

- ** Інформація щодо обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у розрізі міст та районів Житомирської області за 2022-2023р.р не оприлюднена органами Державної статистики.

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2023 рік

Таблиця 9

Назва об'єкту	Усього викидів, т/рік	Частка викидів забруднюючої речовини	
		до загаль-ного обсягу викидів області, %	до загального обсягу викидів відповідного населеного пункту або району, %
Загальний викид по області	7433,0		
ТОВ «АГРОВЕСТ ГРУП»	512,411	6,89	- **
ТОВ «ОБІО»	493,469	6,64	- **
ТОВ «СІГЕНТ- МІЛК»	450,005	6,05	- **
ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» Бердичівське ЛВУМГ	324,823	4,37	- **
ТОВ «ЦЕРСАНІТ ІНВЕСТ»	276,906	3,73	- **
ТОВ «Житомирський щебеневий завод»	225,532	3,03	- **
ПАТ «ТК «ГРАНІТ»	216,291	2,91	- **
ТОВ «СІГЕНТ- ЦЕНТР»	209,535	2,82	- **
ТОВ «Житомирський картонний комбінат»	195,053	2,62	- **
ТОВ «ДФУ «АГРО»	176,779	2,38	- **

- ** Інформація щодо обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у розрізі міст та районів Житомирської області за 2022-2023р.р. не оприлюднена органами Державної статистики.

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Проаналізувавши інформацію про обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами основних забруднювачів атмосферного повітря області, що майже не змінюються на протязі останніх років, відмічене скорочення викидів в атмосферного повітря у половини суб'єктів господарювання.

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишаються сільське, лісове та рибне господарство, переробна промисловість, добувна промисловість і розроблення кар'єрів, викиди забруднюючих речовин яких у 2022-2023р.р. склали відповідно 88,76% та 85,43% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Спостерігається значне зменшення обсягів викидів у 2023 році у порівнянні з 2022 роком за видами екологічної діяльності «Транспорт, складське господарство поштова та кур'єрська діяльність» на 76,6%, «Сільське, лісове та рибне господарство» - 35,5%, «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» - 15,5%.

Зросли обсяги викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у таких галузях як «Переробна промисловість» на 14,86%; «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» на 10%.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 10

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном у 2022р.		Обсяги викидів за регіоном у 2023р.	
		тис. т	% до загал. підсумку	тис.т.	% до загал. підсумку
1	2	3	4	5	6
	Усього	9705,8	100,0	7433,0	100,0
1.	За видами економічної діяльності, у тому числі:				
2.	Сільське, лісове та рибне господарство	3198,2	32,95	2126,7	28,61
3.	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1591,4	16,40	1345,0	18,09
4.	Переробна промисловість	2158,5	22,24	2479,3	33,36
5.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	399,1	4,11	435,6	5,86
6.	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	127,6	1,31	125,1	1,68
7.	Будівництво	9,6	0,10	15,8	0,21
8.	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	37,6	0,39	37,9	0,51
9.	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1666,8	17,17	399,0	5,37
10.	Тимчасове розміщування й організація	—	-	-	-
11.	Інформація та телекомунікації	10,6	0,11	10,2	0,14
12.	Фінансова та страхова діяльність	1,1	0,01	1,2	0,02
13.	Операції з нерухомим майном	4,4	0,05	5,7	0,08

14.	Професійна, наукова та технічна діяльність	7,0	0,07	5,8	0,08
15.	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11,8	0,12	11,9	0,16
16.	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	323,7	3,34	253,5	3,41
17.	Освіта	38,2	0,39	45,5	0,61
18.	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	113,1	1,17	127,2	1,71
19.	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7,1	0,07	7,6	0,10
20.	Надання інших видів послуг	—	-	-	-

*від стаціонарних джерел забруднення.

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Величезні об'єми викидів забруднюючих речовин, існуюча та потенційна небезпека забруднення атмосфери, шкода, яка завдається здоров'ю населення та екосистемам, господарству держав світу зумовлює необхідність міждержавного співробітництва у сфері охорони повітряного простору.

Незалежно від джерела забруднення повітря всі забруднювальні речовини мають вплив на здоров'я людини. Їх ефект проявляється не відразу.

При цьому забруднене повітря не має сталих кордонів в межах конкретної області чи міста. Викиди в атмосферне повітря, викликані військовою агресією РФ на території України, переносяться, осідають і впливають на території інших областей та держав, іноді на відстані тисячі кілометрів.

Однією з найважливіших умов успішної боротьби з транскордонним забрудненням повітря є наявність достовірної і повної інформації про стан навколишнього середовища і руху потоків забруднювачів.

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані вимагає від сторін здійснення обміну наявною інформацією про викиди забруднювачів повітря, що були здійснені з площ (за узгодженою мережею квадратів 50×50 км), дані про потоки забруднювачів повітря через національні кордони і за узгоджені періоди.

Керівним органом Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенції 1979 року розроблені та направлені Сторонам Конвенції Керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП.

На сьогодні на території Житомирської області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря не проводиться.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ № 1, який розташований на вул. Вітрука, 31; ПСЗ № 2 - на вул. Михайла Грушевського, 14/20.

Відібрано 7488 проб атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту та важких металів були проаналізовані в лабораторіях спостережень за забрудненням атмосферного повітря Центральної

геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Вміст оксиду вуглецю визначався фахівцями Житомирського ЦГМ на місці.

Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2023 році оцінювався, як низький.

Середньорічні концентрації забруднювальних домішок, що визначались, не перевищували середньодобові гранично допустимі концентрації, за винятком діоксиду азоту, середня концентрація якого дорівнювала 2,6 ГДК с.д.

Забрудненість повітря оксидом вуглецю була дещо вищою в районі ПСЗ № 1, іншими речовинами була однаковою на обох постах спостережень.

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста Житомир у 2023 р.

Таблиця 11

Забруднююча речовина	Місто	Середньо-річний вміст, мг/м ³	Середньо-добові ГДК, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³
1	2	3	4	5	6
Завислі речовини	Житомир				
Діоксид сірки	Житомир				
Оксид вуглецю	Житомир				
Діоксид азоту	Житомир				
Свинець	Житомир	0,01x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³		0,03x10 ⁻³
Манган	Житомир	0,01x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³		0,02x10 ⁻³
Хром	Житомир	0,01x10 ⁻³	1,5x10 ⁻³		0,03x10 ⁻³
Залізо	Житомир	0,27x10 ⁻³	40,0x10 ⁻³		0,51x10 ⁻³
Кадмій	Житомир	0,005x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³		0,010x10 ⁻³
Мідь	Житомир	0,02x10 ⁻³	2,0x10 ⁻³		0,04x10 ⁻³
Нікель	Житомир	0,01x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³		0,02x10 ⁻³
Цинк	Житомир	0,06x10 ⁻³	50,0x10 ⁻³		0,13x10 ⁻³

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

На даний час радіоактивне забруднення атмосфери радіоактивними елементами чорнобильського походження на території області відбувається переважно внаслідок лісових пожеж на радіоактивно-забруднених і радіаційно-небезпечних землях.

За інформацією Житомирського обласного центру з гідрометеорології (Житомирський ЦГМ) стан радіаційного забруднення атмосферного повітря у 2023 році в Житомирській області за даними щоденних спостережень по рівню експозиційної дози гама випромінювання, які проводяться підпорядкованими центру метеостанціями, знаходився в межах природного радіаційного фону 10-18 мкР/год.

Показники потужності експозиційної дози гамма-випромінювання по
Житомирській області

Таблиця 12

	I кв	II кв	III кв	IV кв	Середнє значення за 2023 рік
Житомир	12	12	11	10	11
Звягель	12	12	12	12	12
Коростень	17	18	18	16	17
Овруч	13	13	14	13	13
Олевськ	12	12	12	12	12

Примітка: показники пед гамма-випромінювання вказані в Мкр/год

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Сучасний стан забруднення атмосфери є серйозною екологічною проблемою, яка негативно впливає на здоров'я населення та стан екосистеми в цілому.

Викиди від автотранспорту, роботи підприємств, забруднення внаслідок воєнних дій, хімічні реакції в атмосфері та опади, що містять сполуки сірки і азоту, зумовлюють підкислення в наземних та водних екосистемах, порушується структура та функціонування екосистем, шкідливо впливають на дихальні шляхи, нищать рослинність, знижують родючість ґрунтів, прискорюють зменшення риб у водоймах та інше.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Наразі, спостерігається тенденція до зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел і поліпшення якості повітря як по всій території країни, так і в області.

При цьому забруднене повітря не має сталих кордонів в межах конкретної області чи міста. Викиди в атмосферне повітря переносяться, осідають і впливають на території інших областей та держав, іноді на відстані тисячі кілометрів.

Зменшення рівня забруднення атмосферного повітря слугує неспростовним доказом, що підприємства зі старими радянськими установками без автоматизованих систем контролю і онлайн моніторингу, які були зруйновані чи припинили свою діяльність внаслідок інших причин, суттєво забруднювали наші міста викидами в атмосферне повітря в процесі своєї діяльності.

Тому, обов'язкова майбутня повоєнна модернізація зруйнованих підприємств та старих радянських установок повинна базуватися на принципах «зеленого відновлення».

Встановлення на кожному підприємстві автоматизованих систем контролю та онлайн-моніторингу викидів, аби спостерігати в режимі реального часу за рівнем забруднення повітря у регіоні.

Вирішення проблеми модернізації підприємств за найкращими доступними технологіями європейського зразка – є обов'язковою, якщо ми не хочемо повернутися до попередніх високих обсягів забруднення.

Підприємства, установи, організації, діяльність яких пов'язана з негативним шкідливим впливом на атмосферне повітря, повинні вживати заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів, здійснювати контроль за обсягом та складом забруднюючих речовин, забезпечувати безперебійну та ефективну роботу очисного обладнання.

Одним із головних напрямків природоохоронних технологій, спрямованих на захист атмосфери, є очистка газоподібних відходів перед їх викидом в атмосферу.

Також, переведення транспортних засобів на безпечніші види палива, забезпечення постійного контролю за якістю палива на нафтопереробних підприємствах та автозаправних станціях, а також ефективне впровадження роботи контрольно-регулювальних і діагностичних пунктів та комплексних систем перевірки нормативів екологічної безпеки транспортних засобів призведе до мінімізації забруднення атмосферного повітря викидами від пересувних джерел забруднення.

Створити умови для розвитку екологічного муніципального транспорту, зменшення кількості приватного транспорту в населених пунктах та створення умов для використання індивідуального екологічного транспорту (електромопеди, самокати, велосипеди тощо).

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Вплив війни на клімат області суттєвим, але його масштаби, звичайно, залежать від інтенсивності бойових дій та їхньої тривалості.

В короткостроковій перспективі, війна призвела до значних локальних змін в якості повітря і води, а також в землекористуванні (сільське чи присадибне господарство, туризм).

В довгостроковій перспективі, ці зміни можуть мати більш широкі наслідки для клімату, особливо якщо війна триває протягом тривалого часу або охоплює великі території.

Основними аспектами впливу війни на клімат як в цілому країни так і Житомирської області наступні.

Вибухи і пожежі в області під час війни спричинили викид в атмосферне повітря великої кількості забруднюючих речовин, таких як сажа, дим, токсичні гази (включаючи діоксини, фурані, оксиди азоту та сірки).

Це погіршило якість повітря, збільшило рівень забруднюючих часток, що негативно вплинуло на здоров'я людей та клімат.

Інший фактор – руйнування та обстріли промислових об'єктів, таких як нафтові і хімічні підприємства. Обстріли таких об'єктів призводять до витоків небезпечних хімічних речовин, які потрапляють в атмосферу.

Воєнні дії також призвели до знищення лісів та іншої рослинності на окремих територіях. Це зменшує здатність рослин поглинати вуглекислий газ (CO_2). Цей факт сприяє підвищенню концентрації парникових газів в атмосфері. Крім цього внаслідок знищення рослинності відбувається ерозія ґрунту. Відтак його верхній шар не буде утримувати вуглець, або як мінімум погіршить його здатність це робити.

Воєнні дії спричинили викиди великих обсягів CO_2 через спалювання пального і використання техніки. Крім того, знищення сільськогосподарських угідь і лісів збільшило викиди метану (CH_4) через розкладання органічних матеріалів.

Руйнування водопостачальних систем і промислових об'єктів призвело до забруднення річок, озер і ґрунтових вод. Поступово порушується гідрологічний баланс і це впливає на кліматичні умови через зміну водного балансу.

Руйнування електростанцій та інших енергетичних об'єктів змушує Житомирщину використовувати менш екологічні джерела енергії або змінювати способи енергоспоживання, наприклад, використання великої кількості нафтопродуктів (для генераторів). Це в свою чергу також призводить до суттєвого збільшення викидів парникових газів.

Війна призводить до масштабних лісових пожеж, які викидають величезну кількість CO_2 в атмосферу і отже можуть мати тривалі кліматичні наслідки. Воєнні дії, які ведуть до знищення великих площ лісів або інших рослинних покривів, змінюють альбедо (відбивну здатність поверхні Землі). А це в свою чергу впливає на локальні і глобальні кліматичні умови.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Обстріли російськими військами та бойові дії призвели до непрогнозованого підвищення викидів парникових газів, а також до зменшення потенціалу їх поглинання.

Оцінити непрямі викиди, які безпосередньо не пов'язані із веденням бойових дій, але можуть бути більшими за них (наприклад, зміни в енергетичних балансах третіх країн на користь викопного палива через війну, зміни логістичних маршрутів тощо), наразі дуже складно через масштабність впливу війни в Україні на світову економіку та відсутність необхідних даних. Вищезгадані викиди можуть сягати сотні млн тонн CO₂екв.

За попередніми оцінками, що були проведені експертами Міндовкілля та міжнародними партнерами, війна призвела до додаткових викидів парникових газів. Орієнтовні викиди парникових газів, спричинені військовими діями на території України станом на листопад 2022 року склали 34 млн. тонн CO₂екв.

Надзвичайно важливо врахувати наслідки війни під час перегляду цілей Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Важливим аспектом має стати врахування викидів парникових газів, що утворилися внаслідок активних бойових дій, а також потенційне збільшення викидів, що утворюватимуться при відновленні зруйнованої інфраструктури та відбудови економіки області та України.

На жаль, під час війни мало що можна зробити. Тільки після – відновлювати природні ресурси, екосистеми, довоєнний природний баланс, включаючи лісовідновлення і очищення забруднених територій.

Під час воєнних дій важливо моніторити і оцінювати екологічні наслідки війни, щоб розробити чи використовувати, якщо вони є у наявності, ефективні подальші стратегії для відновлення довкілля і пом'якшення впливу війни на клімат.

На виконання п. 25 Операційного плану реалізації у 2022-2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до змін клімату на період до 2030 року, схваленого розпорядженням КМУ від 20.10.2021 року № 1363, у регіоні в межах завдань, які передбачені Планом заходів на 2024-2027 р.р. Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року, зокрема заплановано:

- розвиток туристичної інфраструктури для забезпечення ефективного і комплексного (економічного, соціального, екологічного та інноваційного) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу області, захід – Історико-культурний заповідник «Древній Малин», строк здійснення заходу – 2025-2027 роки, індикатор оцінювання здійснення заходу – створення 1 дендропарку;

- оптимізація поводження з відходами, у т. ч.:

- оптимізація поводження з твердими побутовими відходами в населених пунктах області, строк здійснення заходу - 2024-2027 р.р., індикатор оцінювання здійснення заходу – впровадження роздільного збору твердих побутових відходів, цільове значення індикатора – 10 населених пунктів;

придбання мобільної сортувальної лінії для твердих побутових відходів, строк здійснення заходу – 2026 рік, індикатори оцінювання здійснювання заходу; підвищення рівня екологічної безпеки для населення громад Житомирського району; зменшення щорічного забруднення навколишнього середовища громади від ТПВ; цільове значення індикатора – на 50% зменшення щорічного забруднення навколишнього природного середовища;

розроблення регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області, строк здійснення заходу – 2024-2027 роки, індикатор оцінювання здійснення заходу – розроблення регіонального плану управління відходами на території Житомирської області до 2030 року;

будівництво полігонів твердих побутових відходів на території області, строк здійснення заходу – 2024-2027 р.р., індикатори оцінювання здійснення заходу та цільові значення показників: будівництво полігону твердих побутових відходів у Малинській міській територіальній громаді – 1 полігон; будівництво регіонального полігону побутових відходів «Коростенська ТГ» – 1 полігон; запровадження системи збору побутових відходів – 1 система;

- залучення жителів громад до вирішення проблем благоустрою та підвищення їх екологічної культури, найменування заходу – залучення жителів громад області до вирішення проблем благоустрою та підвищення їх екологічної культури, строк здійснення заходу – 2024-2027 р.р., індикатор оцінювання здійснення заходу – озеленення території населених пунктів області, цільове значення індикатора – 3000 дерев та 17000 кущів;

- забезпечення еколого-економічного балансу територій громад та збереження природно-заповідного фонду, найменування заходу - розроблення проєктів створення об'єктів природно-заповідного фонду, строк здійснення заходу – 2024-2027 роки, індикатор оцінювання здійснення заходу – збільшення площі природоохоронних територій, забезпечення збереження біорізноманіття, цільове значення індикатора – 200 га;

- забезпечення еколого-економічного балансу територій громад та збереження природно-заповідного фонду, строк здійснення заходу – 2024-2027 р.р., індикатор оцінювання здійснення заходу – збільшена кількість об'єктів природно-заповідного фонду Коростенської міської територіальної громади, цільове значення індикатора – 11 об'єктів природно-заповідного фонду;

- реконструкція парку – пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Високівський», строк здійснення заходу 2024-2026 р.р., індикатори оцінювання здійснення заходу та цільові показники: наведення благоустрою парку – пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Високівський» – 1 об'єкт, будівництво дамби на водному об'єкті 1 дамба, очищення водного об'єкта – 1 об'єкт;

- відновлення лісів та здійснення заходів із заліснення області, строк здійснення заходу – 2024-2027 р.р., індикатори оцінювання здійснення заходу – збільшення площі лісів головних лісоутворюючих порід, проведення заходів щодо відновлення лісів області, цільове значення індикатора – 4000 га;

- відновлення та покращення гідрологічного режиму водних об'єктів

області, строк здійснення заходу 2024-2027 роки, індикатори оцінювання здійснення заходу та цільові значення заходу: відродження природних джерел та їх витоків вздовж річки Гуйва з метою відновлення та поліпшення її гідрологічного режиму в адміністративно-територіальних межах Станишівської сільтергромади – 25 штук, 1,218 км; очищення річки Гнилоп'ять з видаленням мулового осаду в м. Бердичеві – 350 га; очищення річки Роставиця з видаленням мулового осаду в межах Ружинського водосховища – 184 га.

На виконання розпорядження КМУ від 12.07.2024 р. № 648-р «Про затвердження плану дій щодо комплексного вирішення проблем басейну річки Рось на 2024-2030 роки» підготовлено проєкт доручення начальника Житомирської обласної військової адміністрації щодо виконання заходів визначених планом.

Визначені інструменти кліматичної політики дозволять підвищити рівні енергоефективності, оптимізувати процес поводження з твердими побутовими відходами, зменшити рівні знищення лісів, покращити стан водних ресурсів, збільшити частку відновлюваних джерел енергії та низьковуглецевих джерел теплопостачання, а також електромобілів.

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонowego шару

Основним документом, що регламентує політику та заходи у сфері охорони озонowego шару є Монреальський протокол, створений для обмеження виробництва низки речовин, що вважаються причиною виснаження озону.

Якщо країни-учасниці, в тому числі і Україна, дотримуватимуться протоколу й надалі, то можна сподіватися на відновлення озоносфери до 2050р.

Висока концентрація озону в стратосфері створює захисний шар (його називають озоносферою), що поглинає більшу частину УФ-випромінювання. А ось виснаження озонowego шару, навпаки, зменшує кількість озону у верхніх шарах атмосфери (стратосфері), але збільшує його вміст у нижніх шарах (тропосфері), де озон вважається забруднювачем і парниковим газом.

При зменшенні концентрації озону в атмосфері людина отримує підвищену дозу ультрафіолету. Науковці встановили, що це призводить до раку шкіри та злоякісної меланоми, а також до серйозних захворювань очей – катаракти й помутніння кришталика очей.

Озонові діри почали регулярно з'являтися внаслідок антропогенного впливу (внаслідок діяльності людини), зокрема активного використання хлорфторвуглеводнів.

Найяскравішим прикладом таких газів є фреон, який масово використовують як холодоагент у холодильниках і кондиціонерах.

Чималої шкоди завдає запуск космічних супутників: двигуни ракети-носія викидають колосальну кількість газів (оксидів азоту, двоокису вуглецю). 300 подібних запусків вистачило б для повного виснаження озонowego шару в місці проходження ракети через стратосферу. Таку саму проблему спричиняє авіатранспорт.

Але, найбільшою загрозою залишаються промислові викиди, і навіть побутове використання препаратів із фреоном шкодить природі. Коли він досягає стратосфери, ультрафіолетові промені сонця розщеплюють ХФВ на речовини, що містять атоми хлору. Атмосфера має "кінцеву здатність поглинати атоми хлору" в стратосфері: 1 атом хлору може знищити понад 100 тисяч молекул озону. У місцях, де відбуваються такі взаємодії, виникають озонові діри.

Озонові діри – це зменшення або повне зникнення даного газу зі стратосфери. Цей газ поглинає небезпечне сонячне випромінювання до того, як воно досягає поверхні Землі. У місцях, де знаходяться діри, все знаходиться там отримує звичайне радіоактивне зараження, що провокує зростання ракових клітин і шкірних захворювань, викликає різні мутації та зниження життєвого тону.

Визнання шкідливого впливу ХФВ та інших озоноруйнівних речовин (ОРР) призвело до прийняття у 1987 році Монреальського протоколу – знакової угоди про поетапне припинення використання шкідливих речовин.

Якби людство вчасно не усвідомило серйозність проблеми, наслідки були б набагато серйозніші: вже до середини 21 ст. зникло б понад 60% озоносфери, внаслідок чого УФ-випромінювання за лічені хвилини викликало б у людини сонячні опіки, а ймовірність мутації під впливом сонячної радіації збільшилася б у шість разів.

Завдяки Монреальському протоколу вдалось уникнути приблизно 135 гігатон СО₂-еквіваленту та запобігти викиду ще 105 млн.тонн СО₂-еквіваленту парникових газів – це допоможе завадити підвищенню глобальної температури. У програмі ООН з довкілля вважають, що реалізація Монреальського протоколу допоможе до 2030 року запобігти 2 мільйонам випадків раку шкіри, а також зробить важливий внесок в охорону дикої природи і розвиток сільського господарства.

Але цей процес може виявитися не таким простим, адже світ досі до кінця не визначився, чим замінити ХФВ. Деякі компанії з промисловою метою використовують гідрохлорфторвуглеці (ГХФВ) – менш шкідливий, але досі недостатньо безпечний замінник ХФВ.

Холодоагенти нового покоління, гідрофторвуглеці (ГФВ), не руйнують озонового шару, але самі є потужними парниковими газами, які при попаданні в атмосферу утримують тепло і сприяють зміні клімату.

Водночас компанії та вчені працюють над створенням екологічно безпечних альтернатив, зокрема нових охолоджувальних рідин і технологій, що знижують або усувають залежність великих підприємств від хімічних речовин. Ліквідація загрози вимагає об'єднання зусиль практично всіх націй.

Напрямки та заходи, що можуть допомогти зберегти озоносферу: менше використовуйте пластик: одноразові трубочки, пакети, стаканчики, пляшки, упаковки для м'ясних виробів руйнують екологію; заборона на використання одноразового пластику, які зараз ухвалюють у багатьох країнах, дозволять скоротити кількість сміття і викидів в атмосферу; перехід на обов'язкове сортування сміття; перехід з особистих авто на громадський транспорт, що

знизить викиди в атмосферу монооксид вуглецю й окис азоту і як наслідок знизить шкідливий вплив на навколишнє середовище; знизити (уникати) використання засобів, що виділяють хлорфторвуглеці (ХФВ) та хімічних добрив у сільському господарстві (через них утворюються парникові гази) і замінити їх на органічні.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

Житомирська область розташована в північно-західній частині України, межує на півночі з Гомельською областю республіки білорусь, на заході з Хмельницькою і Рівненською, на сході – з Київською, на півдні з Вінницькою областю.

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %) території, або 16,6 тис.кв.км та середнього Дніпра (44 %), або 13,2 тис.кв.км. Середня величина річкового стоку складає 3300 млн.куб.м, з них на території області формується 2800 млн.куб.м.

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території, за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей. Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних, до 70 % стоку річок припадає на весняну повінь, або літні паводки і лише до 30% - на решту періоду року.

В літню межень значна частина рік в південних районах області пересихає, що робить неможливим забір води без будівництва підпірних споруд, ставків та водосховищ.

Водозабезпеченість в області в середній по водності рік становить 2,6 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,9 тис. м³/чол.

На території Житомирської області протікає 2849 річок, загальною довжиною 13,7 тис.км, із них 8 - середніх, довжиною у межах області – 999,6 км; 348 - більше 10 км, протяжністю 6692 км; 2493 - менше 10 км, протяжністю 7062 км.

В структурі гідрографічної сітки великих річок немає, до середніх річок відноситься річки Тетерів, Случ, Ірша, Уборть, Ствига, Словечна, Уж та Ірпінь.

В області нараховується 53 водосховища, загальною площею 7,51 тис. га, сумарним об'ємом води при НІР 165,65 млн.м³.

Наявність водосховищ та ставків дозволяє певною мірою здійснювати сезонний перерозподіл стоку, створювати необхідні запаси води, забезпечувати потреби населення і галузей економіки у водних ресурсах.

Річки Роставиця і її притоки, Ірпінь, Унава, Гуйва, Гнилоп'ять, Тетерів (вище м. Житомира) та р. Ірша мають значну зарегульованість стоку.

В області нараховується 2075 ставків сумарним об'ємом 148,9 млн.м³ води.

Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30 – 60%.

Загальна кількість озер - 9 шт. площею водного дзеркала 515,9 га.

За даними державного водообліку за формою № 2ТП-водгосп (річна) за 2023 рік в межах Житомирської області 944 водокористувачі здійснювали спеціальне водокористування, із них 90- підприємства комунальної галузі, 283–промисловий сектор, 405–сільське господарство та 166–інші галузі.

Загалом із водних об'єктів області було забрано 89,257 млн. м³ води.

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води- 70,513 млн.м.куб (79 %) та підземні води-118,744 млн.м.куб (21 %).

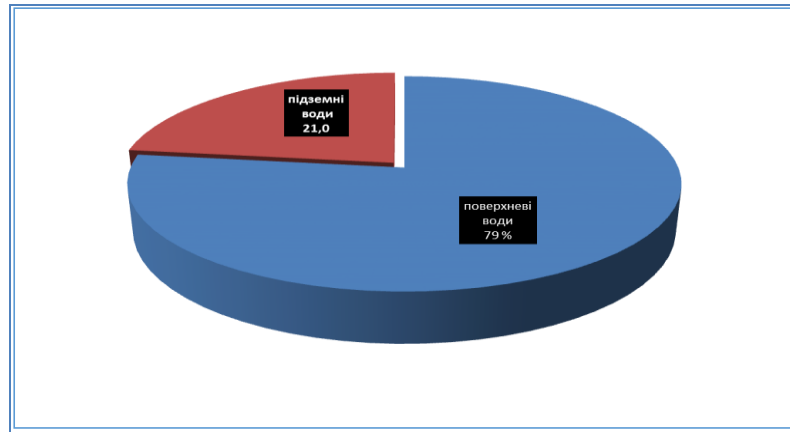

Рисунок 1. Джерела забору води

Структура водокористування за 2023 рік виглядає наступним чином: 15,3 % (13,662 млн.куб.м) водних ресурсів забирається промисловістю, 37,0 % (32,992 млн.куб.м) житлово-комунальним господарством, 44,1 % (39,356 млн.куб.м) сільським господарством, 3,6 % (3,247 млн.куб.м) забирається іншими галузями.

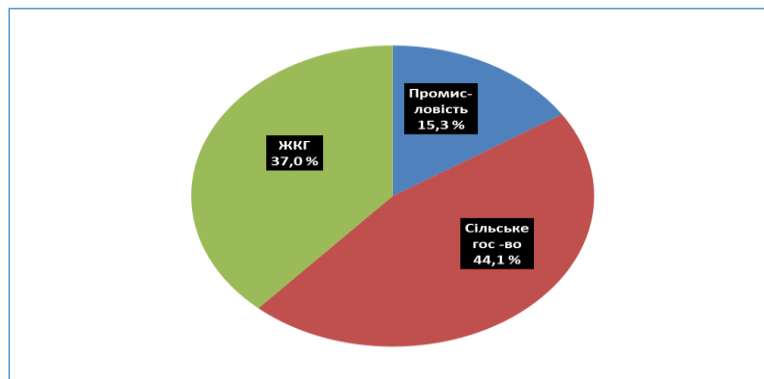

Рисунок 2. Структура водокористування

4.1.1 Загальна характеристика

Після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію Україна - ЄС було розпочато процес апроксимації національного законодавства до законодавства ЄС в галузі управління водними ресурсами та якості води. Протягом останніх років було розроблено та прийнято низку законів та інших нормативно-правових актів. Зокрема, в 2016 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за

басейновим принципом», де закріплюється управління водними ресурсами за басейновим принципом.

В статті 13² Водного кодексу України «Плани управління річковими басейнами» зазначається, що плани управління річковими басейнами розробляються та виконуються з метою досягнення екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну, у встановлені строки. Статтею 13¹ Водного кодексу України закріплено дев'ять районів річкових басейнів, саме для яких і мають бути розроблені плани управління річковими басейнами (ПУРБ). У разі виділення суббасейнів у межах району річкового басейну, ПУРБ за аналогічною структурою включаються до відповідного плану управління річковим басейном як окремі розділи.

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56%) території, або 16,6 тис.кв.км та середнього Дніпра (44%), або 13,2 тис. кв. км.

Першочерговим завданням є поетапна підготовка розроблення Плану річковим суббасейном Прип'яті, реалізації заходів щодо вирішення водно-екологічних проблем у межах басейну Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області.

Наразі підготовлено та оприлюднено на веб-сайтах Міндовкілля та Держводагентства проекти планів управління для Плану управління річковим басейном Дніпра та суббасейну річки Прип'ять. До червня 2024 року тривали їх обговорення, а до кінця 2024 року очікується їх затвердження Урядом України.

12.03.2024 року були проведені громадські обговорення проекту Плану управління річковим басейном Дніпра та суббасейну річки Прип'ять за підтримки проекту ЄС «Водні ресурси та екологічні дані» EU4Environment&Data.

26.06.2024 року члени басейнової ради та представники заінтересованих сторін семи областей детально обговорили зауваження та пропозиції громадськості до проекту ПУРБ Дніпра (суббасейн Прип'яті), які отримані впродовж шестимісячного громадського обговорення проекту ПУРБ та Басейнова рада річки Прип'ять схвалила проєкт Плану управління річковим басейном Дніпра (в частині суббасейну річки Прип'ять) на 2025-2030 роки.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

Обсяг оборотного та повторного водопостачання у 2023 році становив 35,44 млн. м³, що на 52,05 млн. м³ (59,5 %) менше порівняно з 2022 роком (87,49 млн. м³) фіксується зменшення за рахунок філії «Іршанський ГЗК» АТ «ОГХК» на 25,795 млн. м³; ТОВ «Межирічанський ГЗК» на 17,86 млн. м³; ТОВ «Валки Ільменіт» на 12,294 млн. м³.

Найбільшим джерелом водопостачання являється басейн річки Тетерів, з якого у 2023 році було забрано 56,47 млн.м³, або 63,3 % від загального водозабору області.

Характеристика водовідведення та водовикористання, млн.м³

Таблиця 13

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	110,7	93,95	96,31	85,23	89,26
у тому числі для використання	68,78	55,80	56,36	48,14	55,33
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	68,78	55,80	56,36	48,14	55,33
виробничі потреби	45,86	34,36	37,29	31,36	37,37
побутово-питні потреби	20,70	19,53	19,07	16,69	17,66
зрошення	-	-	-	-	-
сільськогосподарські потреби	2,222	1,869	-	-	-
ставково-рибне господарство	-	-	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	12,38	9,97	10,97	10,17	10,01
Загальне водовідведення з нього	73,64	60,71	66,00	54,98	58,86
у поверхневій водній мережі	71,32	58,47	63,36	52,61	56,27
у тому числі					
забруднених зворотних вод	1,894	1,903	2,109	1,105	1,301
з них без очищення	0,07	0,044	0,194	0,184	0,286
нормативно очищених	30,46	27,618	29,612	24,43	26,21
нормативно чистих без очистки	28,21	28,95	31,64	26,89	28,76
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	93,0	108,62	114,48	87,49	35,44
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	67,84	57,48	56,78	54,42	29,13
Потужність очисних споруд	101,6	92,385	102,09	105,12	104,48

Усього за 2023 рік у поверхневій водній мережі відведено 56,27 млн.м³ зворотних вод, із них із них категорії: нормативно-чисті без очистки – 28,76 млн.м³, нормативно очищені на очисних спорудах - 26,21 млн.м³, недостатньо очищені - 1,015 млн.м³, забруднені без очистки - 0,286 млн.м³ зворотних (стічних) вод.

Основні показники забору води по басейнах основних річок за 2023 рік

Таблиця 14

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн.м³	89,257	70,513	18,744
	% від загального забору	100	79	21
у тому числі:				
суббасейн середнього Дніпра	млн.м³	75,591	63,495	12,096
	% від загального забору	100	84	16
суббасейн Прип'яті	млн.м³	13,666	7,018	6,648
	% від загального забору	100	51	49

Забір, використання та відведення води 2023 рік, млн. м³

Таблиця 15

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
р. Дніпро в тому числі:	89,257	55,33	56,27	1,301
р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	34,037	21,811	22,057	0,674
р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	22,172	12,564	14,425	0,576
р.Тетерів від гирла р.Ірша до гирла	0,261	0,259	0	0
р. Ірпінь	4,202	2,755	2,341	-
р. Рось	14,889	9,741	7,751	-
р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	0,452	0,240	0,167	0,015
р.Случ від витoku до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	1,139	0,476	0,234	-
р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	4,471	3,355	2,686	-
р.Уборть від витoku до державного кордону	0,527	0,426	0,091	0,002
р. Уж	7,072	3,647	6,519	0,010
Разом по області:	89,257	55,33	56,27	1,301

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки
2023 рік, млн. м³

Таблиця 16

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Житлово-комунальне господарство	22,013	16,132	5,881	24,071	1,171	0,239
Сільське господарство	23,875	0,088	23,786	19,544	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,280	0,067	0,911	6,391	-	-
Переробна промисловість	6,569	0,505	6,064	4,007	0,025	-
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,247	0,018	0,229	-	-	-
Транспорт	0,066	0,035	0,031	0,018	0,01	-
Інші галузі	1,28	0,815	0,468	2,239	0,095	0,047
Всього	55,33	17,66	37,37	56,27	1,301	0,286

Основним показником раціонального використання водних ресурсів є втрати питної води при транспортуванні підприємствами житлово-комунальної галузі, які у 2023 році склали 10,008 млн.м³, що становить 30,3 % від загального забору води даною галуззю.

Порівняно з минулим роком втрати в мережі зменшились на 0,161 млн.м³ (10,169 млн.м³), або 1,6 %, із них по КП «Житомирводоканал» на 0,353 млн.м³; КП «Звягельводоканал» на 0,069 млн.м³, МКП «Водоканал», м. Радомишль на 0,011 млн.м³, КП «Іршанське комунальне підприємство» на 0,021 млн.м³, ТОВ «МалинЕнергоінвест» на 0,01 млн.м³. При цьому втрати зросли по МКП «Бердичівводоканал» на 0,108 млн.м³, Коростенському КП «Водоканал» на 0,086 млн.м³.

Для прикладу втрати води в мережі за 2023 рік

Таблиця 17

№ з/п	Назва водокористувача	Загальний забір води, тис.м ³		Обсяг втрат води в мережі при транспортуванні, тис.м ³		% втрат питної води	
		2022	2023	2022	2023	2022	2023
1	КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради	19,316	19,910	7,167	6,814	37,1	34,2
2	МКП «Бердичівводоканал»	2,573	2,854	0,507	0,615	19,7	21,5
3	Коростишівське МКП «Водоканал»	0,591	0,605	0,139	0,143	23,5	23,6
4	ТОВ «МалинЕнергоінвест»	0,847	0,838	0,312	0,303	36,8	36,1
5	КП «Іршанське комунальне підприємство» Хорошівської селищної ради	0,370	0,365	0,172	0,151	46,5	41,4
6	МКП «Водоканал» м. Радомишль	0,190	0,188	0,042	0,031	21,8	16,5
7	КП «Гранітне –комунгосп» смт. Гранітне Малинської ТГ	0,041	0,040	0,012	0,012	28,7	30,0
8	КП «Водоканал» м. Овруч	0,501	0,523	0,104	0,085	20,7	16,3
9	Коростенське КП «Водоканал»	1,939	2,087	0,332	0,418	17,1	20,0
10	КП «Звягельської міської ради» ВУВКГ	2,501	2,590	0,782	0,713	31,3	27,5

4.1.3 Водозабезпеченість територій та регіонів

Гідрографічна мережа Житомирської області розміщена в районі річкового басейну річки Дніпро, у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %), або 16,58 тис. кв.км та середнього Дніпра (44 %) – 13,20 тис. кв.км.

Робота водогосподарських систем (водосховищ, каналів та інших зв'язаних між собою водних об'єктів) регулювалась шляхом встановлення відповідних режимів для кожного водного об'єкта системи з урахуванням прогнозу водності.

БУВР Прип'яті протягом року було надано 1140 пропозицій територіальному органу Держводагентства України щодо встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ та ставків, у тому числі для 429 - наданих в оренду, 53-водосховища та 65 водних об'єктів, які знаходяться на балансі водогосподарських організацій та здійснювався постійний контроль за їх виконанням, що дало змогу забезпечити потребу населення та галузей економіки в умовах маловоддя в повному обсязі.

За даними державного водообліку за звітний період з водних об'єктів області всього було забрано 89,257 млн. м³, із них з поверхневих джерел – 70,513 млн. м³, підземних 18,744 млн.м³, що на 4,024 млн. м³ (або 4,7 %) більше ніж за 2022 рік (85,233 млн.м³).

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Протягом 2023 року скиди стічних вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 168 точкових джерел. Загалом відведено 56,271 млн.м³ зворотних (стічних) вод, із них 27,224 млн. м³ пройшли очистку на очисних спорудах каналізації.

Експлуатували очисні споруди каналізації 136 підприємств загальною потужністю 104,48 млн.м³ та 50 із них після очистки скидали зворотні води у поверхневі водні об'єкти (потужність ОСК перед скидом у водні об'єкти – 90,28 млн.м³).

Загалом у 2023 році у поверхневі водойми відведено 1,301 млн. м³ забруднених зворотних (стічних) вод, що на 0,012 млн. м³ (0,9 %) більше порівняно з 2022 роком.

Скидання зворотних вод, млн. куб. м на рік

Таблиця 18

Рік	Категорія очищення	Річковий басейн	Скид зворотних вод:		із них:		
			у поверхневі водні об'єкти	у підземні горизонти	Промисловість	Сільське господарство	Комунагосп
1	2	3	4	5	6	7	8
2022	О	Басейн р. Дніпро	26,209	-	2,88	-	22,342
	БО		0,286	-	-	-	0,239
	НДО		1,015	-	0,012	-	0,932
	НЧБО		28,761	-	7,843	19,544	0,558
	Разом по області		56,271	-	12,656	19,544	24,071
	у тому числі						
	О	р. Тетерів від витоку до г/п Житомир	17,078	-	0,264	-	16,813
	БО		0,239	-	0	-	0,239
	НДО		0,387	-	0	-	0,387
	НЧБО		4,306	-	0,557	3,749	-
	Разом по в/г ділянці		22,057	-	0,820	3,749	17,438
	О	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р. Ірша (включаючи річку Ірша)	3,555	-	3,323	-	0,138
	БО		-	-	-	-	-
	НДО		0,576	-	-	-	0,531
	НЧБО		10,294	-	2,606	5,702	0,0
	Разом по в/г ділянці		14,425	-	5,929	5,702	0,669
	О	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	-	-	-	-	-
	БО		-	-	-	-	-
	НДО		0,015	-	0,0	-	0,015
	НЧБО		0,152	-	0,152	-	-
	Разом по в/г ділянці		0,167	-	0,152	-	0,015
	О	р.Случ від витоку до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	-	-	-	-	-
	БО		-	-	-	-	-
	НДО		-	-	-	-	-
	НЧБО		0,234	-	0,039	0,195	-

Разом по в/г ділянці		0,234	-	0,039	0,195	-
О	р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	2,172	-	0,088	-	2,068
БО		-	-	-	-	-
НДО		0,025	-	0,025	-	-
НЧБО		0,489		0,114	0,055	0,290
Разом по в/г ділянці		2,686		0,258	0,055	2,358
О	р.Уборть від витоку до державного кордону	0,088	-	0,025	-	0,064
БО		-	-	-	-	-
НДО		0,002	-	-	-	-
НЧБО		-	-	-	-	-
Разом по в/г ділянці		0,091	-	0,025	-	0,064
О	р.Уж	3,287	-	0,0	-	3,231
БО		-	-	-	-	-
НДО		0,010	-	0,0	-	-
НЧБО		3,223	-	2,955	-	0,267
Разом по в/г ділянці		6,519	-	2,955	-	3,498

За результатами аналітичного контролю у 2023 році визначено 13 підприємств, які скинули в поверхневі водні об'єкти забруднені стічні води.

Найбільший обсяг зворотних вод 0,576 млн.м³ з перевищенням нормативів ГДС відвели водокористувачі на водогосподарській ділянці М5.1.2.06-р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р. Ірша: МКП "Водоканал" Коростишівської ТГ- 0,292 млн.м³; КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської ТГ-0,172 млн.м³; Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району, Городоцької ТГ та (В/Ч) м.Радомишль- 0,045 млн.м³; Хорошівське житлово-комунальне підприємство – 0,043 млн.м³ та КП «Гранітне-комунгосп» - 0,024 млн.м³.

Значного впливу зазнають масиви поверхневих вод на водогосподарській ділянці М 5.1.2.05-р. Тетерів від витоку до г/п Житомир, а це 0,674 млн.м³ забруднених зворотних вод: КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради- 0,350 млн.м³; КНП «ОМЦВіР», м. Житомир - 0,001 млн.м³.

Взагалі без очистки відводило у р. Гнилоп'ять дощові води з території м. Бердичева МКП «Бердичівкомунсервіс» в обсязі 0,047 млн.м³.

У 2023 році КП «Житомирводоканал» Житомирської МР відведено у поверхневі водойми 0,276 млн.м³ забруднених зворотних вод, із них: категорії «забруднені без очистки» 0,239 млн.м³ та 0,0371 млн.м³ «недостатньо очищених», що на 0,162 млн.м³ більше порівняно з минулим роком.

М.5.1.4.41 - р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)- КП «Водоканал» Гладковицької сільської ради Житомирської області- 0,015 млн.м³.

М.5.1.4.48 - р. Случ від гирла р. Хомора до гирла р. Корчик (включаючи р. Корчик)- Приватне акціонерне товариство "Чижівська паперова фабрика" - 0,025 млн.м³.

М.5.1.4.51 - р. Уборть від витоку до державного кордону - АТ «Українська залізниця» (Виробничий підрозділ Локомотивне ДЕПО Коростень Регіональної

філії «Південно-західна залізниця») - 0,01 млн.м³ та ОНЗ БЛ «Радовель» - 0,002 млн.м³.

Обсяги забруднюючих речовин за 2023 рік, які потрапили у поверхневі водойми із зворотними водами складають 16,87 тис. т, що на 1,35 тис. т. більше порівняно із попереднім роком.

За даними державного водообліку фіксується ріст вмісту наступних забруднюючих речовин:

Органічні речовини:

Біологічне споживання кисню на 22,9 т (8,0 %) - зростання у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 12,3 т; Фабрики Банкнотного паперу м. Малин, НБУ України на 6,9 т; Коростенського КП «Водоканал» на 1,2 т; КП «Водоканал» Овруцької МР на 1,2 т; КП «Озерне» на 0,8 т. При цьому вміст БСК зменшився у зворотних водах ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 5,1 т та Макарівській КЕЧ району на 1,0 т.

Біогенні речовини:

Нітрати на 18,4 т (2,8 %) - збільшення у зворотних водах Фабрики Банкнотного паперу м. Малин, НБУ України на 24,4 т; Коростенського КП «Водоканал» на 2,6 т; КП «Житомирводоканал» на 1,1 т. При цьому вміст нітратів знизився по Макарівській КЕЧ району на 4,0 т.

Фосфати на 0,8 т (0,9 %) - за рахунок їх зростання у зворотних водах Малинської фабрики банкнотного паперу НБУ України на 2,2 т; КП «Озерне» на 1,24 т та КП «Житомирводоканал» на 0,785 т. При цьому вміст фосфатів зменшився у зворотних водах Макарівської КЕЧ району на 1,18 т; Коростенського КП «Водоканал» на 0,452 т; КП «Звягель-водоканал» на 0,043 т.

Хлориди на 85,8 т (2,9 %) - в основному за рахунок їх підвищення у зворотних водах КП «Озерне» на 15,1 т. При цьому вміст хлоридів зменшився у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 33 т; КП «Водоканал» Овруцької МР Житомирської області на 5,1 т.

Небезпечні речовини:

Алюміній на 0,042 т (89,3%) - лише за рахунок їх зростання у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,042 т.

Цинк на 0,165 т (25,6%) - лише за рахунок їх зростання у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,165 т.

СПАР на 0,069 т (3,2 %) - за рахунок їх зростання у зворотних водах Малинської фабрики банкнотного паперу на 0,071 т; КП «Житомирводоканал» на 0,045 т. При цьому вміст СПАР знизився у зворотних водах КП «Звягельводоканал» на 0,042 т ; ТОВ «КЕС» на 0,018 т.

Нафтопродукти на 0,117 т (7 %) - у першу чергу за рахунок їх зростання у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,088 т.

При цьому спостерігається тенденція до зниження вмісту наступних забруднюючих речовин:

Органічні речовини:

Хімічне споживання кисню на 27,9 т (2,3 %) - зниження у зворотних водах Коростенського КП «Водоканал» на 33,5 т; КП «Житомирводоканал» на 13,0 т;

МКП «Водоканал» м. Коростишів на 11,5 т. При цьому фіксується ріст органічного забруднення за ХСК на 42,5 т по Малинській фабриці банкнотного паперу НБУ України та КП «Водоканал» Овруцької МР на 4,6 т.

Біогенні речовини:

Нітрити на 3,4 т (8,6 %) - зниження у першу чергу в зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 2,8 т, ТОВ «КЕС» на 0,1 т.

Сульфати на 63,8 т (5,4 %) - зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 68,8 т; Хорошівського ЖКП на 37,8 т; КП «Звягельводоканал» на 24,1 т та Макарівській КЕЧ району на 4,0 т. При цьому вміст фосфатів зріс у Коростенського КП «Водоканал» на 49,0 т;

КП «Баранівка міськводоканал» на 1,8 т; КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської СР на 1,6 т.

Азот амонійний на 4,8 т (8,6 %) - зниження у зворотних водах Макарівської КЕЧ району на 2,8 т; КП «Житомирводоканал» на 0,9 т; КП «Озерне» на 0,8 т; Коростенського КП «Водоканал» на 0,5 т. При цьому вміст азоту амонійного зріс на 1,1 т по Малинській фабриці банкнотного паперу.

Небезпечні речовини:

Залізо загальне на 0,235 т (7,9 %) – зниження у зворотних водах КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської СР на 0,212 т; КП «Водоканал» Овруцької МР на 0,076 т; Коростишівському МКП «Водоканал» на 0,066 т. При цьому вміст заліза зріс по Малинській фабриці банкнотного паперу на 0,062 т; КП «Житомирводоканал» на 0,045 т.; Макарівській КЕЧ району на 0,03 т; Хорошівському ЖКП на 0,025 т; ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 0,008 т.

Хром загальний на 0,053 т (10,8 %) - за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,035 т та ТОВ «КЕС» м.Бердичів на 0,019 т.

Типи очищення зворотних вод у 2023 році, млн. куб. м.

Таблиця 19

Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
		Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механічна очистка	Разом	В т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
Басейн р. Дніпро	56,271	26,209	24,093	-	2,116	104,483	90,28
Разом по області:	56,271	26,209	24,093	-	2,116	104,483	90,28

**Скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти за 2023 рік,
тонн на рік**

Таблиця 20

Рік	Водний об'єкт	Разом	Скидання забруднюючих речовин						
			В тому числі						
			БСК	ХСК	Завислі речовини	N (сума мінеральних форм)	P (ортофосфати)	Мінералізація	Нафтопродукти
1	2	3	4	5	2	7	8	9	10
2023	Басейн р. Дніпро Разом по області	12743,96	306,7	1172,3	181,1	742,8	89,296	10250	1,768
	в тому числі:								
	р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	9149,224	219,4	725,7	125,4	559,8	73,1	7444,1	1,724
	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	2189,554	44,5	203,3	34,1	81,7	4,55	1821,4	0,004
	р.Рось від витoku до кордону Київської та Черкаської областей	9,576	0,1	0,7	0,3	0,1	0,075	8,3	0,001
	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	1,737	0,2	1,2	0,2	0,1	0,037	0	0,000
	р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	975,495	23,4	119,2	1,7	83,3	5,091	742,8	0,004
	р.Уборть від витoku до державного кордону	24,325	0,5	2,8	0,2	0,7	0,025	20,1	0
	р.Уж	394,053	18,6	119,4	19,2	17,1	6,418	213,3	0,035

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Протягом 2023 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 168 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 56,271 млн.м³, із них 1,301млн.м³ забруднених.

Скид забруднених зворотних (стічних вод) у поверхневі водні об'єкти здійснили 13 підприємств (2022-12 підприємств).

Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (7 водокористувачів) -1,171 млн.м³ (90 %).

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

Із загального об'єму зворотних (стічних) вод, які потребують очищення на очисних спорудах (27,224 млн.м³) 96,3 % були відведені в поверхневі водні об'єкти як нормативно очищені (26,209 млн. м³), решта 3,7 % - не досягли нормативної очистки стоків (1,015 млн. м³).

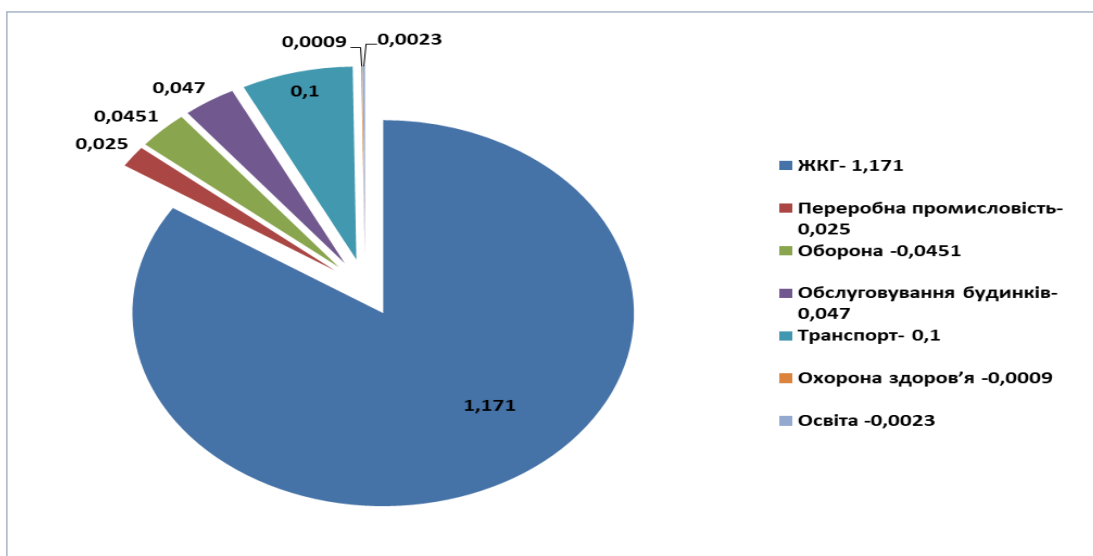

Рисунок 3. Забруднювачі по галузях економіки, млн.м³

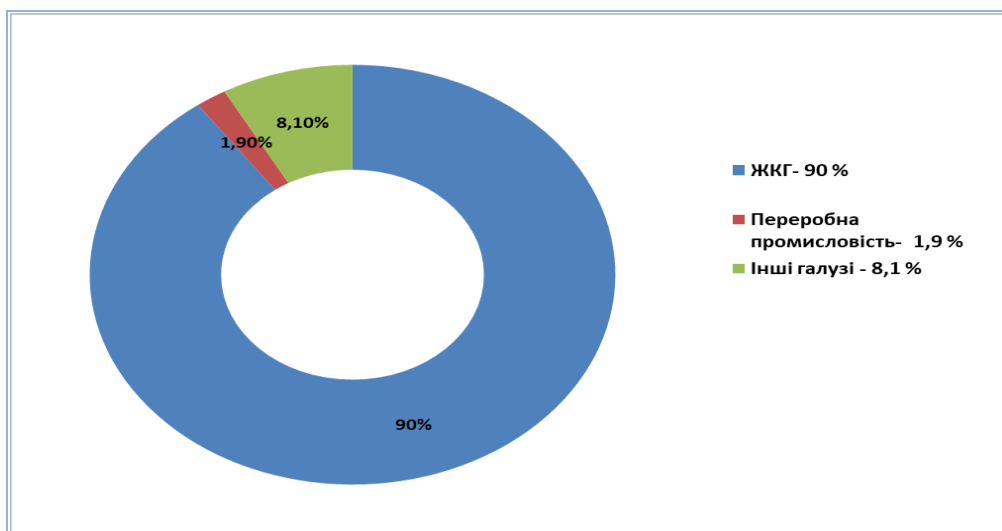

Рисунок 4. Забруднювачі по галузях економіки, %

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять з початку повномасштабного вторгнення РФ не виконує заходи щодо спільних дій з охорони, раціонального використання та відтворення поверхневих водних ресурсів з республікою Білорусь.

Разом з тим на території Житомирської області БУВР Прип'яті здійснює відбір та доставку проб до лабораторії Північного регіону, м. Вишгород для визначення хроматографічних та спектрометричних досліджень вмісту пестицидів, поліароматичних вуглеводнів, лікарських засобів та важких металів в р. Уборть, 120 км від гирла, с. Рудня Хочинська та забезпечує виконання фізико-хімічних показників визначених постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758.

За результатами досліджень лабораторії Північного регіону хімічних (пріоритетних та басейнових специфічних) показників у 2023 році виявили перевищення в 1,3 раза ($45,863 \text{ мкг/дм}^3$) максимальних та в 2,5 раза ($10,153 \text{ мкг/дм}^3$) середніх меж Екологічного Нормативу Якості (ЕНЯ мах. та ЕНЯ сер) за вмістом нікелю та його сполук.

Крім того, у 2023 році забезпечено щомісяця відбір та вимірювання 20 основних фізико-хімічних показників поверхневої води. За результатами вимірювань майже усі показники знаходились значно нижче гранично-допустимих концентрацій за винятком заліза загального, марганцю, що обумовлено впливом болотних вод водозбірного басейну та носить природний характер. Так вміст заліза загального знаходився у межах $0,792\text{--}3,245 \text{ мг/дм}^3$ (норма- $0,1 \text{ мг/дм}^3$), а марганцю $0,105\text{--}0,378 \text{ мг/дм}^3$ (норма- $0,01 \text{ мг/дм}^3$).

Для р. Уборть характерна висока кольоровість води, яка у 2023 році підвищилась до 266 градусів, для порівняння, в інших річках області вона складає 35-45 градусів.

Сполуки органічних елементів знаходились у межах норми: нітроген амонійний становив $0,13\text{--}0,43 \text{ мг/дм}^3$, нітроген нітритний $0,004\text{--}0,021 \text{ мг/дм}^3$, нітроген нітратний $0,3\text{--}1,35 \text{ мг/дм}^3$, фосфор ортофосфатів $0,02\text{--}0,04 \text{ мг/дм}^3$.

Головні іони у межах норми: сульфати- $29,0\text{--}54,0 \text{ мг/дм}^3$; хлориди- $10,0\text{--}21,0 \text{ мг/дм}^3$.

Показники, які характеризують органічне забруднення знаходились у межах: ХСК (хімічне споживання кисню) - $30,24\text{--}40,32 \text{ мгО/дм}^3$ (норма-50,0), БСК₅ - $3,12\text{--}3,76 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$ (норма-3,0).

Вміст розчиненого кисню знаходився на рівні $8,08\text{--}12,72 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$.

4.3. Стан поверхневих вод

Стаття 8 Водної Рамкової Директиви (Директива 2000/60/ЄС) встановлює програми моніторингу для моніторингу стану поверхневих вод. Мережа моніторингу розроблена таким чином, щоб забезпечити узгоджений та всебічний огляд екологічного та хімічного стану в межах кожного річкового басейну та дозволити класифікацію масивів поверхневих вод (МПВ) відповідно до Додатку V ВРД.

Необхідно досягти та забезпечити хороший екологічний та хімічний стан для всіх МПВ.

Для тих МПВ, які визначені як істотно змінені (ІЗМПВ) або штучні (ШМПВ), необхідно досягти та забезпечити хороший екологічний потенціал та хімічний стан.

Результати моніторингу з дотриманням вимог ВРД забезпечують базову лінію для розробки заходів та служать для підтвердження оцінки навантажень.

Державний моніторинг поверхневих вод є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля і здійснюється в системі Держводагентства України згідно із статтею 16 Водного кодексу України, постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод», № 391 від 30.03.1998 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

Державний моніторинг масивів поверхневих вод складається з діагностичного, операційного та дослідницького моніторингу, що здійснюється за біологічними, фізико-хімічними, хімічними та гідроморфологічними показниками з метою встановлення екологічного стану масивів поверхневих вод.

31 грудня 2020 року наказом Міндовкілля № 410 затверджено першу сучасну Програму державного діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод, яка відповідає європейським вимогам.

Діагностичний моніторинг допоможе дізнатись на скільки діяльність людини вплинула на кількісний та якісний стан води. На його основі розроблені заходи для досягнення доброго екологічного та хімічного стану вод.

Операційний моніторинг здійснюється для водойм, де існує ризик недосягнення доброго екологічного стану вод, або щороку здійснюється забір води для питних і побутових потреб населення.

Дані операційного моніторингу є підґрунтям для розробки конкретних заходів у плані управління річковим басейном для поліпшення чи підтримання стану водойм.

Об'єкти, створи і періодичність відбору проб в суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області на 2023 рік визначені «Програмою державного моніторингу вод (в частині діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод)», затвердженою наказом Міндовкілля від 17.01.2023 № 27 та «Порядком здійснення державного моніторингу вод», затвердженого наказом Держводагентства України від 25.01.2023 № 18.

БУВР Прип'яті у 2023 році забезпечило у повному обсязі виконання «Програми державного моніторингу (в частині діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод)».

Для визначення вмісту пріоритетних органічних і неорганічних та басейнових специфічних показників БУВР Прип'яті у межах області відібрало проби та доставило до лабораторії Північного регіону Межрегіонального офісу захисних масивів дніпровських водосховищ, м. Вишгород по 14 пунктах моніторингу та виконало згідно Програми операційний моніторинг по 8 пунктах

моніторингу (7- питні водозабори та 1 - транскордонний масив поверхневих вод). Забезпечило виконання вимірювань з визначенням основних фізико-хімічних показників поверхневої води, визначених Постановою КМУ від 19.09.2018 № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод». За 2023 рік виконано 1920 вимірювань (100 % до плану).

З метою прийняття управлінських рішень щодо покращення якісного стану масивів поверхневих вод проводиться аналіз якості поверхневих вод та сповіщення органів виконавчої влади.

Крім того, проводиться щомісячне наповнення результатами вимірювань порталу «Моніторинг та екологічна оцінка якісного стану поверхневих вод України».

4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

Екологічний стан масивів поверхневих вод (МПВ) базується на біологічних елементах якості (фітопланктон, макрофіти, фітобентос, макробезхребетні та риба) та підтримується фізико-хімічними (поживні речовини, вміст кисню, температура, прозорість, солоність), а також специфічними забруднюючими речовинами річкових басейнів та гідроморфологічними елементами якості.

Для визначення екологічного стану масивів поверхневих вод систематизовані хімічні та фізико-хімічні показники якості поверхневої води в суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області та надані Держводагентству України.

4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод

Визначення хімічного стану масиву поверхневих вод здійснювалось на підставі екологічних нормативів якості (ЕНЯ), наведених у додатку 8 до Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, затвердженої наказом Мінприроди від 14.01.2019 № 5.

* ЕНЯ встановлюється на двох рівнях: $ЕНЯ_{\max}$ – максимально допустима концентрація і $ЕНЯ_{\text{ср}}$ – середньорічна концентрація.

* $ЕНЯ_{\max}$ означає, що будь-яке виміряне значення забруднюючої речовини не може перевищувати значення максимально допустимої концентрації.

* $ЕНЯ_{\text{ср}}$ означає, що середньорічне (середнє арифметичне) значення концентрації речовини у будь-якій репрезентативній точці не може перевищувати наведене значення $ЕНЯ_{\text{ср}}$.

Для класифікації хімічного стану масиву поверхневих вод використовуються два класи.

Для графічного відображення кожен з класів позначається відповідним кольором:

1 клас хімічного стану, що відповідає хімічному стану «добрий», позначається синім кольором;

2 клас хімічного стану, що відповідає хімічному стану «недосягнення доброго», позначається червоним кольором.

За результатами оцінки хімічного стану МПВ за даними моніторингу за ЕН_Я_{ср} можна зробити висновки, що в результаті операційного та діагностичного моніторингу проведеного протягом 2023 року, хімічний стан 14 масивів поверхневих вод «недосягнення доброго», так як має місце перевищення середніх значень (ЕН_Я_{ср}) за вмістом важких металів.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

За даними Державної установи «Житомирський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я» у 2023 році в області визначено 40 точок для відбору води поверхневих водойм в місцях масового відпочинку населення з кратністю один раз в місяць протягом травня-серпня.

Дослідження проводились за санітарно-мікробіологічними, паразитологічними, санітарно-хімічними та санітарно-токсикологічними показниками.

За результатами проведених досліджень 72% відібраних проб не відповідали гігієнічним нормам. Найбільше відхилень виявлено за такими показниками як БСК-5, ХСК, залізо та індексом ЛКП.

У травні місяці перевищення за мікробіологічним показником виявлено в м.Коростень індекс ЛКП 24000 в 1 дм³, при нормі не більше 5000 в 1 дм³.

У червні місяці кількість відхилень зросла до 8 зразків, в травні – 7 зразків, в серпні - 11 зразків (за мікробіологічними показниками). Відхилення виявлені в Звягельському, Бердичівському, Житомирському районах та в м.Житомир. Перевищення індексу ЛКП становило від 6000 в 1 дм³ до 240000 в 1 дм³. Найгірша ситуація була виявлена в м.Бердичів де індекс ЛПК у 48 разів перевищував нормативне значення. Про всі відхилення було повідомлено органи місцевого самоврядування для прийняття відповідних рішень і повідомлення населення про небезпечність купання в таких водоймах.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Визначення вмісту радіонуклідів стронцію-90 і цезію-137 у межах Житомирської області проводиться щоквартально лабораторією вод Північного регіону Міжрегіонального офісу захисних масивів дніпровських водосховищ, м. Вишгород на річках Уж, питний водозабір м. Коростень; Ірша, питний водозабір м. Малин та річці Уборть, с. Рудня Хочинська.

Радіологічний стан поверхневих вод Житомирської області протягом поточного року, як і в останні роки, не зазнав суттєвих змін і характеризується як стабільний. Вміст цезію - 137 у вищезазначених пунктах спостережень нижче діапазону вимірювання приладів.

4.4. Державна політика та заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Обраний Україною шлях до євроінтеграції передбачає для нашої держави перехід на якісно новий рівень у всіх сферах управління природними ресурсами,

у тому числі й водними, адаптації принципів законодавства в зазначеній сфері до стандартів законодавства Європейського Союзу.

Стан водних ресурсів на сучасному етапі розвитку безпосередньо залежить від якості управління ними, екологічної політики як держави так і кожного із нас, визначення ролі в системі управлінських правовідносин у сфері охорони довкілля.

Водною Рамковою Директивою ЄС запроваджено принципово новий підхід до системи управління водними ресурсами – так зване інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом, яким, зокрема, передбачено, що основною одиницею управління є басейн водного об'єкта. І саме плани управління річковими басейнами є урядовим документом державного планування на шість років які забезпечать досягнення доброго стану вод та є ключовим індикатором відповідності вимогам європейських директив.

Програми заходів є невід'ємною частиною Планів управління річковими басейнами, що розробляються відповідно до вимог водного законодавства України для кожного річкового басейну.

До головних водно-екологічних проблем віднесені:

- забруднення органічними речовинами;
- забруднення біогенними елементами (азотом і фосфором);
- забруднення небезпечними речовинами;
- гідроморфологічні зміни (спрямлення та зарегулювання русел річок) та «інші, визначені з врахуванням специфіки річкового басейну, це :
- зміни клімату;
- забруднення побутовими відходами (зокрема пластиком);
- біологічне забруднення (інвазійні види);
- військові дії.

Ці проблеми і є навантаженнями (або антропогенними тисками) на водне середовище, які створюють найбільші перепони для досягнення екологічних цілей:

- запобігання погіршенню стану усіх масивів;
- досягнення, або підтримання доброго екологічного та хімічного стану усіх МПВ природних категорій (річки, озера, перехідні та прибережні води);
- досягнення, або підтримання доброго екологічного потенціалу та хімічного стану істотно змінених та штучних масивів поверхневих вод;
- поступове зменшення «до нуля» забруднення небезпечними речовинами.

Проєкт Програми заходів формувався із різних чинних програм та проєктів (загальнодержавних, обласних, територіальних громад), термін дії яких розповсюджується на 2025 рік та подальші роки за пропозиціями територіальних громад, водокористувачів.

Наразі підготовлено та оприлюднено на веб-сайтах Міндовкілля та Держводагентства проєкти планів управління для Плану управління річковим басейном Дніпра. До червня 2024 року тривали їх обговорення, а до кінця 2024 року очікується їх затвердження Урядом України.

26.06.2024 року члени басейнової ради та представники заінтересованих сторін семи областей детально обговорили зауваження та пропозиції громадськості до проєкту ПУРБ Дніпра (суббасейн Прип'яті), які отримані впродовж шестимісячного громадського обговорення проєкту ПУРБ та Басейнова рада річки Прип'ять схвалила проєкт Плану управління річковим басейном Дніпра (в частині суббасейну Прип'яті) на 2025-2030 роки. Аналогічно Басейнова рада середнього Дніпра схвалила проєкт Плану управління річковим басейном Дніпра (в частині суббасейну середнього Дніпра).

З метою вирішення водно-екологічних проблем в результаті антропогенної діяльності необхідно у територіальних громадах області передбачити джерела фінансування на виконання заходів спрямованих на вирішення головних водно-екологічних проблем за рахунок місцевих (регіональних, обласних) програм, програми розвитку ТГ, проєктів міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування не заборонених законом на першочергові заходи:

1. Будівництво/реконструкція/модернізація комплексів очисних споруд (КОС) та каналізаційних мереж (КМ), в тому числі й мереж зливової каналізації (талі та дощові води). Даний захід поєднує в собі сукупність зменшення забруднення МПВ органічними, біогенними та небезпечними речовинами від точкових та дифузних джерел.

2. Покращення/відновлення гідрологічного режиму та морфологічних показників у разі порушення вільної течії річок, гідравлічного зв'язку між руслами річок та їх заплавами, гідрологічних змінах, модифікації морфології річок.

3. Встановлення водоохоронних зон та прибережних захисних смуг в межах територіальних громад.

4. Інформаційно-просвітницькі заходи для підземних та поверхневих вод, зокрема, проведення інформаційно-просвітницької роботи щодо охорони, збереження та відтворення водних ресурсів у всіх територіальних громадах.

5. Інвентаризація, відновлення спостережних свердловин та проведення моніторингу підземних вод.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Фото 1. Дзвоники розлогі (*Campanula patula*)

Біологічне різноманіття - різноманіття живих організмів Землі на всіх рівнях організації живого і в усіх просторово обмежених середовищах існування (наземних, прісноводних, морських), є результатом тривалого процесу еволюцій органічного світу. Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами тощо.

Його збереження й невиснажливе використання в області розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємна складова збалансованого економічного і соціального розвитку регіону.

Географічне положення, орографічні та кліматичні особливості Житомирської області зумовили формування на її території різноманітної рослинності, яка закономірно змінюється з півночі на південь.

Рослинний світ Житомирщини характеризується великою різноманітністю дикорослих компонентів і є джерелом цінних рослинно-сировинних ресурсів: лікарських, технічних, вітамінних тощо. На її території водиться близько трьох тисяч видів тварин, із них 131 занесений до Червоної книги України.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», статті 7 Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000-2015 роки» рішенням двадцять четвертої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 11.05.10 №1080 «Про затвердження регіональної схеми

екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирської області.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками, тис.га

Таблиця 21

Категорії землекористування	2019	2020	2021	2022	2023
Землі природоохоронного призначення	137,6	138,2	141,6	143,1	143,1
Сіножаті та пасовища	311,9	312,1	311,9	311,9	311,9
Землі водного господарства (рибні ставки)	19,99	19,9	19,9	19,9	19,9
Землі водного фонду	55,4	55,4	55,4	55,4	55,4
у т.ч. площа рибних ставків	16,9	16,9	16,9	16,9	16,9
Землі оздоровчого призначення	0,1	-	0,1	0,1	0,1
Землі рекреаційного призначення	0,5	-	0,5	0,5	0,5
Землі історико-культурного призначення	-	-	-	-	-
Ліси	1096,09	-	1123,4	1123,4	1123,4

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенне навантаження - показник величини постійного узагальненого впливу людської діяльності на біогеоценозні, ландшафтні, зональні, гірські, океанічні, інші екосистеми та на біосферу загалом, які зумовлюють певні (маловідчутні, відчутні чи деструкційні) зміни в їхній структурно-функціональній організації. Починаючи із минулого сторіччя, природа Житомирської області під дією антропогенних факторів зазнала значних змін.

Велика концентрація населення в більшості промислових районів області, розміщення промислових комплексів і військових об'єктів та їх об'єднання в єдину структуру призвели до побудови численних шляхів сполучень, прокладання трубопроводів, ліній електропередач; що суттєво змінило ландшафти й місця існування дикої флори і фауни.

У складі області налічується 4 райони, 5 міст обласного і 6 – районного значення, 46 селищ міського типу, 1625 сільських населених пунктів – всього понад 1680 населених пунктів.

Основними джерелами забруднення довкілля на Житомирщині продовжують залишатися промислові атмосферні викиди.

Забруднення довкілля призводить до включення забруднюючих речовин до біохімічних ланцюгів рослин і тварин та їх хронічної інтоксикації

У результаті широкомасштабних осушувальних робіт значних втрат зазнали водно–болотні угіддя Полісся, які перебувають під загрозою зникнення.

Лісові масиви області є одними із найбільш постраждалих в Україні. Ситуація в лісових масивах, що зазнали радіоактивного забруднення, залишається складною: неможливе ведення лісового господарства в повному обсязі, продовжується накопичення радіоізотопів в деревині, лісопродуктах, лікарській

сировині. А без проведення, наприклад, рубок догляду за лісом погіршується санітарний стан лісових масивів та умови росту деревостанів, зменшується приріст, збільшується пожежна небезпека. На сьогодні технічна експлуатація цих лісів обмежена і вони в основному виконують водозахисні, ґрунтозахисні, санітарно-гігієнічні функції.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Сучасна ситуація у Житомирській області є такою, як і в Україні в цілому, таким чином, що рідкісні види відомі переважно в тих районах, де їх вивчають. Для ілюстрації цієї теми науковцями Поліського філіалу Українського науково-дослідного інституту лісового господарства і агролісомеліорації проведено порівняльний аналіз репрезентативності рідкісних видів в околицях м. Житомира (найкраще флористично вивчений район) та лісостепових районах Житомирщини – Бердичівському та Житомирському (найменше вивчені райони). Результати цього аналізу наочно демонструють, що з 147 рідкісних видів судинних рослин Житомирської області в околицях м. Житомира відомий 101 вид, в той же час, у наведених вище районах відомі лише 26 видів. На підставі вивчення стану та загроз рослинному, як складової біорізноманіття, науковцями області запропоновані першочергові завдання з вивчення й охорони рідкісних видів судинних рослин, а саме:

- вивчення біорізноманіття лісостепової частини Житомирської області та виявлення у цьому регіоні рідкісних видів судинних рослин;
- вивчення репрезентативності мережі об'єктів природно-заповідного фонду Житомирської області у відношенні до рідкісних видів судинних рослин і флори області в цілому;
- пошуки у типових місцезростаннях популяцій видів, які нині вважаються зниклими в області, відомих за старими даними, з метою їх заповідання;
- заповідання ряду популяцій рідкісних видів, які заслуговують на індивідуальну охорону і яким загрожує зникнення;
- моніторинг за станом популяцій рідкісних видів.

Основними заходами щодо зниження загроз біорізноманіттю є зменшення суцільного вирубування лісів, рекреаційного навантаження, випасання худоби та витогування нею рослин, заготівлі біоресурсів із медичною й харчовою метою, екологічно вмотивоване ведення сільського і промислового виробництва, протидія браконьєрству й забрудненню навколишнього середовища. Отже, як свідчить практика, найбільш ефективними способам збереження видів природної фауни, флори і локальних популяцій є організація у місцях їхнього зростання заповідників, заказників та інших категорій об'єктів природно-заповідного фонду, широка просвітницька робота, введення системи заохочень.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для відновлення довкілля, забезпечення сталого розвитку регіону через досягнення екологічної рівноваги, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин – через поєднання об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до Законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

На виконання вимог Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки у 2010 році рішенням 24 сесії Житомирської обласної ради V скликання від 11.05.10 № 1080 «Про затвердження схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирщини.

Її основні завдання-збереження, розширення, відтворення та охорона єдиної системи територій з природним станом ландшафту та інших природних комплексів і територій, створення на їх основі природних об'єктів, які підлягають особливій охороні, що сприятиме зменшенню, запобіганню та ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності людей на навколишнє природне середовище, збереженню природних ресурсів, генетичного фонду живої природи.

Конфігурація екологічної мережі Житомирської області обумовлена об'єктивними факторами: реально існуючим просторовим поєднанням більш-менш збережених природних, перш за все лісових та болотних екосистем і об'єднанням їх у широтні смуги значної протяжності; формуванням на окремих ділянках осередків біорізноманіття завдяки унікальному поєднанню природних умов (наприклад, Словечансько-Овруцький кряж, середні течії річок Случ і Тетерів) ; наявністю сформованої мережі об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

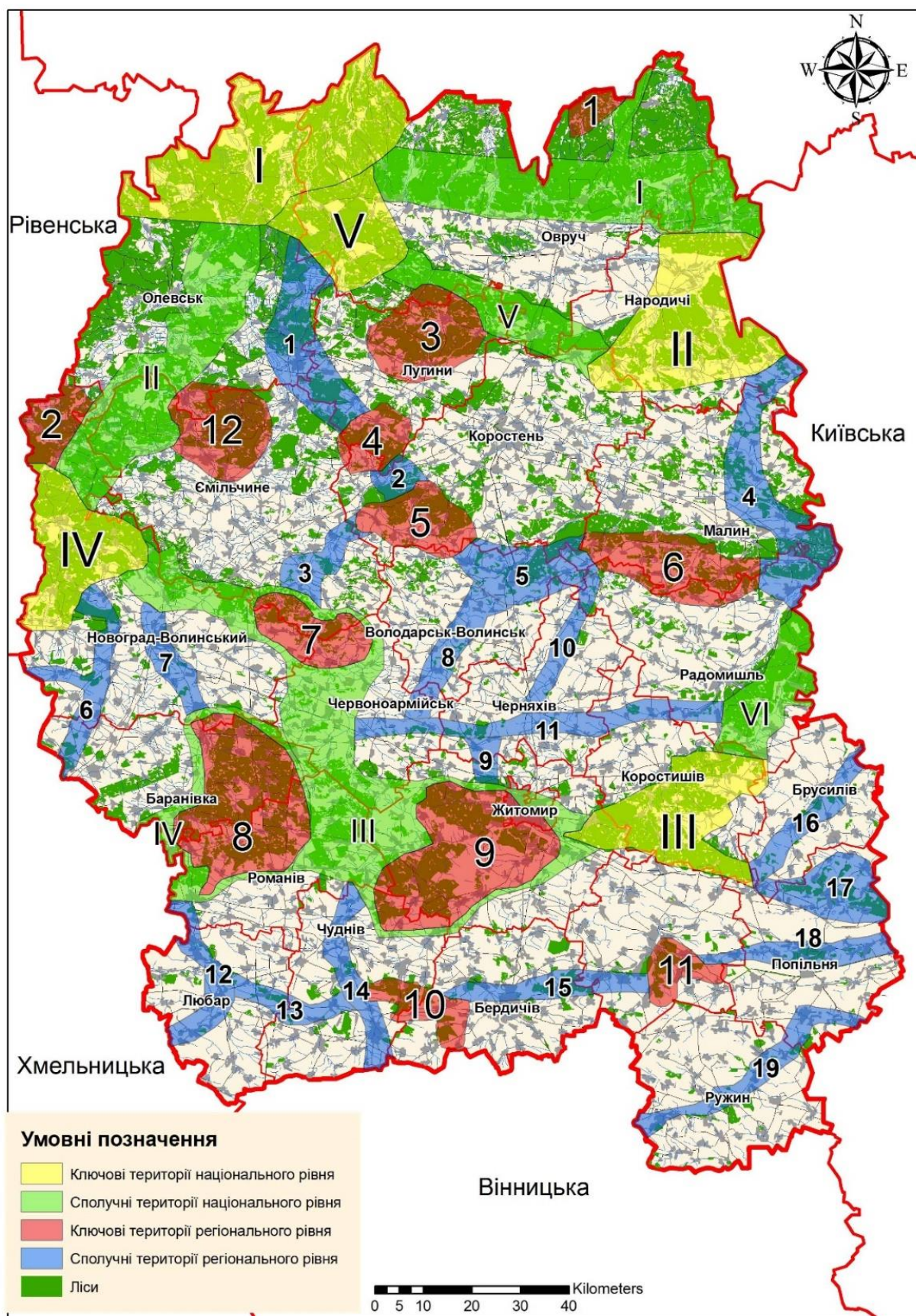

Фото 2. Схема екологічної мережі Житомирської області

Схема екомережі Житомирської області враховує суттєву різницю у збереженості природної рослинності Полісся та Лісостепу області, формує рівномірну мережу ключових та сполучних територій з метою формування та підтримки екологічної рівноваги у регіоні та збереження ландшафтного і біологічного різноманіття. Суттєвою рисою регіональної екомережі є об'єднання в ній близько 95% об'єктів природно-заповідного фонду області, а також вдале поєднання її з регіональними екомережами сусідніх адміністративних областей України, а також Республіки Білорусь (з останньою-через проєктований білатеральний біосферний резерват «Прип'ятське Полісся»). У схемі також об'єднані всі ІВА-території міжнародного рівня, які знаходяться на території області, найбільш цінні для охорони птахів, а також водно-болотні угіддя, які охороняються на цій території за міжнародними угодами.

Загальна площа регіональної екомережі Житомирської області становить 342,2 тис. га (близько 12% території області), в т.ч.: ключових територій національного рівня - 161 тис. га, сполучних територій національного рівня-132 тис. га, ключових територій регіонального рівня - 26,7 тис. га, сполучних територій регіонального рівня - 21,5 тис. га, відновлювальних ділянок - 11,5 тис. га. Частина відновлювальних ділянок входить до складу ключових територій різних рівнів, а ключові території регіонального рівня - до сполучних територій національного рівня.

Перелік структурних елементів екологічної мережі Житомирської області:

Ключові території (ядра) національного рівня

- I- Убортське;
- II- Чорнобильське (Народицьке суб'ядро);
- III- Коростишівське;
- IV- Надслучанське;
- V- Словечанський кряж;

Сполучні території (екокоридори) національного рівня

- I- Убортсько-Вільчанський;
- II- Городницько-Перганський;
- III- Надслучансько-Коростишівський;
- IV- Довбисько-Мальованський;
- V- Убортсько-Народицький;

Ключові території (ядра) регіонального рівня

- 1- Піщаницьке;
- 2- Червоно вольське;
- 3- Липницьке;
- 4- Радогощанське;
- 5- Ушомирське;
- 6- Малинське;
- 7- Барашівське;
- 8- Баранівсько-Романівське;

- 9- Житомирсько-Тригирське;
- 10- Коровинецьке;
- 11- Андрушівське.

Сполучні коридори (екокоридори) регіонального рівня

- 1- Усівсько-Бучманська;
- 3 Білківсько-Барашівська;
- 4- Голубієвицько-Вепринська;
- 5 Кропивнянсько-Іршанська;
- 6- Церемська (долинна);
- 7- Новоград-Волинська Надслучанська (долинна);
- 8- Кропивнянсько-Новопільська;
- 9- Черняхівсько-Житомирська;
- 10- Тростяницька (долинна);
- 11-Бистрийська (долинна);
- 12- Верхненадслучанська (долинна);
- 13- Любарсько-Трощанська;
- 14- Верхнететерівська (долинна);
- 15- Пустоська (долинна);
- 16- Верхньоздвиська (долинна);
- 17- Верхньоірпінська (долинна);
- 18- Верхньоунавська (долинна);
- 19- Роставицька (долинна).

Відтворювальні ділянки

- 1- Болота «Бучмани» (колишні торфозробки);
- 2- Болото «Озерянське» та оз. Корма (колишні торфозробки);
- 3- Заказник «Глушець» (відтворення фауни, вторинне заболочування);
- 4- Заказник «Кутне» - (колишні торфозробки);
- 5- Військовий полігон Житомирський;
- 6- Військовий полігон Новоград-Волинський;
- 7- Рекультивовані ділянки після розробок ільменіту (м. Іршанськ);
- 8- Район сіл Рижани-Неділище (Смільчинський р-н) – відновлення лучної та лісової рослинності, відселення гранітів на перелогах;
- 9- Червоноармійський р-н, с. Стрибіж- відновлення лісів на перелогах.

Основні складові структурних елементів екологічної мережі Житомирської області наведені в таблиці 22.

Складові структурних елементів екологічної мережі

Таблиця 22

№з/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, винесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та іншлісовкриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Житомирська область	2982,7	1831,19*	137,601	30,3	101,2	163,3	55,4	1096,39	0,1	0,5	0,1	38,3	312,1	33,5

* Загальна площа екологічної мережі становить 1831,19 тис. га у зв'язку із урахуванням того, що території ПЗФ одночасно перебувають у інших складових елементах.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

У сучасних умовах науково-технічного прогресу, поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування невід'ємною складовою екологічної безпеки Житомирщини стає біологічна безпека при поводженні з генетично модифікованими організмами. В аспекті її правової регламентації слід ураховувати, що забезпечення біологічної безпеки можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів, що запобігають виникненню небезпечних для здоров'я людини та довкілля наслідків генно-інженерних маніпуляцій; досягнення біобезпеки у межах області має здійснюватись із дотриманням принципу застереження, зумовленого відсутністю науково обґрунтованих даних щодо міри можливої небезпеки генетично модифікованих організмів для біорізноманіття і здоров'я людини, та принципу запобігання заподіяння екологічної шкоди; біобезпека допускає наявність прийняттого рівня ризику при здійсненні генетично-інженерної діяльності; забезпечення біобезпеки зумовлює необхідність вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил і нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Досягнення в галузі біотехнології відкривають Житомирщині широкі перспективи і знаходять своє застосування сьогодні у медицині, виробництві фармацевтичних препаратів, сільському господарстві, харчовій промисловості, зберіганні продуктів, запобіганні захворюваності тварин, переробці сміття, біологічному відновленні або очищенні довкілля тощо; але переміщення

продуктів генної інженерії за межі лабораторій і поширення їх у найрізноманітніших сферах людського життя сприймається досить неоднозначно як вченими, так і широкою громадськістю. Зумовлено це різними причинами, передусім відсутністю науково доведеного факту безпечності застосування генетично модифікованих організмів для людини та довкілля, тобто використання досягнень генної інженерії з одного боку надає людині значні можливості як у науково-дослідній, так і у прикладній сферах, з іншого - пов'язане із певним ризиком.

Тому на даному етапі необхідним є забезпечення запобігання потенційним негативним наслідкам (у тому числі віддаленим у часі) здійснення генетично-інженерної діяльності. Важлива роль у цьому процесі належить засобам правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Саме тому протягом останніх десятиліть в екологічному праві (насамперед міжнародному) в рамках інституту правового забезпечення збереження біологічного різноманіття розвивається новий напрям - правове регулювання забезпечення біобезпеки при поводженні з генетично модифікованими організмами.

Регулювання питань забезпечення біобезпеки у генно-інженерній галузі на міжнародному рівні здійснюється передусім у рамках природоохоронної діяльності ООН, а також у межах регіональних міждержавних утворень (наприклад, Європейський Союз).

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

На Житомирщині зустрічається близько 1500 видів судинних рослин, 294 мохоподібних, 240 видів лишайників та ліхенофільних грибів. Серед судинних рослин в області першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (151 вид), злакові (95 видів), осокові (76), губоцвіті (59), бобові (57), ранникові (57), гвоздичні (54), капустяні (52), розові (50), зонтичні (50). Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин, На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна, водяного жовтецю струмкового, глоду дюнного.

З метою охорони й збереження рослинного світу регіону рішенням двадцять шостої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 05.09.10 № 1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» затверджено загальний перелік рідкісних і зникаючих видів судинних рослин усіх рівнів охорони та Положення про них.

Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників, яким
загрожує небезпека

Таблиця 23

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2019	2020	2021	2022	2023
Судинні рослини	599	264	264	264	264	264
Мохи	9	9	9	9	9	9
Гриби	126	2	2	2	2	2

Водорості	6	8	8	8	8	8
Лишайники	140	3	3	3	3	3
Разом:	880	286	286	286	286	286

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Лісове господарство є стратегічно важливою галуззю для житомирської області, а лісогосподарські підприємства забезпечують збалансований та поступальний її розвиток, виконують заходи із охорони, раціонального використання та відтворення лісів.

Лісова галузь Житомирщини – це реальний сектор економіки, що має значний матеріально-технічний і кадровий потенціал, який робить значний внесок у розвиток її економіки. Від діяльності лісогосподарських підприємств в значній мірі залежить соціально-економічний розвиток місцевих територіальних громад. Переважно лісгоспи є найбільшими платниками податків у регіоні та вирішують низку важливих соціальних питань.

Площа земель лісогосподарського призначення становить області становить 1074,559 тис. га, у тому числі:

- філій ДП «Ліси України» – 774,3 тис. га;
- комунальних лісогосподарських підприємств – 300,259 тис. га.

До складу ДП «Ліси України» входять 13 філій, які здійснюють лісогосподарську діяльність у межах Житомирської області.

Державні лісогосподарські підприємства області забезпечують роботою близько 6 тисяч осіб, дають гарантований соціальний захист своїм працівникам та члена їх сімей.

До складу Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради входять 10 дочірніх підприємств.

Землі лісогосподарського призначення

Таблиця 24

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість
1	2	3	4
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	1074,559
	у тому числі:		
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	774,3
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	300,259
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	-
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	896,462
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	34,1

Підвищення лісистості України для лісівників Житомирщини є одним із важливих завдань при виконанні державної програми «Ліси України» й орієнтиром досягнення оптимальної лісистості області – 37%.

Для виконання лісокультурних робіт в стислі агротехнічні строки підприємства в повному обсязі забезпечені силами, засобами, садивним і посівним матеріалом. Для цього вирощено близько 40 млн. шт стандартних сіянців, що повністю задовільняє потребу.

У 2023 році філії ДП «Ліси України» забезпечили виконання всього комплексу лісокультурних робіт в передбачених обсягах. Проведено відтворення лісів на площі 6188 га, з них методом садіння і висівання лісу створено 5073 га лісових культур і на площі 1114 га проведено природне поновлення.

Дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради у 2023 році проведено лісовідновлення на загальній площі 2868,4 га, в тому числі створено лісових культур на площі 1181,6 га, а також природне поновлення на площі 1694,0 га.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Таблиця 25

	2019	2020	2021	2022	2023
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	8096	8470,6	11028,8	8983,9	9056,4
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	-	-	-	-	-
Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	-

Питання охорони лісів від пожеж є одним із найважливіших завдань сьогодення. Зміна кліматичних умов, швидке потепління, зниження рівня ґрунтових вод, відсутність снігового покриву та сильні вітри, підпали, необережне поводження громадян з вогнем сприяють підвищенню пожежної небезпеки в лісах та екосистемах Житомирщини.

Як свідчать статистичні дані, за останні десять років кількість пожеж у природних екосистемах України щороку збільшується.

Одним із основних чинників виникнення та розповсюдження таких пожеж, крім кліматичних змін, є несвоєчасне виявлення їх осередків, неготовність ліквідовувати їх на першочерговому етапі. А також, людський фактор, а саме: порушення вимог пожежної безпеки, низька свідомість та обізнаність населення під час перебування в лісах при збиранні грибів та ягід, у місцях відпочинку громадян, під час проведення сільськогосподарських робіт та сезонних робіт на присадибних ділянках.

З метою удосконалення взаємодії лісогосподарських підприємств та пожежно - рятувальних підрозділів Управління ДСНС України в області щороку видаються спільні накази про порядок взаємодії.

Крім того, на міжрегіональному рівні налагоджена взаємодія із спеціалізованими службами цивільного захисту суміжних областей.

Лісогосподарськими підприємствами області розроблені мобілізаційно-оперативні плани ліквідації лісових пожеж на 2023 рік.

Загибель лісових насаджень від пожеж

Таблиця 26

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га		Площа на 1 випадок, га		Завдані збитки, тис. грн.		
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні **
			всього	в т.ч. верховими					
1.	Житомирська область	1	0,3	-	-	0,3	0,83	1,5	-

Філіями ДП «Ліси України» і дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісгосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради рубки головного користування проводилися в межах затверджених розрахункових лісосік.

Заготівля лісових ресурсів побічного користування та другорядних лісових матеріалів здійснювалося на підставі лімітів, затверджених розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 27.06.2019 № 239 «Про затвердження лімітів на використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань і заготівлі другорядних лісових матеріалів на 2019-2024 роки».

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

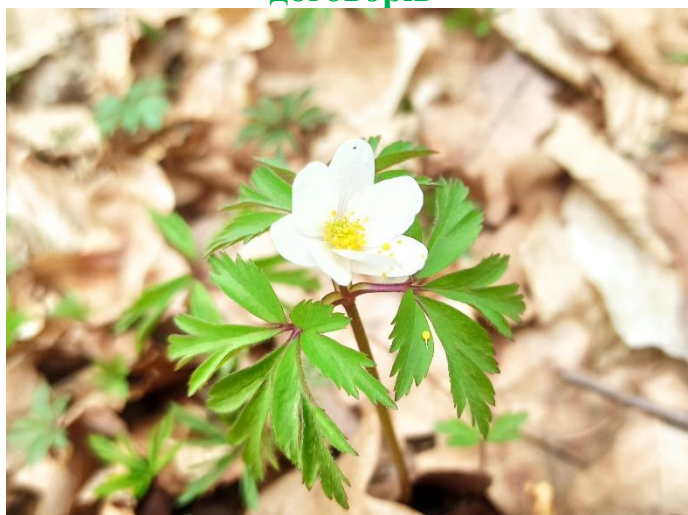

Фото 3. Анемона дібровна (*Anemone nemorosa*)

Житомирська область нині є однією з найкраще вивчених у флористичному відношенні адміністративних областей України. Ми маємо досить повні дані відносно місцезнаходжень більшості видів судинних рослин, починаючи з 1820-х років, кінчаючи 2011 р.

За результатами наукових досліджень, проведеними науковцями Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького був створений Список рідкісних та зникаючих видів судинних рослин Житомирської області. При відборі видів до списку рідкісних застосований загальний принцип обов'язковості охорони в області видів судинних рослин, які вже мають високий статус охорони – міждержавний (занесені до світового Червоного списку; Бернської конвенції, Європейського Червоного списку) або загальнодержавний (занесені до «Червоної книги України» (2009)). Крім того, до списку рідкісних в області включена численна група регіонально рідкісних видів, популяції яких у Житомирській області є рідкісними, проте в інших регіонах України є більш звичайними.

З використанням зазначених принципів формування в регіоні розроблено й затверджено рішенням XXVI сесії обласної ради V скликання від 08.09.10 № 1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» сучасний Список регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирської області, який включає 154 види, що становить близько 10% видів флори судинних рослин на цій території.

Всього рослинний світ області налічує близько 1550 видів, із яких підлягають особливій охороні за Бернською конвенцією (1979) 13 видів; занесені до Європейського червоного списку рідкісних видів, які зникають у Всесвітньому масштабі (1991), - 4 види; занесені до Червоної книги України (2009) 99 видів тощо.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Таблиця 27

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Житомирська область	102	26	76	16
			Підсніжник звичайний (<i>Galanthus nivalis</i> L.), любка зеленоквіткова (<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (<i>Epipactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (<i>Utricularia minor</i> L.), гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.), пухирник середній (<i>Utricularia intermedia</i> Hayne), любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.), лілія лісова (<i>Lilium martagon</i> L.), гудієра повзуча (<i>Goodyera repens</i> (L.) R. Br.), ситняк карніолійський (<i>Eleocharis carniolica</i> W.D.J.Koch), журавлина дрібнопліва (<i>Oxycoccus microcarpus</i> Turcz. ex Rupr.), росичка середня (<i>Drosera intermedia</i> Hayne), зозулині черевички справжні (<i>Cypripedium calceolus</i> L.).	-

5.2.4 Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Зелена книга України є офіційним державним документом, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних, таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні.

Вона є основою для розроблення охоронних заходів щодо збереження, відтворення та використання занесених до неї природних рослинних угруповань. Охорона цих угруповань спрямовується на збереження їх ценотичної структури, популяцій рідкісних видів рослин та умов місцезростання.

Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги, забезпечується шляхом:

- установлення їх особливого правового статусу, врахування вимог щодо охорони цих угруповань під час розроблення нормативно-правових актів;
- створення на місцевостях, де існують угруповання, біосферних заповідників, інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі транскордонних;
- врахування спеціальних вимог щодо їх збереження під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення земельних ділянок, розроблення проектної та проектно-планувальної документації, проведення екологічної експертизи тощо;
- проведення постійного спостереження (моніторингу) за їх станом та необхідних наукових досліджень;
- запровадження особливих видів режиму збереження;
- проведення відповідної еколого-просвітницької роботи та інформування громадськості про їх стан;
- установлення адміністративної, цивільної та кримінальної відповідальності за знищення чи пошкодження угруповань та їх місць зростання;
- приєднання України до відповідних природоохоронних конвенцій, укладення міжнародних угод у цій сфері.

Основні поширені рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України:

Група асоціацій соснових лісів зеленомохових та чорницевих – *Pineta hylocomiosa*, *Pineta myrtillosa*.

Група асоціацій дубово-соснових лісів рододендронових – *Querceto-Pineta rhododendrosa*.

Група асоціацій дубово-соснових лісів ліщинових – *Querceto-Pineta corylosa*.

Група асоціацій дубових лісів із дуба звичайного ліщинових – *Querceta (roboris) corylosa*.

Асоціації дубових лісів із дуба звичайного ліщиново-трясучковидноосокових – *Quercetum (roboris) coryloso-caricosum (brizoidis)* і дубових лісів із дуба звичайного крушиново-трясучковидноосокових *Quercetum (roboris) franguloso-caricosum (brizoidis)*.

Асоціації грабово-дубових лісів волосистоосокових – *Carpineto-Quercetum caricosum (pilosae)* та грабово-дубових лісів яглицевих – *C.-Q. Aegopodiosum*.

Формація латаття білого – *Nymphaeeta albae*.

Формація глечиків жовтих – *Nuphareta luteae*.

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень Житомирської області

Зелені насадження є важливим чинником формування мікроклімату населених пунктів. Вони насичують повітря киснем, затримують пил, дим, захищають від вітру, а влітку – від прямого сонячного проміння, поглинають звукову енергію. Збереження зелених насаджень є пріоритетним напрямом діяльності багатьох громадських екологічних організацій.

Загальна площа зелених насаджень Житомирщини становить 28983,6 га, серед них загального користування – 3866,2 га, у тому числі парки культури та відпочинку – 269,5 га; парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках – 504,43 га, сквери – 52,8 га, набережні й бульвари – 54,8 га; гідропарки, лугопарки, лісопарки – 1191,37 га тощо.

Житомирський міський голова підписав розпорядження про створення робочої групи з питань розробки модулів «Реєстр зелених зон та насаджень». За грантові кошти буде розроблено модуль реєстр зелених зон та насаджень.

Наразі це лише програмна оболонка, яка буде поступово наповнюватися даними, навчання спеціалістів входить у закупівлю по розробці цього модуля, буде ряд навчань для внутрішніх користувачів, презентація для зовнішніх користувачів. Заплановано залучити громадськість до заповнення реєстру зелених насаджень, провести навчання.

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі Житомирської області

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами - трансформерами, які не просто витісняють один два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

Інформація про інвазійні (чужорідні види рослин)

Таблиця 28

Назва виду	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдження виду
Амброзія полинолиста	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин до цвітіння; застосування гербіцидів
Повитиця польова	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин, випалювання ділянок трав'яних угруповань з заростями повитиць

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ Житомирщини багатий і різноманітний. Він нараховує близько 400 видів, у тому числі ссавців – 67, птахів – 270, риб – 30. Особливо цінними є мисливські тварини: олень благородний, козуля, дикий кабан. У заплавах річок водяться бобри, видра, норка європейська. У північних районах області розмножуються такі цінні види птахів як глухар, тетерук, рябчик. З рідкісних птахів тут трапляються лелека чорний, орлан білохвіст, змієїд.

5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства

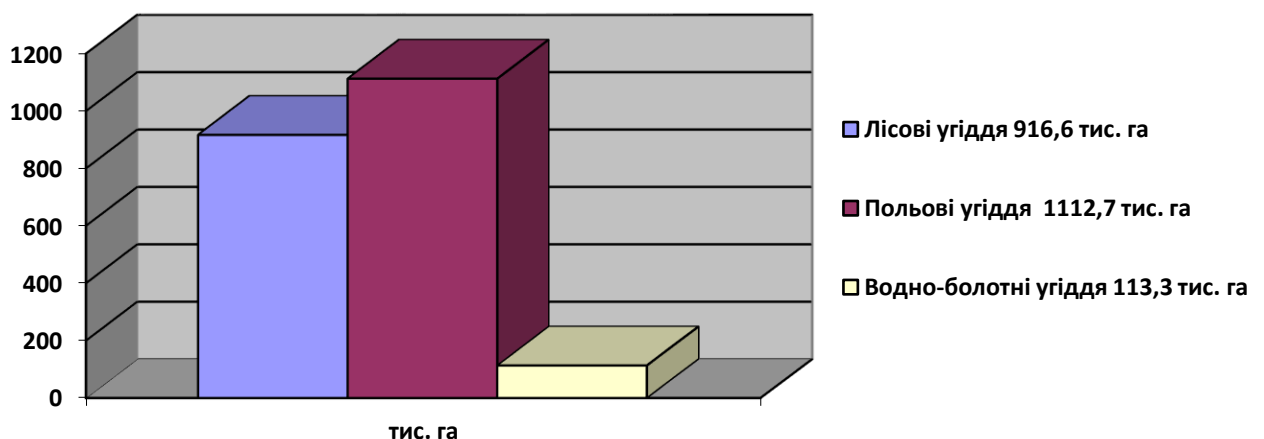
Мисливське господарство в Житомирській області ведуть 99 користувачів мисливських угідь, а саме: 12 державних лісогосподарських підприємств, Житомирська обласна організація УТМР та 8 окремих районних організацій УТМР, ГО "Житомирська гарнізонна організація ТВМР ЗСУ", 77 інші користувачі.

Загальна площа закріплених мисливських угідь області становить 2142,5 тис. га у тому числі: лісові – 916,5 тис. га, польові – 1112,7 тис. га, водно-болотні – 113,3 тис. га.

При веденні мисливського господарства користувачами мисливських угідь задіяно 353 чоловік, з них 42 – мисливствознавці (7 – УТМР, 14 – ДЛГ, ТВМР – 1, інші – 20) та 260 – штатні єгері (83 – УТМР, 44 – ДЛГ, 5 – ТВМР, 128 – інші). В середньому на одного штатного єгеря припадає 8,2 тис. га мисливських угідь.

На виконання вимог статті 28 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» мисливське впорядкування проведено на загальній площі 1985,3 тис. га, що становить 92,7 %.

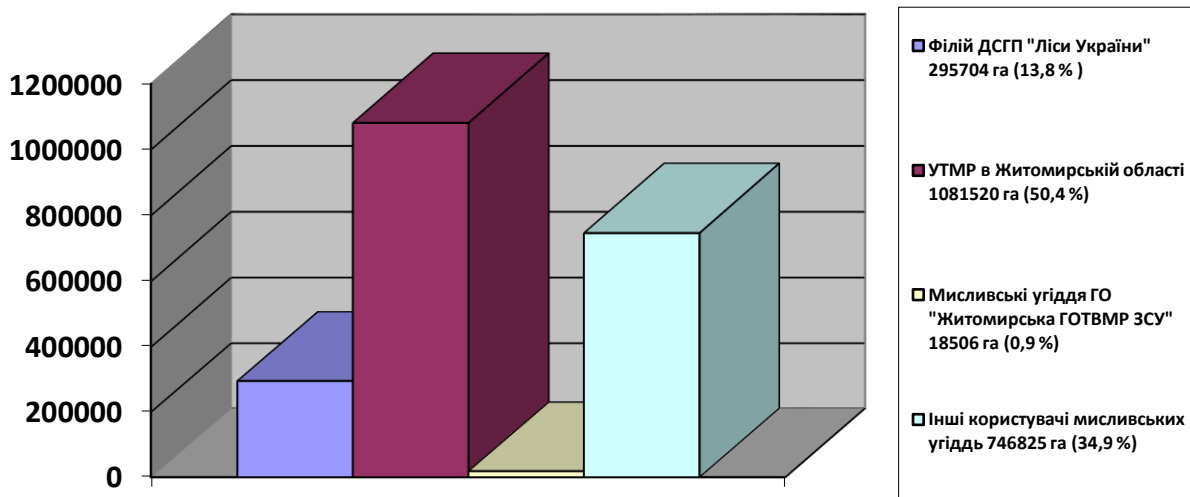
Мисливські угіддя Житомирської області

Діаграма 5.3.2.1.

Мисливське господарство 12 державних лісогосподарських підприємств займає площу 295704 га (13,8 % від загальної площі угідь області), УТМР в Житомирській області господарює на площі 1081520 га (50,4 %), площа мисливських угідь ГО "Житомирська ГОТВМР ЗСУ" складає 18506 га (0,9 %), іншим користувачам надано 746825 га (34,9 %).

Площа мисливських господарств Житомирської області

Діаграма 5.3.2.2.

На ведення мисливського господарства користувачами мисливських угідь області у 2023 році витрачено 42703,0 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 23460,2 тис. грн., на біотехнічні заходи – 12777,5 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 1151,4 тис. грн.

Державними лісогосподарськими підприємствами на ведення мисливського господарства з минулий рік витрачено 13616,7 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 5716,1 тис. грн., на біотехнічні заходи – 2301,2 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 26,1 тис. грн.

В Житомирській обласній організації Українського товариства мисливців і рибалок протягом 2023 року загальні витрати на ведення мисливського господарства склали 5885,3 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин склали 2180,2 тис. грн, з них на біотехнічні заходи – 1518,0 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 495,0 тис. грн.

В ГО "Житомирська гарнізонна організація ТВМР ЗСУ" за звітний період загальні витрати на ведення мисливського господарства склали 236,0 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин склали 116,0 тис. грн, з них на біотехнічні заходи – 73,2 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства не надходили.

Користувачами різних форм власності на ведення мисливського господарства у звітному періоді витрачено 22965,1 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин – 15447,9 тис. грн, з них на біотехнічні заходи – 8885,1 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 630,3 тис. грн.

У 2023 році при проведенні рейдових патрулювань по охороні мисливських угідь, працівниками філій ДСГП «Ліси України» та єгерською службою УТМР складено 50 протоколів на порушників правил полювання, до адміністративної відповідальності притягнуто 50 осіб, накладено 14,3 тис. грн. штрафів, з яких стягнуто – 20,5 тис. грн. Нараховано збитків завданих мисливському господарству на суму 64,0 тис. грн., зтягнуто – 32,0 тис. грн.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 29

<i>Види мисливських тварин</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>
Копитні	24032	25426	28852
Хутрові	75696	75295	79013
Пернаті	343193	357804	380122

Користувачами мисливських угідь з метою ефективного ведення мисливського господарства впроваджений вольєрний метод їх утримання та розведення.

Інформація про утримання мисливських тварин у вольєрах у 2023 році

Таблиця 30

Користувач мисливських угідь	Вид тварин	Площа вольєру, га	Чисельність основного поголів'я, голів	Діловий вихід молодняк у, голів
Філія «Баранівське ЛМГ» ДП «Ліси України»	Олень плямистий	56,2	29	5
	Олень європейський	14	12	3
	Кабан	1,9	12	5
Філія «Коростенське ЛМГ» ДП «Ліси України»	Фазан	0,2	200	880
Філія «Радомишльське ЛМГ» ДП «Ліси України»	Кабан	1,5	5	9
Філія «Білокоровицьке ЛГ» ДП «Ліси України»	Олень європейський	70,5	17	5
Філія «Лугинське ЛГ» ДП «Ліси України»	Козуля	1,0	2	1
	Кабан	2,2	14	14
	Качка	0,2	60	10
Філія «Коростишівське ЛГ» ДП «Ліси України»	Муфлон	21,0	21	5
	Лань		1	
Філія «Овруцьке СЛГ» ДП «Ліси України»	Олень плямистий	1,1	5	1
	Кабан	1,1		
Філія «Олевське ЛГ» ДП «Ліси України»	Кабан	1,5		
Філія «Словечанське ЛГ» ДП «Ліси України»	Кабан	15,9		
	Фазана	0,03	50	
Житомирська ОО УТМР	Кабан	12,0		
Бердичівська МРО УТМР	Кабан	0,7		
	Качка	2,0		
Червоноармійська РО УТМР	Кабан	6,0		
ГО "Богданівський мисливський клуб"	Кабан	4,2		
ГО "МК"Блазер"	Кабан	1,0	6	7
ГО "Коростенське ТМР"	Олень плямистий	3,8	9	3

	Кабан	3,2	8	6
	Фазан	0,3	70	
	Качка	0,05	8	
ГО "Романівський МРК "Ірбис-Брачки"	Кабан	2,0		
СФГ "Земля Полісся"	Олень плямистий	228,0	53	
ТОВ "МК "Хантер"	Олень європейський	40,0	5	
	Лань		40	4
	Муфлон		42	2
	Кабан		2	
ТОВ "МРГ "Гамарня"	Олень плямистий	6,0	92	16
ТОВ "СМГ "Ушомир"	Олень плямистий	42,6	60	20
	Козуля		8	
	Кабан		7	10
ТОВ "Андрушівське МГ"	Олень європейський	500,0	140	17
	Лань		121	23
	Муфлон		116	29
ТОВ "Престиж-О"	Олень плямистий	4,0		
ТОВ "УТМР"	Олень європейський	29,0	9	4
	Олень плямистий		7	
	Лань		5	2
	Муфлон		25	10
	Кабан		3	

Добування основних видів мисливських тварин

Таблиця 31

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
2021	Олень європейський	В зв'язку з введенням військового стану надати дану інформацію неможливо				
	Олень плямистий					
	Козуля					
	Кабан					
2022	Олень європейський					
	Олень плямистий					
	Козуля					
	Кабан					
2023	Олень європейський					
	Олень плямистий					
	Козуля					
	Кабан					

5.3.3. Стан і ведення рибного господарства

На території області промисловий вилов риби не здійснюється.

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Тваринний світ Житомирщини відрізняється значним розмаїттям складу. На території області багато унікальних природних комплексів, де водяться рідкісні і зникаючі види тварин. Охорона і відновлення їх завжди розглядались як загальнодержавна справа.

Із видів, занесених до Європейського Червоного списку, на території області знаходяться вовчок ліщиновий, рись, деркач, мінога українська тощо.

Із видів, занесених до Червоної книги України, - лелека чорний, заєць-біляк, мінога українська, глухар, видра річкова, рись, норка європейська тощо.

З великої кількості безхребетних зазначимо рідкісні види, занесені до Червоної книги України. Це бабки красуня-діва та дозорець-імператор; твердокрилі – красотіл пахучий, стафілін волохатий, жук-олень, вусачі мускусний та великий дубовий західний; лускокрилі – поліксена, махаон, мнемозина, райдужниця велика, сінниця Геро, синявець Мелеагр, бражники мертва голова, скабіозовий, прозерпіна, шовкопряди березовий та кульбабовий, ведмедиця господиня, стрічкарка блакитна; з перетинчастокрилих – абія блискуча, бджола-тесляр, джміль моховий, ктир шершнеподібний; з молюсків - ставковик булавовидний.

Слід зауважити, що для окремих представників Червоної книги України, які значаться у списку таких, що зустрічаються в межах Житомирської області, є потреба в уточненні. Зокрема для сови довгохвостої, золотомушки червоночубої, вовчка садового, kota лісового.

Впродовж XX століття у зв'язку з інтенсивним господарюванням людини відбулись значні зміни, які вплинули на стан тваринного світу. Живі організми, які в процесі еволюційного розвитку пристосувались до певних умов, не можуть за відносно короткий термін змінити свій спосіб життя, а тому без допомоги людини приречені на вимирання. Порушення екологічної рівноваги може докорінно змінити видовий склад фауни, викликати різке зменшення чисельності окремих видів, переводячи їх із статусу звичайних у рідкісні. Неабияке значення має і безпосереднє використання тварин людиною, у тому числі і інтродукованих видів. У фауні Житомирщини з'явилися собака єнотовидний, ондатра, норка американська, яка успішно освоїла життєвий простір і, можливо, є однією із причин витіснення нині рідкісного аборигенного виду – норки європейської. Локальне поширення має завезена з Кавказу вірменська скельна ящірка а також, як нині з'ясувалося, і ящірка Даля. В умовах ретельного нагляду та відповідних біотехнічних заходів зустрічаються олень плямистий та фазан. Безрезультатною виявилась акліматизація білки-телеутки.

Серед природоохоронних територій Житомирщини, які безпосередньо спрямовані на охорону рідкісних і зникаючих видів тварин важливе значення мають Поліський природний заповідник; природний заповідник «Древлянський»; заказники загальнодержавного значення: «Казява», «Кутне»,

«Часниківський»; заказники місцевого значення: «Барвінкове», «Боброве болото», «Довгий Брід», «Довгий Мох», «Заболоття», «Кленовський», «Страхов», «Тетерукове токовище», «Токов Мох», «Токовище», «Чернеча», «Щабель», «Колонія chapel», «На чаплях», «Берльоне», «Мусієвка» та «Власенки».

Для підтримання життєдіяльності глобально та регіонально вразливих видів птахів в межах області є ІВА території: Поліський природний заповідник, долина р.Уж, ДП «Радомишльське лісомисливське господарство», ДП «Городницький лісгосп», ДП «Коростенське лісомисливське господарство», ДП «Баранівське лісомисливське господарство».

Охорона та відтворення тваринного світу

Таблиця 32

	Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.	Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Житомирська область	131	Лелека чорний	-

Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Таблиця 33

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека		
		2021	2022	2023
1	2	4	5	6
Хребетні	301	54	54	54
ссавці	67	15	15	15
птахи	180	36	36	36
плазуни	7	1	1	1
земноводні	11	1	1	1
риби	30	-	-	-
круглороті	6	1	1	1
Безхребетні	69	26	26	26
Разом:	370	134	134	134

5.3.6. Інвазивні види тварин у фауні Житомирської області

Розповсюдження інвазивних видів і збудників хвороб зростає внаслідок розширення обсягів торгівлі і зростання туристичної діяльності. Підвищений ризик біотичного обміну є невід'ємним наслідком глобалізації. Інтродуковані інвазивні види можуть викликати різкі зміни у структурі і функціях екосистем.

Зростання конкуренції за їжу та місце зростання призводить до зниження чисельності і втрат цінного аборигенного генофонду.

Інтродукція та занесення чужорідних видів в Україну, зокрема й на Житомирщину, є однією з причин зникнення місцевих видів, що пов'язано з негативними проявами збіднення навколишнього середовища.

Серед інвазійних видів тварин, що мають певний негативний вплив, на території області зустрічаються найчастіше хребетні, такі як сріблястий карась (*Carassius auratus gibelio*), ондатра (*Ondatra zibethicus*), норка американська (*Mustela vison*), собака єнотоподібний (*Nyctereutes procyonoides*).

Заходи щодо збереження тваринного світу

У сучасних умовах антропогенного впливу на мисливські угіддя біотехнічні заходи є ефективним засобом інтенсифікації мисливського господарства, що сприяє не тільки зберіганню, але і збільшенню чисельності мисливських тварин. Тільки при проведенні комплексу біотехнічних заходів у мисливських господарствах можливо підтримувати високу чисельність мисливських тварин.

Біотехнічні заходи поділяються на дві основні групи:

- заходи загальної конструктивної дії (А) – кардинально (реформуючі) змінюють корисні та захисні властивості мисливських угідь на значний проміжок часу;
- заходи окремої (обмеженої) дії (Б) – призводять до тимчасової (сезонної) зміни ємкості угідь.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Житомирщини

Одним із головних і найдієвіших методів збереження біорізноманіття на території Житомирської області є створення природоохоронних територій. Саме вони забезпечують умови, необхідні для зменшення шкідливого антропогенного впливу на біологічні об'єкти, сприяють збереженню цілісності екологічних систем, у яких можуть підтримуватися природні механізми відносин між біологічними видами, необхідними для їх існування.

Станом на 01.01.2024 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 284 об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею 143203,7814 га, з них 20 об'єктів загальнодержавного значення (їх площа становить 57940,04 га) та 264 об'єктів місцевого значення (їх площа становить 85263,7414 га). Відсоток заповідності становить 4,75 %.

Природно-заповідний фонд області має таку структуру:

- природні заповідники – 2, площа – 50976,84 га;
- заказники загальнодержавного значення – 10, площа - 6757 га;
- заказники місцевого значення – 197, площа – 84749,7087 га;
- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 46, площа – 268,43 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;

- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 230,7027 га.

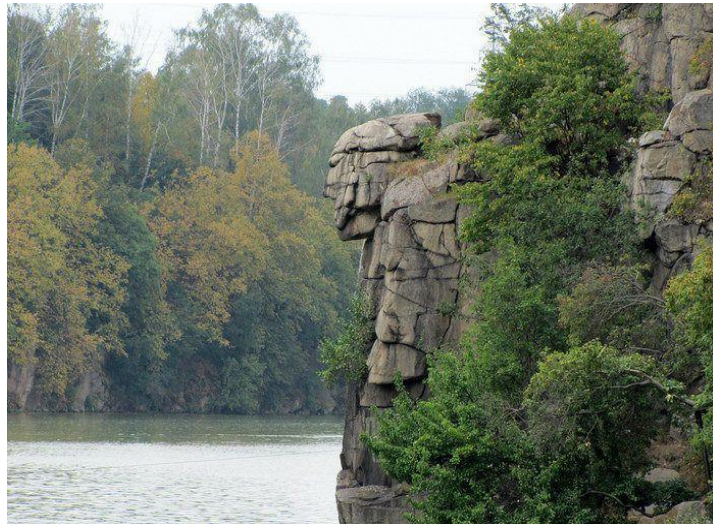

Фото 4. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Скеля Голова Чацького»

На виконання Указу Президента України від 21 листопада 2017 року № 381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду», з метою розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та забезпечення збереження біорізноманіття у 2023 році рішенням чотирнадцятої сесії VIII скликання Житомирської обласної ради від 16.03.2023 № 511 оголошено нові та розширено межі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення:

- 1) ландшафтний заказник місцевого значення «Над Случчю» площею 29,0 га;
- 2) лісовий заказник місцевого значення «Урочище Зрубок» площею 40,9 га;
- 3) розширено межі гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Урочище «Нивки» на площу 8,41 га (загальна площа -11,41 га);
- 4) ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб монастирський» площею 0,01 га;
- 5) ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб Ігнатія Крашевського» площею 0,01 га;
- 6) ландшафтний заказник місцевого значення «Дубовий гай» площею 2,0 га;
- 7) розширено межі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Берльоне» на площу 65,0 (загальна площа – 843,0 га);
- 8) гідрологічний заказник місцевого значення «Гудюча криниця» площею 3,0га;
- 9) ландшафтний заказник місцевого значення «Городоцький» площею 8,5767га;

10) гідрологічний заказник місцевого значення «Малиновий мох» площею 4,9 га;

11) ландшафтний заказник місцевого значення «Гальчинський» площею 21,0 га;

12) розширено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Лумлянський» на площу 43,8369 га (загальна площа – 84,6755 га).

Рішенням чотирнадцятої сесії VIII скликання Житомирської обласної ради від 16.03.2023 № 512 оголошено нові об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення:

1) лісовий заказник місцевого значення «Дубовець» площею 525,1 га;

2) гідрологічний заказник місцевого значення «Глозна» площею 126,4 га.

Рішенням чотирнадцятої сесії VIII скликання Житомирської обласної ради від 16.03.2023 № 513 «Про розширення меж та перейменування об'єкта природно-заповідного фонду» розширено межі парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення імені Кутузова на площу 2,0279 га (загальна площа становить – 7,0279 га); перейменовано об'єкт природно-заповідного фонду з «парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення імені Кутузова» на «парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Горошківське замчище».

Фото 5. Поліський природний заповідник

Рішенням вісімнадцятої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 21.12.2023 № 659 "Про оголошення нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення" оголошено нові об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення:

1) Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Чарівні луки» площею 6,5 га;

2) Гідрологічний заказник місцевого значення «Прибитоцький» площею 41,5 га;

3) Ландшафтний заказник місцевого значення «Дендропарк Лагульський» площею 4,0 га;

4) Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Рябчик» площею 9,0 га;

5) Пралісова пам'ятка природи місцевого значення «Народицька» площею 22,9 га.

Рішенням вісімнадцятої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 21.12.2023 № 660 "Про внесення змін у рішення Житомирської обласної ради від 16.12.2021 № 363" у п.10 рішення № 363 уточнено площу, яку вилучили - 1,88 га (у рішенні до змін було 4,24 га). У зв'язку із внесеними змінами площа гідрологічного заказника місцевого значення «Страхів» зросла на 2,36 га і становить 2405,15 га.

Таким чином площу природно-заповідного фонду області у 2023 році було збільшено на 966,4315 га.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Частина боліт Поліського природного заповідника під назвою «Поліські болота» має міжнародне значення згідно з Конвенцією про водно-болотні угіддя, їх загальна площа складає 2145 га.

Угіддя є типовим водно-болотним комплексом для одного з найбільш заболочених регіонів Європи – Полісся і включає ділянку верхових і перехідних боліт Міроші та ділянку перехідних низинних боліт у заплавах малих річок Болотниці і її притоки Жолобниці, що входять до складу Поліського природного заповідника.

Угіддя знаходиться у межах природоохоронної території, і тому тут здійснюються лише наукові дослідження, природоохоронні заходи. Поліський природний заповідник щорічно в план роботи включає організацію робіт щодо контролю за станом водно-болотного угіддя міжнародного значення «Поліські болота».

Головний напрямок досліджень - моніторинг за станом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На території Житомирської області планується створити біосферний резерват «Центральне Полісся».

Біосферний резерват «Центральне Полісся» (надалі – БРЦП) забезпечує збереження біологічного, екосистемного та ландшафтного різноманіття, а також сталий розвиток в регіоні та виконання логістичної функції. БРЦП сприятиме покращенню ефективності спільних зусиль у забезпеченні виконання вимог міжнародного природоохоронного законодавства та сталого розвитку у східному регіоні Європейського Союзу, а також збереженню природних екосистем басейну річки Прип'ять з комплексом найбільших за площею суцільних боліт Східної Європи, які є складовою Пан'європейської екомережі.

Територія БРЦП розташована практично в центрі Європи на півночі України вздовж кордону з Республікою Білорусь в межах Рівненської та Житомирської областей. Вона включає значне різноманіття ландшафтів, екосистем, видів та їх генетичних різновидів, притаманних Полісся.

Ландшафти БРЦП сформовані в умовах двох прилеглих та різних за географічними характеристиками фізико-географічних областей – Волинського та Житомирського Полісся. Це зумовило присутність на території резервату усіх ландшафтів поліського підтипу зони хвойно-широколистяних лісів: 1) Поліських

моренно-зандрових і долинних; 2) Недренованих перезволожених і заболочених; 3) Поліських рівнинно-денудаційних; 4) Поліських алювіально-зандрових і терасних.

Характерною ландшафтною особливістю БРЦП є чергування лісових масивів з мезотрофними та оліготрофними болотами, які створюють унікальну мозаїку лісо-болотних біотопів, притаманну тільки цьому регіону півночі Полісся України.

Особливу ландшафтну цінність має збережений у Житомирському Поліссі масив лесових височин (лесові острови) з грабовими дібровами, ярами і балками, врізаними переважно у четвертинні відклади, а іноді тальвегами у кристалічному фундаменті (Словечансько-Овруцький кряж). Кряж складається з пісковиків, рожевих і червоних овруцьких кварцитів віком майже півтора мільярда років, і є єдиним місцем в Європі, що зберігає родовище дуже рідкісної гірської породи - пірофілітового сланцю.

Екосистеми представлені великими площами лісо-болотних комплексів, незначними за площею лучними комплексами, мережею невеликих річок, ставів, озер, джерел.

Ліси бореальні хвойні, широколистяні та мішані. Серед них присутні особливо цінні для збереження ділянки природних лісів, наближених до пралісів, які є еталонами корінного поліського лісу басейну річки Прип'ять (виявлено загалом 1925 га). Домінуюча їх частина – соснова формація, менше – дубова та вільхова. Також зустрічаються унікальні рештки пралісів / природних лісів із дуба скельного (на Словечансько-Овруцькому кряжі). Частина із них знаходиться в межах об'єктів природно-заповідного фонду: пам'ятка природи «Корніїв», заказники «Словечанський кряж», «Поясківський ліс».

Болотні екосистеми представлені великими площами оліготрофних, мезотрофних та евтрофних боліт. Серед них найбільший в Європі збережений в природному стані суцільний комплекс оліготрофних, мезотрофних та евтрофних боліт «Ольмани-Переброди» загальною площею 107 тис.га. Оліготрофні болота резервату розташовані на південній межі їх поширення і завдяки цьому є одними з самих цінних оселищ та екосистем регіону щодо збереження біорізноманіття та соціального значення для місцевого населення. З ними пов'язана значна кількість рідкісних видів рослин і тварин з міжнародних конвенцій, Червоної книги України, 2009 (ЧКУ) та рідкісних і охоронюваних оселищ Європи.

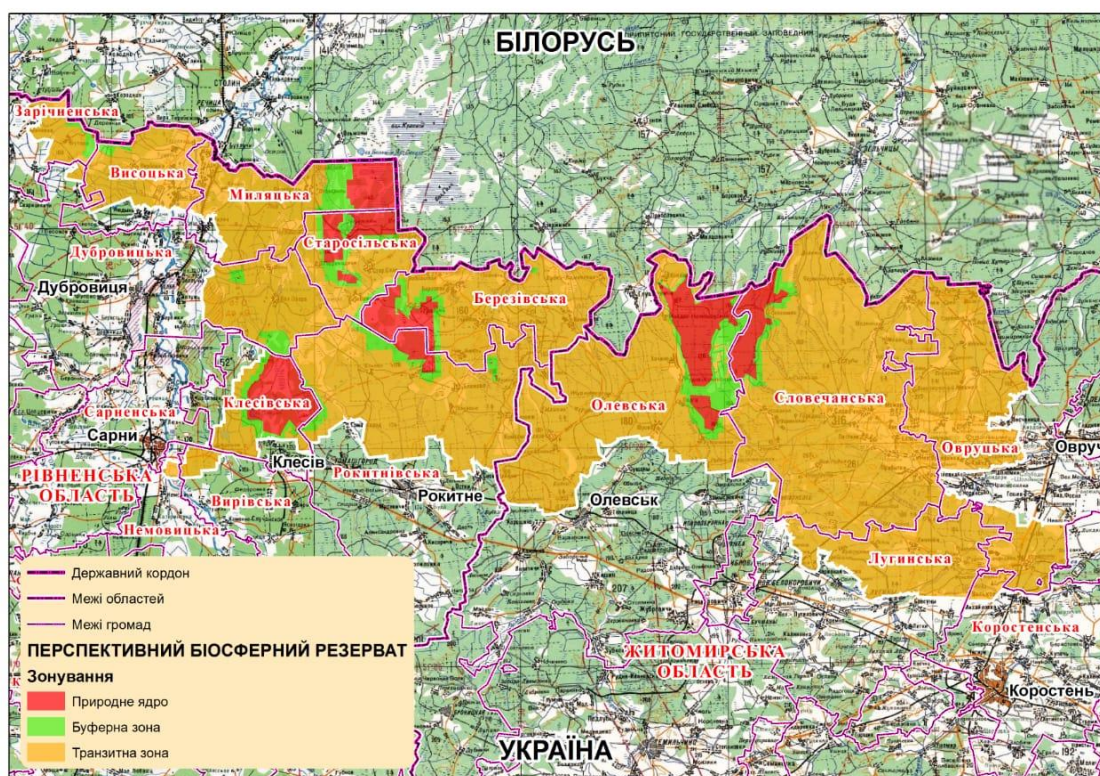

Фото 6. Планована територія біосферного резервату «Центральне Полісся»

Територія вкрита дость густою мережею переважно малих річок (загалом більше 40) та великою кількістю річкових витоків (26), стало збереження яких є глобально важливим для підтримки водності р. Прип'ять (однієї із ключових приток Дніпра) та всього регіону басейну Прип'яті, що має високу екологічну та соціально-економічну значимість.

Флора БРЦП молода, сформована під впливом палеогеографічних процесів за рахунок дальньої міграції видів у післяльодовиковий період: з півночі на південь – бореальних видів; з заходу (район Карпат) на схід – монтанних та центральноєвропейських видів; з півдня (Поділля) на північ – лісових та степових видів; зі сходу на захід – реліктових видів сибірського міжльодовикового періоду та широкоареальних лісових видів у більш пізній період.

Особливу цінність у флорі БР складає велика кількість (210) рідкісних видів рослин, які охороняються в рамках Бернської, Боннської та Вашингтонської (CITES) конвенцій, вказані в Червоному списку Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), в Європейському Червоному списку та в Червоній книзі України (2009) (ЧКУ). Серед них понад 80 видів реліктових рослин.

В групі реліктів багате різноманіття видів льодовикового періоду (астрагал пісковий (*Astragalus arenarius*), верби чорнична (*Salix myrtilloides*) та лапландська (*Salix lapponum*), береза низька (*Betula humilis*), шейхцерія болотна (*Scheuchzeria palustris*) та ін.), сибірського міжльодовикового періоду (клопогон європейський (*Cimicifuga europaea*) лілія лісова (*Lilium martagon*), ломонос цілолистий (*Clematis integrifolia*) та ін.) та Центральноєвропейських (дуб

скельний (*Quercus petraea*), фітеума колосиста (*Phyteuma spicata*), зубниця залозиста (*Dentaria glandulosa*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*) та ін.).

Серед реліктів особливо цінним є рододендрон жовтий (*Rhododendron luteum* Sweet), який охороняється Бернською конвенцією та Оселищною директивою ЄС. В Україні знаходиться основний природний ареал поширення рододендрону жовтого в Європі, який є найбільшою за площею рівнинною частиною ареалу *Rhododendron luteum* у Європі та в світі (Орлов, Якушенко, 2017). В БРЦП рододендрон жовтий зустрічається практично по всій території, причому межі резервату запроєктовані таким чином, що вони охоплюють найбільш щільну і цінну частину його популяції. Відповідно, однією з головних задач БРЦП щодо збереження видів рослин є стале збереження унікальної для Європи та Світу популяції *Rhododendron luteum*.

Фауна на поточний час (інвентаризація території не завершена) представлена 1511 видами, у тому числі 345 видів хребетних тварин, з них 62 - ссавців, 235 - птахів (із 424 видів, які зустрічаються в Україні), 11 - плазунів, 7 – земноводних, 28 - риб.

Особливу цінність мають види бореального комплексу, широко поширені в більш північних широтах, проте є корінними для Полісся. Це, зокрема, із ссавців – лось (*Alces alces*), рись (*Lynx lynx*), заєць білий (*Lepus timidus*), нориця економка (*Microtus oeconomus*). Із птахів - низка раритетних лісових видів (глушець (*Tetrao urogallus*), орябок (*Tetrastes bonasia*), сич волохатий (*Aegolius funereus*), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*), дрізд білобровий (*Turdus iliacus*), болотних видів (тетерук (*Lyrurus tetrix*), журавель сірий (*Grus grus*), коловодник болотяний (*Tringa glareola*), кульон великий (*Numenius arquata*)), лучних (брижач (*Phylomachus pugnax*), баранець великий (*Gallinago media*)). Із земноводних – жаба трав'яна (*Rana temporaria*). Більшість із них занесені до міжнародних, національних та регіональних червоних списків.

Високо цінними є рідкісні види, які знаходяться на межі ареалу поширення (глобально загрозливий вид, очеретянка прудка (*Acrocephalus paludicola*) - на південній межі ареалу поширення; сиворакша (*Coracias garrulus*) – на північній межі поширення; тинівка лісова (*Prunella modularis*) - на східній межі поширення), та такі, що розселяються на територію Полісся і з'явилися в межах БРЦП у останні десятиліття (коловодник великий (*Tringa nebularia*) і дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) - з півночі; пісочник великий (*Charadrius hiaticula*) і синиця біла (*Parus cyanus*) – з північного заходу; чепура велика (*Egretta alba*) – з півдня; плиска жовтоголова (*Motacilla citreola*), вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides*) - зі сходу).

Територія БРЦП важлива також для збереження мігруючих птахів. Вона знаходиться на перетині меридіонального та широтного міграційних коридорів птахів. По меридіональному коридору через резерват щороку мігрують 170 видів птахів. З них 28 видів із Червоної книги України (2009), 12 - з Червоного списку МСОП, 161 - під охороною Бернської конвенції, 88 – під охороною Бонської конвенції, 19 - із конвенції CITES.

В широтному Поліському міграційному коридорі відбувається міграція 49 видів птахів, 9 з яких із Червоної книги України (2009), 2 – з Червоного списку

МСОП, 46 – під охороною Бернської конвенції, 28 – під охороною Бонської конвенції, 3 – з конвенції CITES.

БРЦП буде сприяти збереженню і поширенню сталого природокористуванню в регіоні, зокрема, веденню лісового господарства у сталий спосіб; сталому розвитку скотарства через збереження луків, пасовищ, сіножатей; традиційним методам збиральництва через збереження місць зростання ягід, лікарських рослин, грибів, які активно збирає населення.

5.4.4. Формування Смарагдової мережі

В Україні завершився проект “Смарагдова мережа” за програмою Європейської комісії і Ради Європи ЄС “Natura-2000”. Однак співпраця Євросоюзу з Україною в екологічному напрямку й справі охорони природного середовища продовжиться.

Узгоджуються відповідні плани роботи. Збереження довкілля, охорона флори та фауни повинні стати ще одним спільним об’єднавчим фактором, що допоможе здолати негативні наслідки будь-якої кризи й вийти з неї сильнішими. 28 країн Європейської спільноти вже давно впроваджують спільну програму розвитку природно-заповідних територій. Європейська комісія також ефективно реалізує положення Конвенції про біологічне різноманіття в країнах східного регіону.

Сьогодні найефективнішим способом збереження видів та екосистем залишаються створення нових природоохоронних територій, розширення площі природно-заповідних об’єктів через запровадження спеціальних об’єктів “Смарагдової мережі” – системи природоохоронних територій, що забезпечує збереження біологічного різноманіття на основі екологічних принципів, передбачаючи незначну експлуатацію природних ресурсів. Житомирщина в цих планах – не виняток. До об’єктів такої мережі внесено Поліський природний заповідник. В області та й в цілому в Україні досліджують подібні території.

Покращення екологічної ситуації завдяки співпраці України з Європейською комісією ЄС хоча й повільно, та все ж відбувається.

Так завдяки розширенню мережі об’єктів природно-заповідного фонду на Житомирщині відтворено 12 видів рослин, занесених до Червоної книги України (підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis* L.), любка зеленоквіткова (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (*Utricularia minor* L.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), пухирник середній (*Utricularia intermedia* Hayne), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), лілія лісова (*Lilium martagon* L.), гудієра повзуча (*Goodyera repens* (L.) R. Br.), ситняг карніолійський (*Eleocharis carniolica* W.D.J.Koch), журавлина дрібноплода (*Oxycoccus microcarpus* Turcz. ex Rupr.), росичка середня (*Drosera intermedia* Hayne).

Благополуччя суспільства й окремої людини прямо залежить від різноманіття екологічних систем. Їх стабільність, стійкість, біологічний прогрес визначаються видовою різноманітністю; тобто чим більше видів флори та фауни

поширені на певній ділянці території, тим більше виникає зв'язків і взаємодій між різними організмами й складовими елементами неживої природи.

Становище людини в суспільстві, її майбутнє залежать від різноманіття її напрямків діяльності, інтересів, широти мислення, глибини і обсягу світогляду. Криза духовності, моралі, економічна, екологічна починається з руйнування безлічі природних зв'язків часто завдяки нерозумній діяльності людства.

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду

За наявністю рекреаційних ресурсів Житомирщина посідає одне з провідних місць у державі.

У Житомирській області більше 1 млн га лісів, лісистість території становить близько 34,1%, на одного мешканця припадає орієнтовно 0,7 га лісу.

Територією області протікає 221 річка довжиною понад 10 км, загальною протяжністю 5366 км, на річках побудовано 41 водосховище з запасами води понад 160 млн.м³.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених чинним законодавством, можуть використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;
- в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;
- у освітньо-виховних цілях;
- для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

На базі Ботанічного саду Поліського національного університету проводиться навчальна та освітня робота.

Поліський природний заповідник, як і інші природоохоронні установи України, має екологічні стежки, видає недорого літературу, співпрацює з засобами масової інформації з метою поширення знань на природоохоронну тематику. До складу екологічних стежок входять водяний млин, землянка, лісовий курінь, українська хата-світлиця. На території заповідника відвідувачі мають можливість пройти екологічними стежками різної протяжності. Науковими співробітниками заповідника накопичений вагомий об'єм екологічних знань, традицій та звичаїв місцевого населення.

5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

Одним із основних заходів збереження біорізноманіття є інтеграція державної екологічної політики до Європейських стандартів. Створення екомережі є логічним кроком розвитку природоохоронної справи України, одним з факторів інтеграції нашої держави до міжнародної системи співробітництва у цій сфері. Екомережа розглядається як єдина територіальна система об'єктів, що перебувають під особливою охороною, з метою збереження всього біо- і ландшафтного різноманіття, покращання стану довкілля в цілому.

Екомережа України має формуватися з урахуванням соціально-економічних реалій у державі і мати належну нормативно-правову основу.

Європейська екомережа, до якої має складовою частиною увійти екомережа України та, відповідно, Житомирської області, є головним напрямком реалізації Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, що була затверджена на конференції міністрів довкілля країн Європи у Софії у 1995 році.

Вона передбачає:

а) розробку критеріїв для виділення ключових районів, екокоридорів, відновлювальних районів і буферних зон, з урахуванням біогеографічних зон Європи;

б) відбір екосистем, типів середовищ існування (екотопів), видів і ландшафтів європейського значення;

в) визначення конкретних ділянок для збереження, покращання або відновлення екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення;

г) розробку керівних принципів (директив), які забезпечать максимально послідовне та ефективне здійснення заходів щодо створення екомережі.

У Всеєвропейській стратегії також сформульовані основні завдання щодо створення екомережі. Ці завдання вкрай актуальні і на Житомирщині:

1. Збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення;

2. Забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження видів;

3. Створення необхідних умов для розселення і міграції видів;

4. Забезпечення відновлення компонентів ключових екосистем, які зазнали руйнації;

5. Захист систем від потенційних негативних факторів.

Природні території, які входять до природно-заповідного фонду України, в національній екомережі будуть виконувати функції її природних осередків, а в багатьох випадках і екокоридорів. Статус таких об'єктів буде визначатися рівнем значущості, що відповідає загальновизнаному в Європі і закріпленому в Законі України “Про природно-заповідний фонд України” принципу “ієрархічності”. В якості природних осередків національної екомережі можуть виступати насамперед природно-заповідні території загальнодержавного значення, а також ті, які отримують міжнародне визнання. Природно-заповідні території місцевого значення можуть виконувати функції природних осередків на місцевому рівні, а на вищих рівнях вони розглядатимуться лише як екокоридори.

Створення екокоридорів та нових природоохоронних об'єктів у Житомирській області повинно бути цілеспрямованим, саме таким чином буде оптимізована мережа природних охороняємих об'єктів у області, організоване збереження біорізноманіття, підтримання екологічної рівноваги на Житомирщині.

З метою збереження та відтворення окремих видів флори та фауни та природних середовищ їх існування постійно вживаються заходи щодо виконання

наказу Міндовкілля від 11.03.2019 № 102 «Про затвердження Плану дій щодо збереження чорного лелеки (*Ciconia nigra* L.) в Україні», наказу Міндовкілля від 20.10.2021 № 679 «Про затвердження Плану дій щодо збереження ведмеда бурого (*Ursus arctos* L.) в Україні» та наказу Міндовкілля від 16.09.2021 № 595 «Про затвердження Плану дій щодо збереження рисі євразійської (*Lynx lynx* L.) в Україні»: оголошення нових та розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, удосконалення структурних елементів екомережі та проведення роз'яснювальної роботи з користувачами мисливських угідь, а також представниками органів місцевого самоврядування щодо збереження зазначених тварин.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земельних ресурсів

Земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2024 року становить 2982,7 тис. га, в тому числі землі:

- сільськогосподарських підприємств складають 559,2 тис. га;
- громадян – 760,4 тис. га;
- закладів, установ і організацій – 36,1 тис. га;
- промислових та інших підприємств – 14,1 тис. га;
- підприємств і організацій транспорту, зв'язку – 29,9 тис. га;
- частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони – 33,1 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення – 20,4 тис. га;
- лісгосподарських підприємств – 1048,1 тис. га;
- водогосподарських підприємств – 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб – 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) – 470,4 тис. га.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Структура земельного фонду по основних видах угідь та функціональному використанню

Таблиця 34

Категорії земель та види земельних угідь	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	усього, тис.	% до загальної площі території	усього, тис.	% до загальної площі території	усього, тис.	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Категорії земель за основним цільовим призначенням						
Загальна площа території регіону	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
з них:						

Землі сільськогосподарського призначення	1244,3	41,7	1244,3	41,7	1244,3	41,7
землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	20,1	0,7	20,1	0,7	20,1	0,7
землі оздоровчого призначення	0,1	0	0,1	0	0,1	0
землі рекреаційного призначення	0,2	0	0,2	0	0,2	0
землі лісгосподарського призначення	1048,1	35,1	1048,1	35,1	1048,1	35,1
землі водного фонду	10,9	0,4	10,9	0,4	10,9	0,4
Інші землі	659,0	22,1	659,0	22,1	659,0	22,1
Види земельних угідь						
Загальна площа земель	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
з них:						
Сільськогосподарські угіддя, з них:	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6
рілля	1112,7	37,3	1112,7	37,3	1112,7	37,3
перелоги	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1
сіножаті	126,9	4,3	126,9	4,3	126,9	4,3
пасовища	185,0	6,2	185,0	6,2	185,0	6,2
багаторічні насадження	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8
Землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом, з них:	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3
болота	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4
яри	1,0	0	1,0	0	1,0	0
Чагарникова рослинність природного походження	55,2	1,9	55,2	1,9	55,2	1,9
Ліси та інші лісовкриті землі, з них:	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7
земельні лісові ділянки, вкриті лісовою рослинністю	1068,2	35,8	1068,2	35,8	1068,2	35,8
Води	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6
Інші землі	161,1	5,4	161,1	5,4	161,1	5,4

Примітка*

Структура земельного фонду регіону надана відповідно до форм державної статистичної звітності (форми №6-зем, №2-зем) станом на 1 січня 2016.

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529 (набрав чинності з 01.01.2016) наказ Державного комітету статистики України від 05.11.98 № 377, який

зареєстрований в Міністерстві юстиції 14.12.1998 за № 788/3228 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем), було визнано таким, що втратив чинність.

Отже, останні данні про кількісний склад земель, які сформовані відповідно до форм державної статистичної звітності з кількісного обліку земель, затверджених зазначеним наказом, є дані станом на 01.01.2016.

6.1.2. Стан ґрунтів

Область має вигляд хвилястої рівнини із загальним зниженням на північ і північний схід (від 280 – 220 м до 150 м і менше).

За характером рельєфу область поділяється на південно-західну, підвищену частину, розташовану в межах Придніпровської та Волино-Подільської височин, та північно-східну – низинну, слабо розділену, в межах Поліської низовини. Поверхня області в межах Поліської низовини плеската, мало розчленована, в межах Придніпровської височини, густо порізана ярами, річковими долинами, які місцями досягають глибини 50-70 метрів.

В місцях високого залягання кристалічних порід розвинуті денудаційні форми рельєфу у вигляді пагорбів, скель із крутими схилами, що простягаються на десятки кілометрів. Це Словечансько-Овруцький, Білокоровичсько-Топильнянський, Озернянський та інші кряжі. Найвища точка Словечансько-Овруцького кряжу, сягає 316 метрів над рівнем моря.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше міста Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га, площа сільськогосподарських угідь – 1510,1 тис. га або 50,6% території.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 раза більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали.

6.1.3. Деградація земель

За поширеністю основних екзогенних геологічних процесів в Житомирській області відбувається характерне розмежування між Поліссям і Лісостепом, яке насамперед пов'язане з особливостями геологічної будови, процесами ґрунтоутворення, природним географічним розподілом атмосферних опадів та зволоженням земель, особливостями осадконакопичення, рівнями та об'ємами ґрунтових вод, формуванням та розподілом стоку річкових систем, а також природною захищеністю території лісовими екосистемами.

Полісся Житомирщини знаходиться в зоні природного підтоплення рівнинної території, для якої характерне високе багаторічне стояння ґрунтових вод та повільни швидкість стоку річкової мережі. В північній частині Полісся на території Прип'ятьської низовини спостерігається сильний прояв процесів підтоплення, але ці території є мало заселеними і виконують переважно лісогосподарські, природоохоронні та кліматостабілізуючі функції.

Винятковим і унікальним геологічним утворенням, яке знаходиться на півночі Житомирської області є підняття Словечансько-Овруцького кряжу, ґрунти якого складені переважно лесовидними суглинками, з сильним поширенням яружно-балкової системи та інтенсивними процесами водної ерозії. В Коростенському районі, на схилах Словечансько-Овруцького кряжу, еродовані землі займають понад 13 тис. га і розвиток ерозійних процесів на цій території дуже інтенсивний. Окремі яри, на території кряжу, можуть поширюватись зі швидкістю до 100 метрів за рік.

Основний ареал поширення дефляційних процесів в Житомирській області - рівнинна територія зони Полісся із значними площами піщаних і супіщаних ґрунтів, сформованих на глибоких пісках. Площа таких земель сягає 114,5 тис. га, а загальний відсоток дефляційно небезпечних ґрунтів досить великий (40 %). Поширення ерозійних процесів стримується тільки завдяки щільній лісистості Поліської частини Житомирщини. Дефляційно нестійкі піщані ґрунти найбільш поширені в Малинському районі, площа яких становить близько 17 %. Вітрова ерозія на Поліссі проявляється, головним чином, на осушених торф'яниках та легких ґрунтах, де критична швидкість вітру для відкритої поверхні ґрунту, за якої починається дефляція, становить: для мінеральних ґрунтів - 5-6 м/сек, органічних - 8-9 м/сек.

Лісостепова частина області знаходиться в зоні поширення площинної ерозії. Ціла низка природних і антропогенних факторів, які присутні у сільськогосподарському виробництві призводить до поширення ерозійних процесів сільськогосподарських угідь Лісостепової частини області. Найбільша площа ерозійно нестійких (слабо, середньо та сильно змитих) земель у Бердичівському районі (в межах Ружинської селищної ради та Вчорайшенської сільської ради - 32 %, Любарської селищної ради - 26 %, Попільнянської селищної ради, Корнинської селищної ради, Андрушківської та Квітневої сільських рад - 16 %). На даний час 21,3 тис. га ріллі розташовано на схилах крутизною більше 5°, з них 6,7 тис. га на схилах більше ніж 7°. У цілому по Лісостепу сильно і середньо змитих земель близько 13 %.

В Житомирській області площі малопродуктивних земель, на яких спостерігаються деградаційні процеси, досягають 460 тис. га, в тому числі заболочені 284,9, тис га, перезволожені 79,2 тис. га, піддано вітровій ерозії 27,0 тис. га, водній ерозії - 68,9, тис. га, у т. ч. середньо та сильно змитих - 23,5 тис. га.

Висновок щодо деградації ґрунтів підтверджують результати агрохімічних обстежень. Найбільший вміст гумусу в ґрунтовому покриві ріллі встановлено в 1966-1970 роках. Помітне зниження його відбулося в 1981 - 1985 роках. Ця тенденція продовжується і в останній період. У результаті вміст гумусу на даний час, порівняно з вихідним, знизився відповідно в зоні Полісся в 1,27 рази, в зоні Лісостепу - в 1,17 рази в ґрунтовому покриві області - в 1,2 рази.

Як засвідчують результати аналізу, призупинити деградаційні процеси в агроландшафтах області можливо, лише запровадивши цілий комплекс організаційних, агротехнічних, агрохімічних, гідротехнічних й інших заходів, та при науково обґрунтованих підходах і достатньому фінансуванні.

Через дію різних природних, а здебільшого антропогенних факторів, на значній площі території Житомирської області, й насамперед на землях сільськогосподарського призначення, спостерігається погіршення якісного стану ґрунтового покриву, чому сприяє вирощування не районованих культур (соняшник, кукурудза) на ґрунтах з низькими показниками природної родючості у Поліській частині області (табл. 35).

Площа ерозійно-небезпечних ґрунтів зони Полісся.

Таблиця 35

Показник	Площа, тис. га	Питома вага, %
Дефляційно небезпечні ґрунти	154,2	100
Після вітрової ерозії:	16,3	10,6
Слабоеродовані	12,5	8,1
Середньоеродовані	3,1	2,0
Сильноеродовані	0,7	0,5
Ґрунти, розташовані на схилах	24,0	100
Після водної ерозії:	7,6	31,6
Слабозмиті	4,0	16,6
Середньозмиті	2,0	8,3
Сильнозмиті	1,6	6,7
Ерозійно небезпечні ґрунти	178,2	

Загальна площа сільськогосподарських угідь Житомирщини, розташована на схилах, становить більше 63 тис. га. Серед них майже 66 % займають пологі схили, близько 30 % покаті схили крутістю 3-5° і 14 % - круті схили з ухилом поверхні більше 7°.

На пологих схилах розвивається, головним чином, площинна водна ерозія. Проходить цей процес непомітно, особливо на початкових стадіях свого розвитку. З ґрунту виносяться мікро- і макроагрегати, що сформовані активною частиною гумусу. В результаті, ґрунти втрачають значну кількість водостійких агрегатів, зростає розпиленість та глибистість їх поверхні. Поступово змивається орний шар і оголюється нижній горизонт, колір ґрунту набуває світлішого відтінку.

Швидкість змиву ґрунту, значною мірою, залежить від способу його використання. Відсутність науково-обґрунтованої агротехнічної організації території, ігнорування ґрунтозахисними технологіями вирощування сільськогосподарських культур, обумовлюють змив ґрунту на крутих схилах, який призводить до утворення ярів та балок, зменшення площ орних земель.

Для запобігання змиву, схили які мають крутизну більше ніж 5° , повинні бути виведені з обробітку і переведені під залуження та заліснення.

В умовах Полісся водна ерозія проявляється значно слабше ніж у Лісостепу, що пояснюється відносно рівнинною територією з пологими схилами. На Поліссі водна ерозія ґрунтів переважно існує на території Словечансько-Овруцького кряжу на території Коростенського району та на лесових підвищеннях у межах Житомирського району.

Іншим видом деградації земель, за масовістю і факторами шкідливого впливу на людину та живі біологічні об'єкти, являється їх радіоактивне забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Радіаційний ризик значно підвищується на заболочених і підтоплених ділянках та на кислих ґрунтах. При цьому тривала дія радіації, навіть у малих дозах, є значно шкідливішою для людей ніж для тварин і об'єктів рослинного світу. Найбільша міграційна здатність радіонуклідів на ґрунтах з легким гранулометричним складом, високим показником кислотності (низьким рівнем рН), заболочених і перезволожених ґрунтах.

Зазначені вище міграційні чинники можуть поєднуватись, сприяючи швидкій міграції радіонуклідів по трофічним ланцюгам екосистем із накопиченням у великих дозах в грибах, ягодах, лікарських рослинах та диких мисливських тваринах.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи значні площі угідь Полісся забруднені радіоактивними ізотопами, найбільш поширені з яких: ^{137}Cs та ^{90}Sr .

Щільність забруднення ґрунтів сільськогосподарських угідь області ^{137}Cs за станом на 01.01.2001 виявлено: більше 1 Кі/км^2 на площі 148,4 тис. га (13,0%), з них більше 5 Кі/км^2 – на площі 10,1 тис. га, що становить 0,9% обстежених земель. Найбільше забруднені ^{137}Cs угіддя Коростенського району (Овруцька міська рада, Гладковицька сільська рада, Народицька селищна рада, Коростенська міська рада та Лугинська селищна рада, щільність забруднення їх понад 1 Кі/км^2 становить, відповідно: 36,6; 35,5; 25,5 та 23,1 тис. га або 47,6 %; 74,6 %; 89,5 % та 92,8 % обстежених земель. Значно забруднені угіддя Олевської міської ради, Малинської міської ради та Чоповицької селищної ради Коростенського району, а також Ємільчинської селищної ради Новоград-Волинського району.

За видами сільськогосподарських угідь, щільність забруднення яких ^{137}Cs перевищує 1 Кі/км^2 , до орних земель відноситься 126,6 тис. га, до сіножатей та пасовищ - 47,4 тис. га.

Середній показник забруднення сільськогосподарських угідь області ^{137}Cs становить $0,55 \text{ Кі/км}^2$ і в розрізі районів варіює від 0,06 до $2,95 \text{ Кі/км}^2$. Найвищі середні величини вмісту цезію-137 в ґрунтах Коростенського району (Олевська міська рада, Лугинська селищна рада, Коростенська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Народицька селищна рада, відповідно: 1,21; 1,39; 1,84; 1,95 та $2,95 \text{ Кі/км}^2$).

На орних землях середній вміст ^{137}Cs на $0,09 \text{ Кі/км}^2$ нижчий ніж в цілому по сільськогосподарських угіддях і становить $0,46 \text{ Кі/км}^2$. Як і в цілому по сільськогосподарських угіддях, на орних землях він найнижчий в ґрунтах ріллі Житомирського району (Пулинська селищна рада, Романівська селищна рада, Черняхівська селищна рада): $0,06 - 0,07 \text{ Кі/км}^2$, найвищий – в орних землях Коростенського району (Олевська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Коростишівська міська рада, Лугинська селищна рада та Народицька селищна рада, відповідно: 1,16; 1,39; 1,79; 1,92 та $2,82 \text{ Кі/км}^2$).

У ґрунтах пасовищ та сіножатей величина середнього вмісту ^{137}Cs становить відповідно 0,66 та $1,26 \text{ Кі/км}^2$. Найвища середньозважена величина цього елемента відмічена в угіддях Коростенського району (Олевська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Коростенська міська рада, Лугинська селищна рада та Народицька селищна рада): від 1,23 до $5,79 \text{ Кі/км}^2$.

Набагато складніша ситуація із визначенням рівня забруднення сільськогосподарських угідь ^{90}Sr , у зв'язку із значно меншим об'ємом проведених досліджень. За рівнем забруднення ^{90}Sr територія з щільністю забруднення вище $0,15 \text{ Кі/км}^2$ займає 39,5 тис. га (3,4 %). Найбільше ґрунтів з щільністю забруднення ^{90}Sr від 0,15 до $3,0 \text{ Кі/км}^2$ виявлено в Коростенському районі (Народицька селищна рада, Лугинська селищна рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради), де вищезазначені ґрунти займають відповідно 13,2; 9,2 та 12,5 тис. га або 51,2; 37,0 та 26,2 % обстежених земель. Середні рівні забруднення ^{90}Sr в Овруцькій міській та Гладковицькій сільській радах, Лугинській селищній раді та Народицькій селищній раді становлять 0,148; 0,151 та $0,168 \text{ Кі/км}^2$.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість екосфери України, в тому числі і в Житомирській області.

Найбільшу небезпеку, для здоров'я людини, становить забруднення земель і ґрунтів радіоактивними ізотопами, важкими і рідкоземельними елементами внаслідок Чорнобильської катастрофи, що спричиняють токсичну і мутагенну дію, а також небезпечними хімічними речовинами – хімічними засобами захисту рослин при здійсненні інтенсивного землеробства і порушенні правил поводження з такими речовинами.

Радіоактивне забруднення земель Полісся при низькому показнику рН (переважають кислі і сильно кислі ґрунти), легкому механічному складі та перезволожені земель, значно ускладнює їх екологічно-безпечне сільськогосподарське використання.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси Лісостепового регіону є сільське господарство, промисловість та транспорт.

Найбільшу загрозу для фізичної структури ґрунтів і земель, представляють ерозійні явища.

В результаті інтенсивного землеробства, сільськогосподарське освоєння території області становить 50,6%, а розораність сільськогосподарських угідь – 64,33%. Хоча розораність сільськогосподарських угідь по районах області має досить високу строкатість у показниках, вона має досить тісний зв'язок із природною родючістю ґрунтового покриву. Найбільше розорана лісостепова частина – 74%, у перехідній зоні розораність становить 47%, у Поліській частині – 29%.

За низької культури сільськогосподарського природокористування, посилюються несприятливі процеси у ландшафтних комплексах. Це призвело до того, що природне середовище втратило притаманні йому властивості до саморегуляції, що має критичні прояви у посушливу пору року та у зв'язку із тенденцією зниження рівня ґрунтових вод і рівнів водності водних об'єктів.

Що стосується хімічної меліорації ґрунтів, то вона практично призупинена. Для прикладу, за період 1986-1990 років було провапновано 174,4 тис. га, тоді як у 2001-2005 рр.- 5,2 тис. га, у 2006-2010 рр. - 7,3, у 2011 р. - 3,4, у 2012 р. - 3,7 тис. га.

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Основним завданням охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Закон України «Про охорону земель» чітко регламентує основні напрямки охорони земель при здійсненні різноманітних видів господарської діяльності (здійсненні меліорації, веденні лісового та водного господарства, спорудженні та експлуатації лінійних інженерних споруд, веденні містобудівної діяльності тощо).

Захист земель від ерозії повинен здійснюватиметься відповідно до цільових програм і планів на основі землевпорядних, містобудівних і інших проектів, що забезпечують підвищення протиерозійної стійкості території. З

цією метою на землях сільськогосподарського призначення має широко впроваджуватися ґрунтозахисна система землеробства з контурно-меліоративною організацією території, що передбачає диференційоване використання земель залежно від рельєфу, ґрунтово-екологічних умов.

6.3.1. Практичні заходи

Протягом 2023 року практичні заходи у сфері охорони земель за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища не здійснювалися.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Фото 7. Збагачувальна фабрика Іршанського ГЗК

Потужна мінерально-сировинна база зумовлює значний потенціал гірничодобувної галузі Житомирщини, що базується на розвіданих природних ресурсах регіону.

Надра області містять поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

У добувній галузі функціонує 49 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва гірничо видобувне та гірничо переробне підприємство.

Запаси титану на Житомирщині складають понад 85% усіх розвіданих запасів титанових руд України. Пріоритетним напрямом розвитку гірничої галузі є залучення до розробок розвіданих корінних комплексних родовищ титано-apatитових руд у Коростенському та Житомирському районах.

Особливого значення в Україні в умовах сьогодення набуває формування та освоєння рідкіснометалевої та рідкісноземельної сировинної бази. Серед попередньо детально вивчених об'єктів слід відмітити перспективну Суцано-Пержанську рудну зону (Олевський район). В межах рудного поля відкрито унікальне Пержанське родовище берилію, Ястребецьке родовище фтор-

рідкісноземельно-цирконових руд, Юрівське апатит-ільменітове та Сущанське дистенове родовища, Центральний рудопрояр ітрофлюориту, колумбіт-циркон-каситеритові розсипи та ін. При цьому підраховані запаси промислових категорій та прогнозні ресурси корисних копалин можуть бути суттєво збільшені при подальшому вивченні території та окремих об'єктів. Наведені родовища та перспективні рудопрояви розміщені в безпосередній близькості одне від одного, а враховуючи подібність технологічних властивостей руд, можуть відпрацьовуватись єдиним гірничо-збагачувальним підприємством.

Позитивні результати геологорозвідувальних робіт і економічні розробки останніх років показали можливість створення в межах Пержанського рідкіснометалевого рудного району стратегічно-важливої сировинної бази рідкісних та рідкісноземельних металів, яка за світовим досвідом освоєння подібних районів може забезпечити розвиток гірничодобувної промисловості в цьому регіоні Поліського краю принаймні на 100 років.

Існують перспективи пошуків родовищ сульфідного нікелю на північному заході Українського щита у Красногірсько-Житомирській зоні.

Область володіє унікальним Волинським родовищем п'єзокварцу, запаси якого також вміщують супутню сировину - різноманітне напівдорогоцінне каміння: моріон, берил, топаз, гірський криштал, аметист, опал, халцедон, агат.

Однією з перспективних бурштиноносних зон в Україні є Барашівська зона в Житомирській області, яка є продовженням Клесівської зони Рівненської області, де на сьогодні розробляється значне за запасами Клесівське родовище бурштину. Родовища і рудопрояви бурштину Житомирської області мало вивчені, дослідно-промисловий видобуток бурштину має не систематичний характер і не значні об'єми для ювелірної промисловості та на ринку дорогоцінного каміння.

У геологічній будові надр Житомирщини велику роль відіграють міцні кристалічні породи.

Група нерудних корисних копалин представлена кварцитами унікальних Овруцького та Товкачівського родовищ, розвіданих в Коростенському (колишньому Овруцькому районі), на яких сконцентровано майже 84% усіх запасів цієї сировини в Україні. Щороку видобування кварциту на родовищах складає майже 80% від загальнодержавного обсягу, що повністю задовольняє потреби вітчизняних металургійних заводів. Завершено будівництво нових сучасних ліній з випуску щєбеневої продукції з кварцитів, що дозволить щороку переробляти понад 3 млн. тон гірничої маси.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади гранітів, габро, лабрадоритів, які забезпечують мінерально-сировинну базу для підприємств по видобутку та виробництву декоративно-облицювального каменю та виробів з нього.

Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

Видобування та обробку природного каменю віднесено до пріоритетних видів економічної діяльності.

На Житомирщині користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³, до розробки вже залучено понад 70 родовищ, які зосереджені в Коростенському та Житомирському районах.

Водночас, невід'ємним наслідком щільної зосередженості гірничих і каменепереробних підприємств в окремих районах області є поступове накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідходами від переробки природного каменю. В переважній більшості вторинний ресурсний потенціал цих відходів практично не використовується. Такі відходи необхідно розглядати як тверду некондиційну мінеральну сировину що може забезпечити ресурсозбереження у дорожньому будівництві, містобудівній діяльності та у виробництві будівельних матеріалів.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії, (виробництво Італії, Китай) що розраховані на обробку пульпових рідких відходів: шлам фільтрується, обезводнюється, пакується в біг-беги або після пресування брикетується. В подальшому, може частково використатись в будівництві та випуску на його основі нової будівельної продукції.

Проте відсоток каменярів області з сучасним європейським поглядом на ведення бізнесу є незначним.

Інша частина, а це переважно невеликі цехи і майстерні, що працюють за спрощеною або застарілою технологією, яка не враховує сучасні екологічні вимоги ведення господарської діяльності.

Фото 8. Блочний кар'єр в Коростенському районі

Житомирська область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю бутового. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю дробленого в області становить більше 30% від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польовошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими.

Сировина польовошпатна - важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузлівецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, розпочато детальні пошуки нових ділянок в межах перспективних площ.

Сланці пірофілітові представлені двома родовищами - Нагорянським і Кур'янівським. Пірофіліт Нагорянського родовища, згідно з позитивним висновком за результатами науково-дослідних робіт, виконаних в останні роки, планується використовувати в металургії.

На території Житомирщини знаходяться одні із найвідоміших в державі каолінових родовищ, на базі яких ще наприкінці XVIII ст. працювали фарфоро-фаянсові заводи.

Після завершення детального геологічного довивчення розпочато перший етап освоєння, одного з найбільших в Україні - Велико-Гадоминецького родовища каолінів в Бердичівському районі, з загальними запасами сировини 315 млн. тон.

За рахунок накопичення продуктів фізичного та хімічного руйнування кристалічних порід в області сформовано значні запаси будівельних пісків, керамічних та цегельно-черепичних глин.

Пісками будівельними область забезпечена повністю. Проте, кількість виданих спеціальних дозволів на користування надрами недостатня і не враховує місцевий попит на будівельну сировину.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн. м³.

Підземні прісні води в області для питного та виробничо-технічного постачання розвідано на 36 ділянках, на 9 - лікувальні мінеральні води.

За наявністю родовищ торфу високої якості в області існують значні перспективи нарощування добування торфу як паливно-енергетичного призначення так і для виготовлення добрив на основі торфу для потреб сільських господарств. Розвідано 187 родовищ торфу. На сьогодні видобуток торфу в Житомирській області не здійснюється.

В області виявлено та детально розвідано родовища цементної, керамзитової, карбонатної сировини, пірофілітового сланцю, апатитів, піщано-гравійної суміші та природного каменю, розробка яких на сьогодні потребує залучення інвестиційних коштів.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Загальний обсяг видобутої сировини граніту не обробленого або начорно обробленого становить понад 22 млн. т. Об'єм виробництва каменю дробленого, який придатний для використання в дорожньому будівництві та, як наповнювач бетону в будівельній галузі та промисловості будівельних матеріалів становить більше 14 млн. т. Обсяги виробництва бруківки, каменю бордюрного, плит для бруккування з каменю природного становить близько 80 тис. т.

Обсяг виробництва каменю обробленого для пам'ятників або будівництва з граніту та виробів з нього становить майже 22 тис. т. готових виробів.

Видобування мінеральної сировини здійснюється переважно для забезпечення підприємств, які спеціалізуються на виробництві пегматитів, фарфору та керамічної продукції, загальний обсяг видобутку мінеральної сировини становить близько 600 тис. т.

В перспективах гірничо-добувної та переробної промисловості існує потенціал для створення нових підприємств з видобутку та переробки мінеральної сировини для забезпечення потреб таких галузей економіки, як: металургія, хімічна промисловість, машинобудування, електроенергетика, сільське господарство, легка промисловість, фармацевтичне виробництво.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища - система спостережень, збирання, оброблення, передавання, зберігання та аналізу інформації про стан геологічного середовища, прогнозування його змін, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень.

Моніторинг стану геологічного середовища проводиться щодо: екзогенних та ендегенних геодинамічних процесів (у тому числі визначення їх просторових і видових характеристик, активності проявів); геохімічних показників (у тому числі визначення вмісту та поширення природних і техногенних хімічних елементів та сполук); геофізичних полів (у тому числі фонових та аномальних); підземних вод (у тому числі оцінки ресурсів, їх гідрогеологічних та гідрохімічних показників і властивостей).

До суб'єктів моніторингу докiлля, які проводять дослідження стану геологічного середовища в Житомирській області належать: Головне управління держпродспоживслужби в Житомирській області - за якісним станом підземних вод, що видобуваються; північне державне регіональне геологічне підприємство «Північгеологія» - за рівнем підземних вод та центр геолого-геофізичних робіт та виробничого забезпечення (Волинська ЕГП) - за станом експлуатаційних водозаборів підземних вод області.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Підземні прісні води в області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 36 ділянках.

Сумарна кількість затверджених запасів прісних вод складає 205,797 тис.м³/добу за категоріями А+В+С, 150,430 тис м³/добу з них не розроблялось.

Мінеральні підземні води розвідані на 5 ділянках з запасами 963,0 м³/добу, на даний час введена в експлуатацію 1 ділянка.

Мінеральні води відносяться до типу радонових використовуються для лікувальних цілей (зовнішнє лікування).

Прогнозні ресурси підземних вод у Житомирській області складають 628,60 тис м³/добу. В Житомирській області обліковуються наступні родовища прісних підземних вод:

1. Родовище Андрушівське, ділянка Андрушівська 1, затверджені запаси 5,6 тис м³/добу.
2. Родовище Баранівське
 - 2.1. Ділянка Баранівська 1, затверджені запаси 3,1 тис м³/добу.
 - 2.2. Ділянка Баранівська 2, затверджені запаси 0,2 тис м³/добу.
3. Родовище Бердичівське
 - 3.1. Ділянка Бердичівська 1, затверджені запаси 19,1 тис м³/добу.
 - 3.2. Ділянка Гришковецька, затверджені запаси 1,2 тис м³/добу.
 - 3.3. Ділянка Нізгорецька, затверджені запаси 1,1 тис м³/добу.
 - 3.4. Ділянка Північна, затверджені запаси 4,8 тис м³/добу.
 - 3.5. Ділянка Семенівська, затверджені запаси 0,9 тис м³/добу.
 - 3.6. Ділянка Південна, затверджені запаси 6,4 тис м³/добу.
4. Родовище Рейське, Ділянка Рейська, затверджені запаси 2,6 тис м³/добу.
5. Родовище Хорошівське
 - 5.1. Ділянка Хорошівська 1, затверджені запаси 3,56 тис м³/добу.
 - 5.2. Ділянка Хорошівська 2, затверджені запаси 3,3 тис м³/добу.
6. Родовище Романівське.
 - 6.1. Ділянка Центральна, затверджені запаси 1,0 тис м³/добу.
 - 6.2. Ділянка Східна, затверджені запаси 3,7 тис м³/добу.
7. Родовище Ємільчинське, ділянка Ємільчинська, затверджені запаси 2,7 тис м³/добу.
8. Родовище Коростенське, Ділянка Ушомирська, затверджені запаси 32,0 тис м³/добу.
9. Родовище Коростишівське.
 - 9.1. Ділянка Кростишівська 1, затверджені запаси 1,3 тис м³/добу.
 - 9.2. Ділянка ККП, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
 - 9.3. Ділянка Харитонівська, затверджені запаси 10,7 тис м³/добу.
10. Родовище Любарське, Ділянка Марківська, затверджені запаси 3,8 тис м³/добу.
11. Родовище Народицьке.
 - 11.1 Ділянка Лівобережна, затверджені запаси 5,7 тис м³/добу.
 - 11.2. Ділянка Межеріченська, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
12. Родовище Городницьке, Ділянка Безіменна, затверджені запаси 2,9 тис м³/добу.
13. Родовище Овруцьке.
 - 13.1 Ділянка Овруцька 1, затверджені запаси 1,58 тис м³/добу.
 - 13.2. Ділянка Центральна, затверджені запаси 8,23 тис м³/добу.
14. Родовище Олевське.
 - 14.1. Ділянка Східна, затверджені запаси 2,25 тис м³/добу.
 - 14.2 Ділянка Західна, затверджені запаси 3,85 тис м³/добу.
15. Родовище Попільнянське, Ділянка Попільнянська 1, затверджені запаси 4,5 тис м³/добу.
16. Родовище Радомишльське.
 - 16.1. Ділянка Ленінська, затверджені запаси 25,9 тис м³/добу.
 - 16.2. Ділянка Радомишльська 1, затверджені запаси 3,2 тис м³/добу.

17. Родовище Негребівське, Ділянка Негребівська, затверджені запаси 13,5 тис м³/добу.

18. Родовище Ружинське.

18.1. Ділянка Ружинська 1, затверджені запаси 5,5 тис м³/добу.

18.2. Ділянка Ружинська 2, затверджені запаси 0,3 тис м³/добу.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси.

До основних екзогенних геологічних процесів на території Житомирської області відносяться: природне підтоплення (високе багаторічне стояння ґрунтових вод), водна і вітрова ерозія.

За ступенем ураження екзогенними геологічними процесами територія області відноситься переважно до зон із слабкою ураженістю території.

До зон із середнім і сильним проявом екзогенних геологічних процесів відноситься Словечано-Овруцький кряж та територія Прип'ятського прогину на крайньому півночі області.

Ерозійним процесам піддано 104,8 тис га сільськогосподарських угідь, з них: водній - 83,9 тис га, вітровій - 20,9 тис га, одночасно піддані водній і вітровій ерозії 87,8 тис. га.

За попередніми оцінками площа зсувонебезпечних ділянок в населених пунктах області становить 0,2 тис. га. При ширині зсувонебезпечних ділянок в міських населених пунктах від 50 до 100 метрів, для розрахунку взята середня величина 75 метрів, орієнтовної розмір площ склав 186 га: в м. Житомирі – 71,25 га; м. Звягелі – 22,5 га; м. Бердичеві – 24 га; м. Коростишеві – 18,75 га; м. Чуднові – 15,75 га; смт. Любар – 18,75 га, смт. Ружин – 15,0 га.

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.

Державною службою геології та надр України у 2023 році в межах Житомирської області було видано 15 спеціальних дозволів на користування надрами, анульовано – 12.

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.

Державний геологічний контроль на території Житомирської області здійснює Центральний міжрегіональний відділ Департаменту державного геологічного контролю Державної служби геології та надр України.

7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Державна політика у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр визначається Законом України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року».

8. ВІДХОДИ

Фото 9. Полігон ТПВ м. Житомир

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема управління з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх знешкодження та використання в умовах військового стану.

Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Разом з тим ситуація ускладнюється ще через повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24.02.2022 року та введенням на території України воєнного стану. Під час ведення бойових дій на окремих територіях області утворились побутові та інші відходи руйнувань будівель та споруд.

В більшості відходи на зруйнованих об'єктах перебувають на місцях їх утворення. Окремі операції із поводження з цими відходами, в т.ч їх сортування поки не проводиться, а тому достеменно визначити компоненти цих відходів та їх об'єми не представляється можливим. Частина цих відходів за можливості звозиться на тимчасово утворені громадами місця зберігання таких відходів а частина відходів використовується власниками приватних господарств які зазнали пошкоджень у власних потребах.

На деяких територіях громад заходи з демонтажу на місцях руйнувань не проводяться, у зв'язку з тим, що власники не надають згоду на проведення відповідних заходів.

Станом на 01.07.2023 р. в обласному реєстрі місць видалення відходів обліковано 6 полігонів та 824 сміттєзвалища. Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттєвидалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні

спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складаються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різномірність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями управління з побутовими відходами.

Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства.

У травні 2021 року у м. Житомирі було розпочато будівництво сміттєпереробного заводу. При будівництві заводу використано новітні технології перероблення твердих побутових відходів які не передбачають викидів в навколишнє середовище, має власну систему очищення стічних і каналізаційних вод. Глибина перероблення запланована на рівні 85-95%, а отримана вторинна сировина буде використовуватися як альтернативне RDF-паливо для цементних заводів або ТЕС і компосту з 11 органічної фракції.

Всі отримані продукти будуть продаватися для повторного використання, що повністю відповідає концепції економіки безперервного циклу. Технологія забезпечує стабільне управління відходами без утворення звалищ і полігонів, економічну самостійність заводів, поводження з відходами без забруднення навколишнього середовища, використання існуючої логістики для збору і транспортування, компактність заводу і невелику територію для його розміщення.

За інформацією Житомирської міської ради в цьому році був введений в експлуатацію завод та завершені загальнобудівельні роботи.

Запланований обсяг переробки сміття мав бути на рівні 85 тисяч тонн щороку, проте виробничі показники показали, що європейське провідне обладнання, на жаль, не адаптоване до українських реалій та реалій українського сміття що в свою чергу показало, що на сьогодні потужність може становити не вище 40-45 тисяч тонн сміття щороку, тобто вдвічі менше ніж планувалося.

Аналіз управління з відходами у цілому по області проводиться за інформацією, розміщеною на сайті Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2023 року по містах обласного значення та районах, підприємствами області та суб'єктами господарювання утворено 390890,4 тис. тонн відходів I-IV класів.

В основному це відходи сільського, лісового та рибного господарства, переробної промисловості, відходи видобувної промисловості розроблення кар'єрів, відходи домогосподарств.

Відходи I-III класу небезпеки у 2023 році склали 1303,8 тон. Основна частина утворених відходів це відходи кислот, лугів чи солей; відпрацьовані оливи; люмінесцентні лампи; енергозберігаючі лампи; батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані; масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані; матеріали фільтрувальні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; матеріали обтиральні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; шини зіпсовані перед початком експлуатації відпрацьовані, пошкоджені чи забруднені під час експлуатації; залишки очищення резервуарів, що містять нафтопродукти; суміш

речовин мастильних та масл з вод стічних; осад промислових стоків; абсорбенти зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені, тощо.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року і з метою недопущення забруднення навколишнього природного середовища кожна з областей України має розробити власний регіональний план управління відходами, який врахує структуру економіки, обсяги утворення різних типів відходів, наявні та необхідні потужності для екологічно безпечного оброблення відходів. Дана система управління відходами має враховувати думки на місцях, тому саме регіональні плани є запорукою як розвитку області так і громад, та необхідною умовою для залучення інвестицій у галузь управління відходами.

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Аналіз поводження з токсичними відходами у цілому по області проводиться за інформацією Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2023 року підприємствами області утворено 390890,4 тонн відходів (таблиця 36).

Динаміка основних показників поводження з відходами
I-IV класів небезпеки (тис. т).

Таблиця 36

№ з/п	Показники	2021	2022	2023
1	2	3	4	5
1	Утворено	421065,8	375572,2	390890,4
2	Одержано від інших підприємств	-	-	-
3	Спалено	30738,3	29008,3	17038,3
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	23417,9	26155,4	15965,1
4	Використано (утилізовано)	-	-	-
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	*321774,8 8	*334645, 8	*334645,8
6	Передано іншим підприємствам			
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	-

* пункт. 5 - інформація взята зі звіту про управління з твердими побутовими відходами
Форма 1-ТПВ

Протягом 2023 року на Житомирському міському полігоні по захороненню побутових відходів ТОВ «ЛНК» видобуто 1 634 551 м³ звалищного біогазу та видобуто 2 341 495 кВт електроенергії.

Показники утворення відходів у динаміці за 2020 -2022 роки (тис. т).

Таблиця 37

	Утворено ²	Утилізовано	Спалено	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів) тонн
2020 ³	397,2	33,4	30,1	224,3	5637553,7
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,0	0,9	0,0	0,1	-
2021 ^{3,4}	421,1	30,7	30,7	206,4	-
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,1	0,9	0,6	0,1	-
2022 ^{3,4}	375,6	22,3	29,0	177,8	-
У т.ч. відходи I-III класів небезпеки	0,6	0,5	0,3	0,1	-

³ Дані наведено за місцезнаходженням (реєстрації) підприємств.

⁴ Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив у 2021р. – 91,2%, 2022р. – 92,5%). Дані можуть бути уточнені.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. На підприємствах Житомирської області протягом 2023 року утворилось 390,9 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 15,3 тис. т менше ніж у 2022 році. (табл. 38).

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (тис. т).

Таблиця 38

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплового перероблення	
Усього	390890,4	2117,7	17038,3	15965,1	1073,2	199088,5
Використані розчинники	127,1	–	–	–	–	–
Відходи кислот, лугів чи солей	9,6	–	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	74,0	6,9	88,0	0,0	88,0	–
Хімічні відходи	15,1	–	200,1	0,0	200,1	–
Осад промислових стоків	8412,7	373,3	765,7	765,7	0,0	148,2

Шлами та рідкі відходи очисних споруд	673,2	–	2,1	0,0	2,1	71,1
Відходи від медичної допомоги та біологічні	32,2	–	406,4	0,0	406,4	–
Відходи чорних металів	6087,5	–	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	147,0	–	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	805,8	–	26,8	0,0	26,8	–
Скляні відходи	257,7	–	18,6	0,0	18,6	–
Паперові та картонні відходи	1594,2	–	47,5	0,0	47,5	–
Гумові відходи	190,7	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	896,6	0,0	7,5	0,0	7,5	–
Деревні відходи	32148,7	382,6	14819,4	14645,7	173,7	–
Текстильні відходи	241,0	–	3,5	0,0	3,5	0,2
Відходи, що містять поліхлордифеніли	–	–	1,2	0,0	1,2	–
Непридатне обладнання	38,2	–	68,1	0,0	68,1	–
Непридатні транспортні засоби	-	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	27,7	–	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	1759,1	–	–	–	–	–
Відходи рослинного походження	27610,6	993,1	555,2	553,7	1,5	349,5
Тваринні екскременти, сеча та гній	3772,3	–	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	161659,4	–	–	–	–	164647,1
Змішані та недиференційовані матеріали	998,0	–	27,3	0,0	27,3	119,2
Залишки сортування	330,7	–	–	–	–	4283,7
Звичайний осад	5035,3	1,6	–	–	–	5067,7
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	415,2	206,4	–	–	–	–

Інші мінеральні відходи	120607,2	153,8	–	–	–	24064,6
Відходи згоряння	5685,6	–	0,9	0,0	0,9	15,3
Ґрунтові відходи	109,1	–	–	–	–	–
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	10928,4	–	–	–	–	–
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні відходи, що утворюються після переробки	200,5	–	–	–	–	321,9

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Фото 10. Полігон ТПВ, м. Житомир

На підприємствах Житомирської області протягом 2023 року утворилось 390,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 15 тис. т більше ніж у 2022 році.

Обсяг відновлених відходів за 2023 рік – 21,1 тис. т відходів.

Обсяг видалених відходів на полігон за 2023 рік - 199,1 тис. т відходів.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Станом на 01.07.2023 року в обласному реєстрі зареєстровано 824 об'єктів місць видалення відходів та 6 полігонів для зберігання твердих побутових відходів. Площа зайнята цими відходами складає близько 705,2 га. Майже всі з них експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (місць вдалення відходів)
станом на 01.07.2023 року.

Таблиця 39

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	2	3	4	5
	Сміттєзвалища			
1	Бердичівський р-н	95	-	-
2	Житомирський район	342	-	-
3	Коростенський район	259	-	-
4	Новоград-Волинський р-н	128	-	-
5	Всього	824	-	-
	Полігони			
1	м. Бердичів	1	24	49.916587 28.557506
2	м. Житомир	1	18,7	50,303474 28,641417
3	м. Коростишів	1	1,9	50.309722 29.048611
4	м. Радомишль	1	2,8	50.537866 29.247193
5	м. Коростень	1	20,8	50,948814 28,712861
6	м. Новоград-Волинський	1	7,8	50.641399 27.663670
	Всього	6	76	

№	Назва полігону	Фактична адреса	Власник	Балансоутримувач	Наявність проекту полігона	Проектна потужність існуючого об'єкта	Площа земельної ділянки	Рік введення в експлуатацію	Відповідність об'єкта нормам екобезпеки	Потреба у паспортизації об'єкта	Потреба у рекультивації об'єкта	Наявність системи збирання і знезараження фільтрату
1	Полігон ТПВ в м. Коростишів № 10.40	м.Коростишів , 1825510100	КП «Коростишівський комунальник», вул.Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	КП «Коростишівський комунальник», вул.Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	ні	1,9 га, наземне	1,9 га	-	так	не потребує	ні	ні
2	Радомишльський полігон по знешкодженню твердих побутових відходів № 19.41	Радомишльський район, 3 км від м. Радомишль, 1825010100	МКП ” Радомишль”, м. Радомишль, вул. М.Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	МКП ” Радомишль”, м. Радомишль, вул. М.Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	ні	4319м3/рік, 28000м ² , наземне	2,8 га,	-	ні	не потребує	так	ні
3	Полігон твердих побутових відходів м. Бердичів № 24.2	м. Бердичів, вул.Чуднівська, буд.156 а, 1810400000	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	ні	405495,0 т, S=5,1га, наземне	4,67 га	1956	так	не потребує	ні	ні

4	Житомирський міський полігон по захороненню ТПВ № Ж-10.1 (25.8)	м. Житомир, вул. Андріївська, 29	Територіальна громада міста Житомира	Комунальне підприємство "Автотранспортне підприємство 0628" Житомирської міської ради (КАТП 0628)	ні	21,567 га	18,7 га	19 57	так	не потребує	ні	ні
5	Полігон твердих побутових відходів м.Коростень № 26.3	1 км на захід від с. Грозино	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	ні	61,852 тис.т	20,88 га наземне	19 72	так	не потребує	ні	ні
6	Полігон твердих побутових відходів № Н-8.1.	3,3 км. від м. Звягель	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Звягель, вул. Чехова, 5	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Звягель, вул. Чехова, 5	ні	82,045 тис. т 11,1982 га.	7,8 га.	20 09	ні	не потребує	ні	ні

Захоронення твердих побутових відходів (ТПВ) на полігонах (звалищах).

Таблиця 41

Тверді побутові відходи та їх компоненти, які захоронюються на об'єктах поводження з ТПВ	Номер рядка	Обсяги захоронення на полігоні (звалищі) – всього		у тому числі:			
				від початку експлуатації полігону (звалища)		за звітний період	
		м ³	т	м ³	т	м ³	т
А	Б	1	2	3	4	5	6
Змішані ТПВ	01	30519105,82	7988539,1	29112316	7653893,3	1406790	334645,8
Великогабаритні ТПВ	02						
Неперероблюваний залишок (несортований, некомпостований, піролізний, золошлаковий тощо)	03						
Відходи зеленого господарства	04	161337,52	33666,28	161337,5	33666,28		
Вуличний змет	05	12150,01	3040,5	12150,01	3040,5		

Будівельні відходи	06	179,78	42,73	179,78	42,73		
Промислові відходи 3 класу небезпеки	07	9997,5	2632,64	9997,5	2632,64		
Промислові відходи 4 класу небезпеки	08						
Інші	09						
Всього	10	30702770,63	8027921,2	29295980	7693275,4	1406790	334645,8

Інформація зі звіту про поводження з твердими побутовими відходами за 2023 рік по формі 1-ТПВ

Перелік суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з побутовими відходами у Житомирській області станом на 01.01.2024 року.

Таблиця 42

№ п/п	Код згідно з ЄДРПОУ	Назва суб'єкта господарювання	Форма власності	Населений пункт**, на території якого суб'єкт господарювання надає послугу поводження з побутовими відходами, зокрема:		
				вивезення	перероблення	захоронення
1	2	3	4	5	6	7
1	03328327	Комунальне підприємство "Автотранспортне підприємство 0628" Житомирської міської ради	комунальне	м. Житомир, с. Тетерівка, с. Станишівка,		м. Житомир
2	36549046	Приватне підприємство "Виробниче житлове ремонтно-експлуатаційне підприємство №4"	приватне	м. Житомир	м. Житомир сортування	м. Житомир
3	35533809	Товариство з обмеженою відповідальністю "ЛНК"	приватне		м. Житомир*	
4	42280155	Товариство з обмеженою відповідальністю "ГРІН БІН УКРАЇНА"	приватне	м. Житомир		м. Житомир
5	37046517	Товариство з обмеженою відповідальністю «МС СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ»	приватне		м. Житомир	
6	38797172	Приватне підприємство "КВЖРЕП №8"	приватне	м. Житомир		м. Житомир

7	32510836	КП «Армійське»	комунальне	смт.Лугини		смт.Лугини
8	41568022	КП «Полісся»	комунальне	смт.Лугини		смт.Лугини
9	31674885	Комунальне підприємство «Слава» по обслуговуванню комунальної власності села Липники Липниківської сільської ради	комунальне	с. Липники		с. Липники
10	24698873	Озерянський торфозавод філія державного підприємства «Житомирторф»	з часткою комунальної власності	смт. Миролюбів		смт. Миролюбів
11	36115361	ПКП "Добробут"	комунальне	с.Поліське, с.Рудня, с.Ушомир, с.Ковбасина, с.Рудня Ушомирська		с.Поліське, с.Рудня, с.Ушомир, с.Ковбасина, с.Рудня Ушомирська
12	33555045	Гулянецьке комунальне підприємство	комунальне	с.Гулянка		с.Гулянка
13	24700185	КП «Червоненський селищний ринок»	комунальне	смт. Червоне		смт. Червоне
14	33168020	ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Спіка»	приватне	с. Глинівці		с. Глинівці
15	33341154	Комунальне підприємство «Народичікомунсервіс» Народичської селищної ради	комунальне	смт.Народичі		смт.Народичі
16	40569774	КП "Овруч" Овруцької міської ради	комунальне	м. Овруч		м. Овруч
17	34403525	КП "Коростишівський комунальник"	комунальне	м.Коростишів		м.Коростишів
18	4344386	Відділ благоустрою та житлово-комунального господарства Баранівської міської ради	комунальне	м. Баранівка		м. Баранівка

19	37572944	КП "Першотравенське	комунальне	смт.Першотравенськ		смт.Першотравенськ
20	41342757	КП "Конкурент"	комунальне	смт. Довбиш, смт. Марянівка		смт. Довбиш, смт. Марянівка
21	35144258	КП "Фаянсовик"	комунальне	смт Кам'яний Брід		смт Кам'яний Брід
22	38395068	КП «Гранітне-комунгосп»	комунальне	смт Гранітне		смт Гранітне
23	34841924	Комунальне підприємство "Сервіс"	комунальне	смт. Романів		смт. Романів
24	25303925	Комунальне підприємство "Миропільське"	комунальне	смт. Миропіль		смт. Миропіль
25	36083673	КБП "Пулинський водоканал" Пулинської селищної ради	комунальне	смт. Пулини		смт. Пулини
26	13566750	ТОВ Олевське орендне підприємство теплових мереж»	комунальне	м.Олевськ		м.Олевськ
27	35215119	ДП «Будпослуги №2» ПП «Будпослуги № 1»	комунальне	м.Олевськ		м.Олевськ
28	34546838	Новобілокоровицьке багатогалузеве комунальне підприємство	комунальне	смт.Нові Білокоровичі, смт.Бучмани		смт.Нові Білокоровичі, смт.Бучмани
29	41964025	КП «Райківське» Райківської сільської ради	комунальне	с.Райки		с.Райки
30	41908149	Комунальне підприємство« Благоустрій» Ємільчинської селищної ради	комунальне	смт. Ємільчине с.Руденька		смт. Ємільчине с.Руденька
31	34657972	Товариство з обмеженою відповідальністю "Полісся Екосфера"	приватне	м. Бердичів		м. Бердичів
32	36402607	КП «Благоустрій міста» Радомишльської міської ради	комунальне	м. Радомишль		м. Радомишль

33	32226306	Мале комунальне підприємство «Господарник»	комунальне	смт Ружин		смт Ружин
34	4344707	Відокремлений виробничий підрозділ «Господарник» Ружинської селищної ради	комунальне	смт Ружин с. Заріччя		смт Ружин
35	20417050	КП "Іршанське комунальне підприємство"	комунальне	смт.Іршанськ		смт.Іршанськ
36	30393828	Новоборівське житлово-комунальне підприємство	комунальне	смт.Нова Борова		смт.Нова Борова
37	35485609	Хорошівське житлово-комунальне підприємство	комунальне	смт.Хорошів		смт.Хорошів
38	41168224	Комунальне підприємство "Екоресурс" Малинської міської ради Житомирської області	Комунальне	м.Малин		м.Малин
39	32876007	Малинське комунальне підприємство "Благоустрій"	Комунальне	м.Малин		м.Малин
40	37808214	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“	приватне	м. Новоград-Волинський		м. Новоград-Волинський
41	03364889	Комунальне виробничо-господарське підприємство	комунальне	м.Коростень		м.Коростень
42	41255505	КП"Добробут"	комунальне	смт. Брусилів		смт. Брусилів
43	2718702198	ФОП "Коструба Андрій Миколайович"	приватне	смт. Брусилів		смт. Брусилів
44	36328136	КП "Добробут" Любарської селищної ради	комунальне	смт.Любар		смт.Любар
45	36899630	КП «Гарант»	комунальне	смт.Попільня		смт.Попільня
46	33662206	КП «Корнин»	комунальне	смт.Корнин		смт.Корнин
47	1528855	ПСП «Кам'янка»	приватне	село Кам'янка		село Кам'янка

48		ПП Згортюк Б.М.	приватне	с.Паволоч		с.Паволоч
49		ПП Висловух І.М.	приватне	с.Паволоч		с.Паволоч
50		ПП Краснодемський С.А.	приватне	с.Соколів Брід		с.Соколів Брід
51	32777234	Чуднівське міське комунальне підприємство	комунальне	м.Чуднів		м.Чуднів
52	34546877	КП «Черняхів-добробут»	комунальне	сmt. Черняхів		сmt. Черняхів

Використання відходів, як вторинної сировини.

На території Житомирської області впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів у містах: Баранівка, Бердичів, Коростишів, Радомишль, Звягель, Олевськ, Житомир, Малин, Коростень; селища міського типу: Черняхів, Попільня, Ружин; селах: Наталівка (Звягельський район), Дружба, Новоозерянка, Журжевичі, Жубровичі, Олександрівка (Коростенський район).

Впровадження роздільного збирання побутових відходів (ТПВ) станом на 01.01.2024 року

Таблиця 43

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців в населеному пункті, тис. чол.	Кількість населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів, тис. чол.	Відсоток населення охопленого роздільним збиранням побутових відходів, %	Рік впровадження роздільного збирання ТПВ	Об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. м³ на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. м³ на рік	Кількість контейнерів за видами окремих компонентів. Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо.
1	м. Баранівка	11,8	3,15	27	2016	15,1	-	- контейнери металеві сітчасті для пластика -15 шт; - контейнери металеві фарбовані для скла -15 шт;
2	м. Бердичів	77	31,1	40,39	2015	10,3	2,1	Скло, пластмаса, папір, пакети «ТетраПак», батарейки.

3	м. Коростишів	25,7	8,7	33,85	2009	11,6	1,021	Скло, пластмаса, чорний метал, текстиль, папір, пакети «ТетраПак»
4	м. Радомишль	13,4	8,5	63	2014	2,3	0,08	35(ТПВ)/25 (скло,пет)
5	с. Наталівка	1,4	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)
6-12	м. Олевськ та 6 населених пунктів району (сmt.Дружба, сmt. Новоозерянка, с.Журжєвичі, с. Жубровичі, с. Варварівка, с. Рудня-Бистра)	42	26,7	63,57	2013	53,7	20,5	Контейнерів - 8 Скло, пластмаса, чорний метал, папір,
13	с.Олександрівка	0,5	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)
14	м. Коростень	66	29,8	45,2	2008	94,535	1,67	Папір 38од, скло 38од, пластик 38 од, батарейки.
15	м. Житомир	265,6	256,5	95	2012	450	12,1	Папір, полімер, скло, батарейки.
16	м. Звягель	56,1	34,6	62	2009	54,6	5,1	8 конт. Пластик, скло,батарейки.
17	сmt Черняхів	9,5	5,7	60	2017	6,7	0,9	Пластик 4 конт
18	сmt Попільня	5,6	3,9	69	2017	3,8	0,4	6 контейнерів пластик
19	м. Малин	26,1	26,1	100	2018	39	6	32. Пластик, плівка, скло, папір, метал
20	сmt Ружин	4,78	0,652	13,6	2017-2018	2,396	0,124	5 (пластик)
			1,35	28,2	2017-2018	2,396	0,22	Пункт збору ТПВ (скло)

В області налічується 4 підприємства, які займаються переробкою та утилізацією відходів III класу небезпеки (поліетиленового та поліпропіленового виробництва) загальною потужністю 1,5 тис. т/рік та відходів IV класу небезпеки (паперової та картонної макулатури) – потужністю 154,5 тис. т/рік.

Фото 11. Роботи на полігоні ТПВ, м. Житомир

Перелік підприємств, які займаються переробкою та утилізацією відходів III-IV класу небезпеки (відходів упаковки).

Таблиця 44

№ з/п	Назва підприємства або виробництва, адреса *	Спеціалізація (види відходів, що утилізуються та переробляється)	Потужність т /рік	Утилізовано та перероблено відходів за звітний рік, т
1.		Гранулят, пластмасові вироби, переробка полімерної сировини	1460	87,2
2.		Паперова макулатура	54000	80911,398
3.		Паперова та картонна макулатура	90000	86491
4.		Паперова та картонна макулатура	9500-10500	3623

Перелік підприємств або виробництв,
які займаються збиранням відходів I-IV класів небезпеки.

Таблиця 45

Назва підприємства	Місцезнаходження *
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВ "МАЛИНСЬКА ПАПЕРОВА ФАБРИКА-ВАЙДМАНН"	
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВОДОКАНАЛ"	
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ	
КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БАРАНІВКА МІСЬКВОДОКАНАЛ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БУД-МАШ"	
ВИРОБНИЧИЙ КООПЕРАТИВ "ВЕРНІСАЖ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВІКТОРІЯ-ЦЕНТР"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОНВІ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МОНОЛІТ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА- ІНВЕСТ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ЖИТОМИРСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО "ПОЛІССЯ" ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ " ЖИТОМИРВТОРРЕСУРСИ "	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАПІР-МАЛ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МАЛИНВТОРРЕСУРСИ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА- ІНВЕСТ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПОЛІССЯСПЕЦПАРТНЕР"	

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖЕРОК-АЛЬФА"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГАМА-ПЛАСТИК"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО НОВА"	
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БЕРДИЧІВКОМУНСЕРВІС"	
ФІЛІЯ "ЧУДНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	
ФІЛІЯ "БИСТРИЦЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	
ВИРОБНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ "АГРОФІРМА "ГОРОПАЇВСЬКЕ" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ХМІЛЬНИЦЬКЕ"	
ФІЛІЯ "РОМАНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (№71)"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ГРАНТЕХ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮНІКАМ"	
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЖИТОМИРСЬКИЙ КОМБІНАТ СИЛІКАТНИХ ВИРОБІВ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГРАНД ЛАЙТ"	

* - інформація не висвітлюється зважаючи на воєнний стан

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Державний екологічний контроль за транскордонним перевезенням відходів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацію/видалення із Жовтого та Зеленого переліків відходів», Наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 08.08.99 р. № 204 «Про затвердження Положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць».

Випадків несанкціонованого ввезення на територію України чи вивезення з території України відходів Державною екологічною інспекцією Поліського округу не зафіксовано.

8.4. Державне регулювання у сфері поводження з відходами

1. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

2. В області діє обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2023-2027 роки, відповідні розділи включені до Національної стратегії управління відходами та Регіонального плану управління відходами в Житомирській області до 2030 року.

Згідно з дорученням начальника Житомирської обласної державної (військової) адміністрації від 06.10.2023 р. № 5484/2-23/36 «Про проведення комплексної інвентаризації місць накопичення, зберігання заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин» Департаментом екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної (військової) адміністрації узагальнено інформацію про проведення комплексної інвентаризації місць накопичення, зберігання заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

Станом на 01.01.2024 на території області знаходиться 409,7738 тонн непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню.

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 376 Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.

Відповідно до розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 29.12.2022 № 387 «Про затвердження кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2023 рік», із змінами передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності на загальну суму 9682,05 тис. грн.

Протягом 2023 року Департаментом екології та природних ресурсів обласної військової адміністрації (далі – Департаментом), як розпорядником коштів фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – ОНПС), виконано природоохоронних заходів на загальну суму 8721,05 тис. грн, що становить 90,1 % від запланованих:

розроблення документації із землеустрою для територій і об'єктів природно-заповідного фонду – 300, 00 тис. грн;

нове будівництво очисних споруд каналізації у смт Романів Житомирського району Житомирської області (І черга) – 8421,05 тис. грн.

У 2023 році, керуючись розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 07.12.2022 року № 355 «Про обласний бюджет Житомирської області на 2023 рік» із змінами, кошти, що надійшли у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва були спрямовані на проведення робіт з інвентаризації земель комунальної власності лісового та водного фонду шляхом виділення субвенції органам місцевого самоврядування: Олевській міській раді, Горщиківській сільській раді, Чоповицькій селищній раді, Малинській міській раді, Гладковицькій сільській раді, Вільшанській сільській раді, Романівській селищній раді, Чуднівській міській раді, Тетерівській сільській раді, Миропільській селищній раді, Бердичівській міській раді. Загальна сума субвенції становить 4506,70 тис. грн, фактично використано - 2310,37 тис. грн, що становить 51,3% від запланованих. Територіальними громадами проведено закупівлі по предмету: «Послуги з розробки технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель комунальної власності».

Загалом природоохоронні заходи Департаментом проводяться згідно календарного плану в межах кошторису витрат обласного фонду.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічні проблеми спричиняють небезпеку існування людини на усіх рівнях починаючи від локального і закінчуючи глобальним. Такі проблеми для України постають достатньо гостро, серед яких має місце сильна концентрація небезпечних виробництв, неефективне використання природних ресурсів, недостатня забезпеченість виробничих та контролюючих структур кваліфікованими фахівцями у вказаній галузі. Екологічна безпека розглядається як такий стан навколишнього природного середовища, при якому відбувається попередження погіршення екологічної обстановки та усунення небезпеки для життя і здоров'я людей.

Екологічну безпеку можна поділити на декілька видів:

- залежно від територіальних показників;
- залежно від способів забезпечення;
- залежно від об'єкта захисту.

Складовими екологічної безпеки є: екологічний аудит, моніторинг, прогноз розвитку екологічної ситуації, екологічний менеджмент тощо.

9.2 Перелік екологічно небезпечних об'єктів

Таблиця 46

№ з/п	Підприємства (найбільші забруднювачі)	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	2	3	4	5
Атмосферне повітря				
1	КП "ЖИТОМИРТЕПЛОКОМУНЕ НЕРГО" Житомирської міської ради	Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	Державна власність (власність територіальних громад)	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
2	ТОВ "ЦЕРСАНІТ ІНВЕСТ"	Виробництво керамічних санітарно-технічних виробів	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
3	ТОВ "ОБІО"	Виробництво неметалевих мінеральних виробів, н.в.і.у.	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
4	ПрАТ «КОРОСТЕНСЬКИЙ ЗАВОД МДФ»	Вир-цтво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону	Приватна Акціонерне товариство	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
5	ТОВ «МОНСАНТО НАСІННЯ»	Оброблення насіння для відтворення	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Земельні ресурси				
1	Філія "Іршанський гірничо-збагачувальний комбінат" Акціонерного товариства "Об'єднана гірничо-хімічна компанія"	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Державна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
2	Товариство з обмеженою відповідальністю «Межиріченський гірничо-збагачувальний комбінат»	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Приватна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
3	Товариство з обмеженою відповідальністю «Валки-Ільменіт»	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Приватна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
Водні ресурси				
1	ТОВ «Комплекс екологічних споруд»	Каналізація, відведення й очищення стічних вод	приватна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
2	МКП «Водоканал» Коростишівської міської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
3	КП «Озерне» Новоуївинської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
4	КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
5	Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району	Забір, очищення, транспортування та постачання води	державна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
6	КП «ЖИТОМИРВОДОКАНАЛ» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Без очистки
7	Вакуленчуківське селищне комунальне підприємство Чуднівської міської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
8	МКП «Бердичівкомунсервіс» Бердичівської міської ради	Відведення ливневих вод	комунальна	Без очистки
9	Хорошівське житлово-комунальне підприємство Хорошівської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС

10	КП «Водоканал» Гладковецької сільської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
11	Любарське комунальне підприємство «Добробут» Любарської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
Відходи				
1	КП «АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО 0628» Житомирської міської ради	Збирання безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
2	КП «НОВОГРАД- ВОЛИНСЬКЖИТЛОСЕРВІС	Управління нерухомим майном за винагороду або на основі контракту (в т.ч. збирання безпечних відходів)	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
3	КОМУНАЛЬНЕ ВИРОБНИЧО- ГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО	Оброблення та видалення безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
4	КП КОРОСТИШВСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИК	Збирання безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
5	ТОВ «ПОЛІССЯ ЕКОСФЕРА»	Збирання безпечних відходів	Не державна власність, Товариство з обмеженою відповідальністю	Збирання безпечних відходів
6	ТОВ «ЕКО ЗАХИСТ-Україна»	Збирання небезпечних відходів	Не державна власність, Товариство з обмеженою відповідальністю	Збирання небезпечних відходів

Загальна інформація про шкоду завдану довкіллю внаслідок збройної агресії російської федерації
на території Житомирської області за 2023 рік.

Таблиця 47

№	Земельні ресурси			Атмосферне повітря					
	Забруднення ґрунтів, тис.грн	Площа забруднених ґрунтів, м ²	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт	Забруднення атмосферного повітря внаслідок горіння нафти, нафтопродуктів та газу, тис. грн	Кількість згорівших нафти, нафтопродуктів та газу, т	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт	Забруднення атмосферного повітря внаслідок лісові пожежі та інші насадження, тис. грн	Площа згорілих лісів та інших насаджень, га	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	275849,822	67141	27	511454,182	7505,15	9	14571700,858	2122,45	17

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території

На 1 червня 2015 року в Житомирській області до зон радіоактивного забруднення постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 23 липня 1991 р. № 106 (з поточними змінами та доповненнями) «Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи», з урахуванням Закону України № 76-УТТТ від 28.12.2014 р., включено 371 населених пункти в 8 адміністративних районах області.

Кількість населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення, згідно адміністративно-територіального устрою, визначеним Постановою Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року.

Таблиця 48

Район	Всього населених пунктів віднесених до зон радіоактивного забруднення	Зона відчуження	Зона безумовного (обов'язкового) відселення	Зона гарантованого добровільного відселення
Звягельський	52	-	-	52
Барашівська с. р.				20
Городницька сел. р.				7
Ємільчинська сел. р.				19
Чижівська сел. р.				6
Коростенський	319	7	63	249
Гладковицька с. р.			7	9
Горщиківська с. р.				3
Коростенська м. р.			1	19
Лугинська сел. р.			4	35
Малинська м. р.			1	
Народицька с. р.			36	36
Овруцька м. р.			3	66
Олевська м. р.			2	45
Словечанська с. р.				32
Ушомирська с. р.				4
Населені пункти віднесені до зони безумовного (обов'язкового) відселення з урахуванням додаткового опромінення				
Гладковицька с. р.			1	
Овруцька м. р.			5	
Словечанська с. р.			3	
Всього	371	7	63	301

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Загальна кількість об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі Державного спеціалізованого підприємства «Київський державний міжобласний спеціальний комбінат», на території області - 29, з них:

- пунктів зберігання відходів дезактивації (ПЗВД) - 28;
- пунктів складування відходів дезактивації (ПСВД) – 1.

Фахівцями ДСП «Київський ДМСК» у весінній період 2019 року проведено обстеження 7 пунктів зберігання відходів дезактивації на території Лугинської селищної ради, 2 ПЗВД на території Олевської міської ради, 1 ПЗВД на території Коростенської міської ради Коростенського району.

За результатами обстеження встановлено, що технічний стан об'єктів незадовільний: відсутня огорожа, ворота, водовідвідні канами, радіаційний стан об'єктів задовільний.

Останні регламентні роботи на об'єктах в Народицькому районі були виконані у весінній період 2015 року, в Овруцькому районі - в осінній період 2017 року. Під час обстеження об'єктів у цих районах встановлено, що технічний стан на 6 ПЗДВ задовільний, 13 ПЗДВ – незадовільний, що пов'язано з відсутністю огорожі та в'їзних воріт.

Усі 28 ділянок ПЗДВ та 1 ділянка ПСВД мають радіоактивне забруднення, однак існуюча ситуація вважається задовільною, у зв'язку з тим, що параметри радіаційного забруднення поверхні об'єктів не перевищують раніше узгоджені Житомирською обласною СЕС «Рівні радіоактивного забруднення поверхні об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі ЦСЕ КДМСК Укр ДО «Радон».

Пункти захоронення (складування) відходів дезактивації розташовані:

Народицька селищна рада

1. ПЗВД «Мотійки» - 1 км на північ від с. Мотійки (зона гарантованого добровільного відселення).
2. ПЗДВ «Великі Кліщі» - 1 км на захід від с. Великі Кліщі (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
3. ПЗВД «Звіздаль-1» - 0,5 км на південь від с. Звіздаль (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
4. ПЗВД «Звіздаль-2» - 0,5 км на південь від с. Звіздаль (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
5. ПЗВД «Калинівка-1» - 1 км на захід від с. Калинівка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
6. ПЗВД «Калинівка-2» - 1 км на захід від с. Калинівка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
7. ПЗВД «Малилі Кліщі» - 1 км на північ від с. Малилі Кліщі (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
8. ПЗВД «Любарка» - 3 км. На захід від с. Любарка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
9. ПЗВД «Перемога» - 1 км на схід від с. Перемога (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
10. ПЗВД «Рохсохівське» - 1 км на південь від с. Розсохівське (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
11. ПЗВД «Залісся» - 2 км на північ від с. Залісся (зона гарантованого добровільного відселення).

Овруцька міська рада

- 12.ПЗВД «Рудня» - 2 км на північний захід від с. Рудня (зона гарантованого добровільного відселення).
- 13.ПЗВД «Деркачі» - 0,4 км (зона відчуження).

Гладковицька сільська рада

- 14.ПЗВД «Олександр-1» - 1 км на захід від с. Олександр (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
- 15.ПЗВД «Олександр – 2» - 1 км на захід від с. Олександр (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
- 16.ПЗВД «Олександр – 3» - 1 км на захід від с. Олександр (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
- 17.ПЗВД «Олександр-4» - 1 км. На захід від с. Олександр» (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
- 18.ПЗВД «Журба» - 1 км на захід від с. Журба (зона відчуження).
- 19.ПЗВД «Липські Романи» - 1 км на північ від с. Липські Романи (зона відчуження).

Лугинська селищна рада

- 20. ПЗВД «Бобричі» - 1 км на північ від с. Бобричі (зона гарантованого добровільного відселення).
- 21. ПЗВД «Малахівка» - 1 км на північ від с. Малахівка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
- 22. ПЗВД «Жеревці» - 3,3 км на північний захід від с. Жеревці (зона гарантованого добровільного відселення).
- 23. ПЗВД «Рудня Повчанська» - 1,5 км на північ від с. Рудня Повчанська (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
- 24. ПЗВД «Степанівка» - 1 км на північ від с. Степанівка (зона гарантованого добровільного відселення).
- 25. ПЗВД «Червона Волока» - 1 км на північ від с. Червона Волока (зона гарантованого добровільного відселення).
- 26. ПЗВД «Мощаниця» - 0,7 км на північний захід від с. Мощаниця (зона безумовного (обов'язкового) відселення).

Олевська міська рада

- 27. ПЗВД «Дружба» - 1,5 км на північний схід від с. Дружба (зона гарантованого добровільного відселення).
- 28. ПЗВД «Діброва» - 0,8 км на схід від с. Діброва (зона безумовного (обов'язкового) відселення).

Коростенська міська рада

- 29. ПСВД (пункт складування відходів дезактивації) – 7 км на північний захід від м. Коростеня (зона гарантованого добровільного відселення).

Характеристика об'єктів

Таблиця 49

№ з/п	Коростенський район	Кількість ПЗВД/ПСВД	За класифікацією відходів дезактивації		за розташуванням		
			Низько-активні радіо-активні	Радіо-активно забруднені	зона гарантованого добровільного відселення	зона безумовного (обов'язкового) відселення	зона відчуження
1.	Народицька селищна рада	ПЗВД 11	9	2	2	9	-
2.	Овруцька міська рада	ПЗВД 4	5	2	1	4	3
3.	Гладковицька сільська рада	ПЗВД 4	3	1			
4.	Лугинська селищна рада	ПЗВД 7	5	2	4	3	-
5.	Олевська міська рада	ПЗВД 2	1	1	1	1	-
6.	Коростенська міська рада	ПСВД 1	даних немає	даних немає	1	-	-
	Всього:	29	20	8	9	17	3

9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

У відповідності до ст. 1 і ст. 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» до територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, в межах України належать території, на яких виникло стійке забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами понад доаварійний рівень, що з урахуванням природно- кліматичної та комплексної екологічної характеристики конкретних територій може привести до опромінення населення понад $1,0 \text{ м}^3$ в (0,1 бер) за рік, і яке потребує вжиття заходів щодо радіаційного захисту населення та інших спеціальних втручань, спрямованих на необхідність обмеження додаткового опромінення населення, зумовленого Чорнобильською катастрофою, та забезпечення його нормальної господарської діяльності.

Залежно від ландшафтних та геохімічних особливостей ґрунтів, величини перевищення природного доаварійного рівня накопичення радіонуклідів у навколишньому середовищі, пов'язаних з ними ступенів можливого негативного впливу на здоров'я населення, вимог щодо здійснення радіаційного захисту населення та інших спеціальних заходів, з урахуванням загальних виробничих та соціально-побутових відносин територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони.

1. Зона відчуження - це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році. В Житомирській області до зони відчуження віднесено 7 населених пунктів Коростенського району загальною площею 217,6 га:

Народицька селищна рада - 103,4 га

1. с. Довгий Ліс - 6,6 га
2. с. Мотилі - 7,4 га
3. с. Нове Шарне - 76,6 га
4. с. Омельники - 12,8 га

Гладковицька сільська рада - 114,2 га

1. с. Деркачі - 26,3 га
2. с. Журба - 50,4 га
3. с. Липські Романи - 37,5 га

2. Зона безумовного (обов'язкового) відселення.

Коростенський район

Коростенська міська рада

1. с. Обиходи

Лугинська селищна рада

1. с. Малахівка 2. с. Мощаниця 3. с. Рудня-Жаревці 4. с. Рудня-Повчанська

Малинська міська рада

1. с. Рудня-Калинівка

Народицька селищна рада

1. с. Базар 2. с. Булів 3. с. Васьківці 4. с. Великі Кліщі 5. с. Великі Міньки 6. с. Ганнівка 7. с. Голубієвичі 8. с. Журавлінка 9. с. Заводне 10. с. Звіздаль 11. с. Калинівка 12. с. Карпилівка 13. с. Колосівка 14. с. Листвинівка 15. с. Лозниця 16. с. Любарка 17. с. Малинка 18. с. Малі Кліщі 19. с. Малі Міньки 20. с. Межиліска 21. смт. Народичі 22. с. Ноздрище 23. с. Осика 24. с. Перемога 25. с. Поліське 26. с. Роги 27. с. Розсохівське 28. с. Рудня-Базарська 29. с. Рудня-Осошня 30. с. Северівка 31. с. Селець 32. с. Слобода 33. с. Старе Шарне 34. с. Хрипля 35. с. Христинівка 36. с. Шишелівка

Гладковицька сільська рада

1. с. Колесники 2. с. Маленівка 3. с. Олександрі 4. с. Переїзд 5. с. Сидори 6. с. Соснівка 7. с. Степки

Овруцька міська рада

1. с. Борутино 2. с. Виступовичі 3. с. Солотине

Олевська міська рада

1. смт. Діброва 2. с. Рудня-Радовельська

2. Зона безумовного (обов'язкового) відселення згідно з розрахунками доз додаткового опромінення.

Житомирська область Коростенський район:

Гладковицька сільська рада

1. Стовпичне

Овруцька міська рада

1. с. Думинське 2. Людвинівка 3. с. Млини 4. с. Піхоцьке 5. с. Рудня (колишня Руднянська с/р).

Словечанська сільська рада

1. с. Возлякове 2. с. Делета 3. с. Червоносілка

3. Зона гарантованого добровільного відселення

Житомирська область

Звягельський район

Городницька селищна рада

1. Брониця 2. смт Броницька Гута 3. с. Дубники 4. с. Кленова * 5. с. Липине 6. с. Перелісянка * 7. с. Прихід

Ємільчинська селищна рада

1. с. Адамове 2. с. Бобриця 3. с. Велика Глумча 4. с. Горбове 5. с. Заровенка 6. с. Здоровець 7. с. Зосимівка 8. с. Кочичине 9. с. Красногірка 10. с. Льонівка 11. с. Лука 12. с. Малоглумчанка 13. с. Медведеве 14. с. Нитине 15. с. Омелуша 16. с. Паранине 17. с. Підлуби 18. с. Руденька 19. с. Рудня-Іванівська

Барашівська сільська рада

1. с. Антонівка 2. с. Бастова Рудня 3. с. Вікторівка 4. с. Вільхівка 5. с. Ганнопіль 6. с. Дуга 7. с. Зелениця 8. с. Зорянка 9. с. Йосипівка 10. с. Кам'янка 11. с. Киселівка 12. с. Майдан 13. с. Неділище 14. с. Новоолександрівка 15. с. Рясне 16. с. Синявка 17. с. Сорочець 18. с. Усолуси 19. с. Хотиж 20. с. Шевченкове

Чижівська селищна рада

1. с. Варварівка 2. с. Вересівка 3. с. Катеринівка 4. с. Мойсіївка 5. с. Михіївка 6. с. Радичі

Коростенський район

Горщиківська сільська рада

1. с. Жупанівка 2. с. Піски 3. с. Вигів.

Коростенська міська рада

1. с. Барди 2. с. Берестовець 3. с. Беги 4. с. Вороневе 5. с. Грозине 6. с. Давидки 7. с. Житомирське 8. с. Ключеве * 9. с. Кожухівка 10. м. Коростень 11. с. Купеч * 12. с. Немирівка 13. с. Обиходівка 14. с. Сингаї 15. с-ще Сокорики 16. с. Чигирі 17. с. Шатрище 18. с. Сарновичі 19. с. Горбачі

Ушомирська сільська рада

1. с. Велень 2. с. Жабче 3. с. Купище 4. с. Красногірка

Лугинська селищна рада

1. с. Бобричі 2. с. Бовсуни 3. с. Буда * 4. с. Великий Дивлин 5. с. Вербівка 6. с. Волошино 7. с-ще гранітного кар'єру 8. с. Діброва 9. с. Жеревці 10. смт Жовтневе 11. с. Запілля 12. с. Зарічка 13. с. Іванівка 14. с. Кам'яна Гірка 15. с. Красносілка 16. с. Кремне 17. с. Крупчатка 18. с. Леонівка 19. с. Липники 20. смт Лугини 21. с. Лугинки 22. с. Малий Дивлин 23. с. Нова Рудня 24. с. Осни 25. с. Остапи 26. с. Повч 27. с. Путиловичі 28. с. Радогоща 29. с. Старі Новаки 30. с. Солов'ї 31. с. Степанівка 32. с. Теснівка 33. с. Топільня 34. с. Чапаєвка 35. с. Червона Волока

Народицька селищна рада

1. с. Бабиничі 2. с. Батьківщина 3. с. Бродник 4. с. Вільхова 5. с. В'язнівка 6. с. Гута-Ксаверівська 7. с. Гуто-Мар'ятин 8. с. Грезля 9. с. Давидки 10. с. Жерев

11. с. Закусили 12. с. Залісся 13. с. Ключки 14. с. Ласки 15. с. Латаші
16. с. Липлянщина * 17. с. Мар'янівка * 18. с. Мотійки 19. с. Нова Радча
20. с. Новий Дорогинь 21. с. Норинці 22. с. Одруби 23. с. Оржів * 24. с. Радча
25. с. Ровба 26. с. Рудня-Кам'янка 27. с. Савченки 28. с. Славенщина
29. с. Слобода-В'язківка 30. с. Снитище 31. с. Стара Радча 32. с. Старий Дорогинь
33. с. Сухарівка 34. с. Тичків 35. с. Яжберень 36. с. Старий Кужіль

Гладковицька сільська рада

1. с. Гладковичі 2. с. Гладковицька Кам'янка 3. с. Гусарівка 4. с. Деревці (зняте з обліку населених пунктів 15 квітня 1995 року) 5. с. Збраньківці 6. с. Кам'янівка
7. с. Личмани 8. с-ще Магдин 9. смт Першотравневе

Овруцька міська рада

1. с. Базарівка 2. с. Бережесть 3. с. Білокам'янка 4. с. Бірківське 5. с. Богданівка
6. с. Бондарі ** 7. с. Бондарівка 8. с. Будолубівка (зняте з обліку населених пунктів у 1995 році) 9. с. Велика Чернігівка 10. с. Велика Фосня ** 11. с. Великі Мошки * 12. с. Верхня Рудня 13. с. Веселівка * 14. с. Грязеве (зняте з обліку населених пунктів у 1995 році) 15. с. Гуничі 16. с. Дівошин 17. с. Жолудівка (зняте з обліку населених пунктів 15 квітня 1995 року) 18. с. Заболоть * 19. с. Заськи 20. с. Ігнатпіль ** 21. с. Камінь 22. с. Кораки 23. с. Красносілка 24. с. Левковичі 25. с. Левковицький Млинок 26. с. Мала Фосня 27. с. Мала Чернігівка 28. с. Мамеч 29. с. Мочульня 30. с. Мощаниця 31. с. Нагоряни 32. с. Невгоди 33. с. Нивки 34. с. Нижня Рудня 35. с. Норинськ 36. м. Овруч 37. с. Оленичі 38. с. Острови 39. с. Павлюківка ** 40. с. Папірня 41. с. Піщаниця 42. с. Підвелідники * 43. с. Підчашшя (зняте з обліку населених пунктів 14 листопада 1991 року) 44. с. Поліське 45. с. Полохачів 46. с. Привар 47. с. Прилуки ** 48. с. Раківщина 49. с. Рудня (Ігнатпільська с/р) ** 50. с. Семени ** 51. с. Ситівка (зняте з обліку населених пунктів у 1995 році) 52. с. Слобода 53. с. Смоляне 54. с. Середня Рудня 55. с. Сирківщина 56. с. Чабан 57. с. Черепин 58. с. Ясенець 59. с. Довгиничі 60. с-ще Дубовий Гай 61. с. Збраньки 62. с. Кирдани 63. с. Корчівка 64. с. Черепинки 65. с. Слобода-Шоломківська 66. с. Шоломки

Словечанська сільська рада

1. с. Антоновичі 2. с. Бігунь ** 3. с. Верпа 4. с. Возничі 5. с. Гаєвичі 6. с. Городець ** 7. с. Дуби 8. с. Задорожок ** 9. с. Кованка ** 10. с. Козулі ** 11. с. Кошечки 12. с. Красиївка 13. с. Листвин 14. с. Лучанки 15. с. Мацьки 16. с. Можари 17. с. Нова Рудня 18. с. Переброди 19. с. Побичі ** 20. с. Рокитне ** 21. с. Селезівка ** 22. с. Словечне ** 23. с. Сирниця ** 24. с. Тхорин 25. с. Усове ** 26. с. Червонка ** 27. с. Черевки 28. с. Нові Велідники 29. с. Прибитки 30. с. Сорокопень 31. с. Іллімка 32. с. Старі Велідники.

Олевська міська рада

1. с. Андріївка 2. с. Білокоровичі 3. с. Будки 4. смт Бучмани 5. с-ще Вербоове 6. с. Держанівка 7. с. Джерело 8. смт Дружба * 9. с. Жовтневе 10. с. Жубровичі 11. с. Журжевичі 12. с. Замисловичі 13. с. Зольня 14. с. Зубковичі 15. с. Кам'янка

16. с. Ковалівка 17. с. Комсомольське 18. с. Копище 19. с. Лісове 20. с. Лопатичі 21. с. Майдан 22. с. Майдан-Копищенський 23. с. Михайлівка 24. с. Млинок 25. смт Новоозерянка * 26. смт Нові Білокоровичі 27. с. Озеряни * 28. с. Перга 29. с. Пояски 30. с. Радовель 31. с. Рудня 32. с. Рудня-Замисловицька 33. с. Рудня-Озерянська * 34. с. Рудня-Перганська 35. с. Рудня-Хочинська 36. с. Сарнівка * 37. с. Сердюки 38. с. Стовпинка 39. с. Суцани 40. с. Тепениця 41. с. Устинівка 42. с. Хочине 43. с. Шебедиха * 44. с. Юрове 45. с-ще Лугове.

Примітки: населені пункти із позначкою (*) включено до переліку на підставі соціально-економічних та адміністративних зв'язків, а із позначкою (**) потребують додаткового обстеження.

9.4. Екологічна безпека, на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

Екологічна безпека в умовах воєнного стану носить глобальну проблему для всієї цивілізації. Адже загрози використання хімічної, біологічної, ядерної зброї несуть загрозу для всіх.

Військовий конфлікт є однією з найбільш серйозних причин погіршення стану і деградації навколишнього природного середовища. Тому, надзвичайно важливо мінімізувати рівень антропогенного впливу на довкілля, технічно переоснащувати підприємства, упроваджувати новітні технології, впроваджувати заходи для покращення стану ґрунтів та інше.

Інформація по військовій агресії російської федерації на території Житомирської області (2022-2024 рр.).

Загальна кількість випадків по Житомирській області – 39.

Загальна сума збитків за забруднення атмосферного повітря - 15140449,999 тис. грн.

Загальна сума збитків за забруднення ґрунтів та засмічення земель - 2 685 878,215 тис. грн.

Втрати лісового фонду (ДП "Шепетівський лісгосп") - 3007,705 тис. грн.

**Інформація про збитки завдані довкіллю внаслідок збройної агресії РФ станом на 28.12.2023 рік
по Житомирській області**

Таблиця 50

Земельні ресурси						Атмосферне повітря					
Забруднення ґрунтів, тис.грн	Площа забруднених ґрунтів, м2	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт	Засмічення земель, тис. грн	Площа засмічених земель, м2	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт	Забруднення атмосферного повітря внаслідок горіння нафти, нафтопродуктів та газу, тис. грн	Кількість згорівших нафти, нафтопродуктів та газу, т	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт	Забруднення атмосферного повітря внаслідок лісових пожеж та інших насаджень, тис. грн	Площа згорілих лісів та інших насаджень, га	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
275849,822	67141	27	248964,66	6025	13	511454,182	7505,15	9	14571700,858	2122,45	17

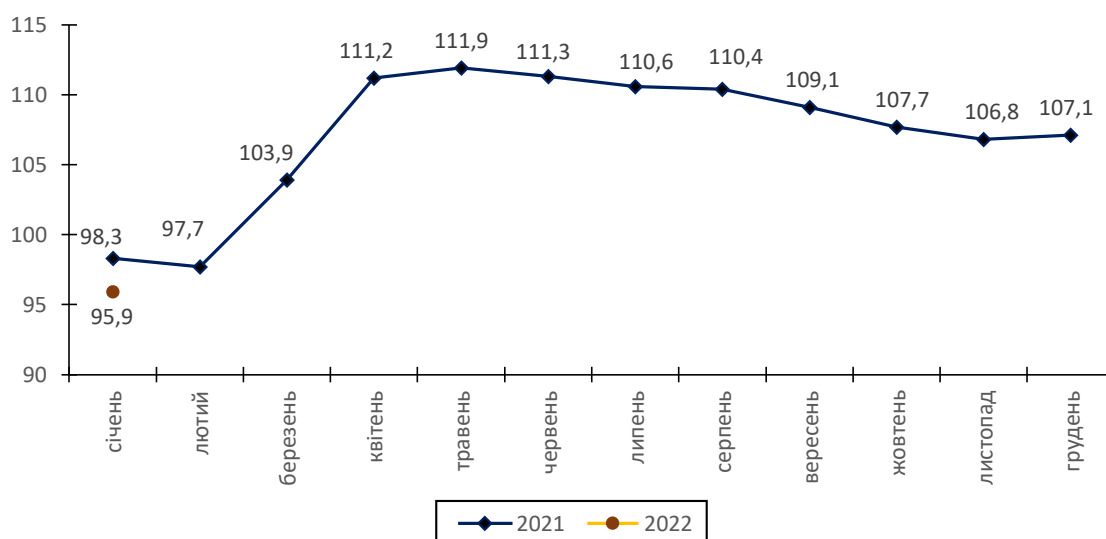
10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Індекс промислової продукції у січні 2022 року порівняно з груднем та січнем 2021 року становив відповідно 73,0% та 95,9%.

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів порівняно з січнем 2021 року індекс промислової продукції становив 114,0%, у переробній промисловості – 91,3%, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 103,2%.

Індекси промислової продукції у 2021–2022 роках
(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Динаміка промислового виробництва за основними видами діяльності характеризується такими даними:

	(відсотків)		
	Індекси промислової продукції		
	січень 2022 до грудня 2021	січень 2022 до січня 2021	довідково: січень 2021 до січня 2020
Промисловість	73,0	95,9	98,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	66,8	114,0	88,3
Переробна промисловість з неї	70,7	91,3	99,0
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	90,9	101,1	97,7
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	66,0	93,1	80,9

виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	90,0	89,8	114,9
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	73,2	96,9	105,9
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	к	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	80,7	104,5	91,3
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	63,8	90,3	109,7
машинобудування	43,2	68,2	97,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	96,3	103,2	106,1

У **добувній промисловості** і розробленні кар'єрів порівняно з січнем 2021 року випуск промислової продукції зріс на 14,0%, зокрема у добуванні інших корисних копалин та розробленні кар'єрів – на 14,1%.

У **переробній промисловості** проти січня 2021 року виробництво промислової продукції скоротилось на 8,7%.

У **виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів** виробництво продукції у січні 2022 року до відповідного місяця 2021 року зросло на 1,1%, у т.ч. у виробництві м'яса та м'ясних продуктів – на третину, напоїв – на продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів спостерігалось зменшення випуску продукції на 41,1%, хліба, хлібо-булочних і борошняних виробів – на 19,3%, молочних продуктів – на

У **текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів** обсяги продукції скоротились відносно січня 2021 року на 6,9%, зокрема у виробництві одягу – на 37,1%, текстильному виробництві – на 10,9%. Водночас спостерігалось зростання випуску продукції у виробництві шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів на 37,8%.

У **виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності** обсяги продукції не досягли рівня січня 2021 року на 10,2%, що зумовлено їх падінням у виробництві паперу та паперових виробів на 24,8%, у поліграфічній діяльності – на 21,8%. Поряд із цим в обробленні деревини та виготовленні виробів із деревини та корка обсяги зросли на 0,3%.

Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції скоротилось відносно січня 2021 року на 3,1%.

У **виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції** порівняно з січнем 2021 року обсяг випуску продукції зріс на 4,5% через збільшення випуску гумових і пластмасових виробів на 24,6%, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 2,8%.

У металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, обсяги продукції знизились на 9,7%, зокрема у виробництві готових металевих виробів – на 8,0%.

У машинобудуванні випуск продукції відносно 2021 року скоротився на 31,8%, у т.ч. у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – на 42,7%, електричного устаткування – на 27,9%. Водночас у виробництві машин і устаткування обсяги зросли на 25,8%.

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Вплив на довкілля об'єктів гірничодобувної промисловості визначається при розробленні матеріалів з оцінки впливу на довкілля, проведені відповідної процедури та отриманні висновку, який встановлює допустимі рівні впливу планованої діяльності на довкілля.

Гірничодобувна діяльність пов'язана із зміною ландшафту та геологічного середовища певної території, а також із змінами гідрологічного режиму підземних і поверхневих вод в зоні впливу кар'єрних або шахтних розробок корисних копалин, а також об'єктів інженерної інфраструктури гірничодобувних підприємств. Вплив на довкілля гірничодобувних та гірничо-переробних об'єктів і підприємств є комплексним на усі структурні компоненти біосфери і потребує чіткого дотримання природоохоронних вимог в процесі підготовки до освоєння конкретної земельної ділянки для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, проведені розкривних робіт, розробці родовища корисних копалин та проведені робіт з рекультивації порушених земель та їх ренатуралізації.

Ступінь переробки мінеральної сировини також є чинником, який визначає рівень впливу на довкілля та обсяги споживання додаткових природних ресурсів, насамперед водних та енергетичних, необхідних для збагачення сировини та виробництва напівфабрикатів або готової продукції.

Глибока переробка мінеральної сировини відбувається на підприємствах хімічної та металургійної промисловості.

Металургійна промисловість забруднює атмосферу і водойми викидами і скидами забруднюючих речовин. У повітря потрапляють окисли азоту, вуглецю, сірчаного ангідриду, пилу та інші шкідливі речовини. Вода, що використовується для промислового виробництва, технологічних потреб, охолодження, забруднюється завислими речовинами, важкими металами, розчинниками, гідроокислами кальцію, нафтопродуктами, сульфатами, фосфатами, хлоридами, вуглеводами, фенолами, аміаком, ціанідами, родамінами, поверхнево-активними речовинами тощо. На цих підприємствах, як правило, є накопичувачі, в яких концентруються значні об'єми відходів виробництва і забруднених стічних вод.

На даний час в області відсутні підприємства хімічної промисловості, які працюють в комплексі з місцевими гірничо-добувними підприємствами на основі місцевої мінеральної сировини та продуктів її збагачення або переробки.

Планування, проектування та будівництво підприємств кольорової

металургії і хімічної промисловості є перспективним напрямком використання мінерально-сировинної бази Житомирщини та розвитку гірничо-добувної і переробної промисловості, проте інтенсивне використання природно-ресурсного потенціалу потребує застосування наукоємних технологій, високого ступеню автоматизації та роботизації технологічного обладнання, новітніх систем якості продукції та управління природоохоронною діяльністю таких підприємств за усіма напрямками впливу на довкілля.

Висока енергоємність та водоемність технологічних процесів на підприємствах кольорової металургії та хімічної промисловості накладає значні обмеження на вибір їх місця розташування, та потребує узгоджень з власниками суміжних земельних ділянок, у тому числі по відношенню до селітебних територій, об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення, земель лісгосподарського призначення, земель водного фонду, земель рекреаційного призначення тощо.

У зв'язку з російською воєнною агресією будівництво нових підприємств кольорової металургії та хімічної промисловості пов'язане з підвищеними ризиками, які не можуть бути усунуті при високому ступені локалізації обладнання з глибокої обробки/переробки мінеральної сировини, наслідком чого, як правило, є утворення значних обсягів виробничих відходів (відвалів, хвостосховищ, шламонакопичувачів), які мають небезпечні властивості.

10.2.2. Металургійна промисловість

У сучасному світі метал є одним з найбільш використовуваних товарів і металургія стоїть на початку більшості ланцюжків створення вартості, поставляючи необхідну сировину й матеріали для таких видів економічної діяльності, як виробництво металевих виробів, машинобудування, будівництво, енергетика, добувна промисловість тощо. Тому питання її ефективного розвитку є дуже актуальним для економіки.

Металургія, з одного боку, залишається одним з основних видів промислової діяльності, забезпечуючи певний обсяг реалізованої промислової продукції, експорт та робочі місця, що робить її стратегічно важливою для майбутнього розвитку економіки. З іншого боку, галузь відрізняється низьким рівнем екологічності виробництва – близько третини викидів шкідливих речовин в атмосферу по економіці припадає на металургію, характеризується отриманням від'ємної або зовсім невисокої рентабельності операційної діяльності метпідприємств, низькими темпами зростання прямих іноземних інвестицій і слабкою інноваційною активністю. Це підштовхує металургійну промисловість до рішучих змін і гостро ставить перед нею завдання підвищення ефективності виробництва. Однією з основних тенденцій у розвитку металургії останніх років було постійне зниження обсягів виробництва металопродукції.

Найсерйознішим випробуванням для галузі слало повномасштабне вторгнення рф на територію України.

У металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, обсяги продукції знизились на 9,7%, зокрема у виробництві готових металевих виробів – на 8,0%.

У машинобудуванні випуск продукції відносно 2021 року скоротився на 31,8%, у т.ч. у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – на 42,7%, електричного устаткування – на 27,9%. Водночас у виробництві машин і устаткування обсяги зросли на 25,8%.

Основні підгалузі: виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій; механічне оброблення металевих виробів; оброблення металів та нанесення покриття на метали; виробництво інших готових металевих виробів.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна промисловість – галузь важкої індустрії, на підприємствах якої, застосовуючи хімічні методи переробки сировини і матеріалів, одержують різну хімічну продукцію (органічні і неорганічні хімікати, мінеральні добрива і сировину для них, содопродукти, хлор, бром, барвники, реактиви, хімічні волокна, товари побутової хімії тощо). У залежності від технології виробництва і призначення продукції хімічна індустрія підрозділяється на окремі підгалузі.

Основними галузями хімічної промисловості є петрохімічна (або нафтохімічна) промисловість, карбохімічна (або коксохімічна) промисловість, заводи, що переробляють іншу хімічну сировину (сірку, йод, бром) тощо. Деякі ділянки хімічного виробництва, за сучасною класифікацією, не належать до хімічних, а становлять окремі галузі промисловості; до них належить власне нафтохімічна і целюлозно-паперова (так звана лісохімічна) промисловість, коксахімічна, фармацевтична і найновіша — мікробіологічна промисловість.

Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції скоротилось відносно січня 2021 року на 3,1%.

10.2.4. Харчова промисловість

Традиційно галузь переробки сільськогосподарської продукції та виробництва харчових продуктів задовольняє попит як населення Житомирщини, так і інших регіонів країни, а також забезпечує експорт продукції на зовнішні ринки.

Харчову промисловість відносять до галузей, яка здійснює суттєвий негативний вплив на оточуюче середовище. До основних екологічних загроз у харчовому виробництві відносять: забруднення водного басейну стічними водами підприємств, руйнування озонового шару при використанні холодоагентів, викиди в атмосферу тощо.

Найбільш негативний вплив на довкілля Житомирщини створюють підприємствами цукрової, молоко- та м'ясопереробної галузей.

В області відсутнє спеціалізоване підприємство з переробки побічних продуктів тваринного походження, не призначених для споживання людиною.

За оперативними даними, обсяг річних відходів тваринного походження III категорії (відходи забійних пунктів, м'ясокомбінатів, падежу худоби, ветеринарних конфіскацій тощо) у Житомирській області складають в межах 3,0-3,3 тис. тонн. На сьогодні відходи тваринного походження з області

направляються для утилізації на спеціалізовані підприємства у Київську та Вінницьку області.

З метою зменшення негативного впливу на довкілля, найпотужніше молокопереробне підприємство області АТ «Житомирський маслозавод» планує на майданчику за адресою м. Житомир, вул. Івана Гонти, 4, побудувати локальні очисні споруди виробничих стоків продуктивністю 1500 м³/добу, які включатимуть механічну та біологічну очистку.

Незважаючи на складнощі останніх років, значна частина харчових підприємств області продовжує зміцнення матеріально-технічної бази, оновлення та розширення асортименту власної продукції.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва.

Екологізація виробництва є важливою складовою еколого-економічної безпеки області. У свою чергу, поряд з іншими компонентами, в екологізації виробництва слід особливу увагу приділити процесам поводження з відходами. У ряді досліджень було сформульовані принципи екологізації виробництва підприємств на основі управління процесами утворення та утилізації відходів. Було встановлено, що необхідно використовувати комбінований підхід процесний та за центрами відповідальності, який дозволить контролювати утворення та утилізацію відходів на усіх етапах виробництва та в усіх підрозділах.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1 Тенденції розвитку сільського господарства

Діяльність агропромислового комплексу області, складовими якого є сільське господарство та харчова промисловість, направлена на забезпечення продовольчої безпеки регіону та держави в цілому.

Обсяг сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств у постійних цінах 2021 року, відповідно до статистичних даних, у 2023 році склав 47711,7 млн грн, що більше показника 2022 року на 3037,8 млн грн.

Індекс сільськогосподарського виробництва у порівняння до 2022 року склав 106,8%.

Рослинництво

У 2023 році вироблено продукції галузі рослинництва у постійних цінах 2021 року на суму 39645,3 млн грн, що більше показника 2022 року на 2902,5 млн грн.

Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва порівняно з 2022 роком становив 107,9%.

За статистичними даними у 2023 році всіма категоріями господарств вирощено:

2417,7 тис. тонн зерна, що на 431 тис. тонн, або 21,6% більше проти 2022 року. Урожайність зернових культур по всіх категоріях господарств у 2023 році становила 54,9 ц/га, що на 11,65 ц/га більше у порівнянні з 2022 роком;

933,4 тис. тонн буряка цукрового фабричного, що на 772,8 тис. тонн, або у 5,8 рази більше показника 2022 року. Середня урожайність складає 503,6 ц/га;

360,6 тис. тонн соняшнику, що на 18,2 тис. тонн або на 4,3% менше 2022 року урожайність – 26,6 ц/га;

321,8 тис. тонн сої (на 44,6 тис. тонн, або на 12,2% менше), при середній урожайності 21,8 ц/га;

108,4 тис. тонн ріпаків (на 24,5 тис. тонн, або на 18% менше), урожайність 26,6 ц/га;

1902,0 тис. тонн картоплі, що більше на 5,0 тис. тонн, середня урожайність – 194,6 ц/га;

400,3 тис. тонн овочевих культур, що на 50,0 тис. тонн (14,7%) більше попереднього року.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Згідно оперативних даних обсяги внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами під посіви сільськогосподарських культур урожаю 2023 року склали 51,4 тис.т (65,0 % до 2022 р.), в тому числі 35,3 тис.т азотних, 7,9 тис.т фосфорних, 8,2 тис.т калійних. Обсяг внесених мінеральних добрив у розрахунку на 1 га посівної площі становить 92 кг, площі оброблені добривами становить 108 кг д.р.

Органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур внесено 324,6 тис. т (85,0 % до 2022 р.), на 1 га посівної площі 0,58 тонн.

11.2.1. Використання пестицидів

За дорученням начальника Житомирської обласної державної (військової) адміністрації від 06.10.2023 р. № 5484/2-23/36 «Про проведення комплексної інвентаризації місць накопичення, зберігання заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин» Департаментом екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної (військової) адміністрації узагальнено інформацію про проведення комплексної інвентаризації місць накопичення, зберігання заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

Департамент екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації провело узагальнення інформації відповідно до зібраних актів інвентаризації та відомостей від районних державних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад області.

За станом на 01.01.2024 на території області знаходиться 409,7738 тонн непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню.

Умови зберігання більшості вказаних хімічних засобів захисту рослин не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам.

11.2.3. Зрошення та осушення земель

У Житомирській області налічується 425,4 тисяч гектарів меліорованих земель. Проведено осушення гончарним дренажем на площі – 296,9 тис.га, у

тому числі 188,1 тис.га з двобічним регулюванням. Довжина відкритої мережі – 13,6 тис.км, у тому числі міжгосподарської мережі – 7,0 тис.км. Протяжність закритої внутрішньогосподарської мережі – 161,6 тис.км. На цих системах розташовано 13,2 тис. гідротехнічних споруд, з них 6,6 тис. гідроспоруд – на міжгосподарській мережі.

Комплекс меліоративних споруд, які забезпечують в прикореневому шарі осушуваної території оптимальний водний і повітряний режим для вирощування високих і стабільних врожаїв сільськогосподарських культур, називається осушувальною системою. В області 380 таких систем.

Для обслуговування цих систем та регулювання водного режиму на осушуваних землях створені міжрайонні управління водного господарства.

11.2.4. Тенденція в тваринництві

У 2023 році вироблено валової продукції галузі тваринництва у постійних цінах 2021 року на суму 8066,4 млн грн, що більше показника 2022 року на 135,3 млн грн.

Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з 2022 роком становив 101,8%.

Відповідно до статистичних даних у 2023 році всіма категоріями господарств вироблено основних видів продукції тваринництва в таких обсягах:

молока 424,4 тис. тонн, що менше проти 2022 року на 39,8 тис. тонн, або на 8,5%;

яєць – 686,2 млн штук, що менше на 4,8 млн. штук, або на 0,7%;

реалізовано на забій худоби і птиці у живій вазі 68,5 тис. тонн, що більше на 1,6 тис. тонн, або на 2,4%.

За статистичною інформацією поголів'я худоби в усіх категоріях господарств області станом на 01.01.2024 року становило:

великої рогатої худоби – 106,0 тис. голів;

у т. ч. корів 73,1 тис. голів;

свиней – 138,6 тис. голів;

овець і кіз – 16,4 тис. голів;

птиці – 6776,1 тис. голів.

У порівнянні з 01.01.2023 року зросло поголів'я свиней на 28,6 тис. голів (26%), птиці – 44,8 тис. голів (0,6%).

Зменшено поголів'я великої рогатої худоби на 20,5 тис. голів (16,2%), у т. ч. поголів'я корів на - 9,2 тис. голів (11,2%), овець та кіз – 2,8 тис. голів (14,6%).

11.3. Органічне сільське господарство

Житомирщина перша в Україні започаткувала органічне виробництво у різних галузях АПК та робочу стратегію «Смарт-спеціалізація регіону до 2027 року» — інноваційне органічне сільськогосподарське виробництво та переробка його продукції».

Яскравим прикладом та надзвичайно цікавим поєднанням переваг органічного виробництва та впровадження реформи децентралізації в Україні є досвід Баранівської об'єднаної територіальної громади, на території якої

популяризують бренд ОТГ та розвиток туризму. Наразі, у місті Баранівка функціонує завод органічної молочної продукції «Органік Мілк», який входить до складу вертикально інтегрованої групи компаній «Галекс-Агро», що виробляють рослинницьку та тваринницьку органічну продукцію.

ПП «Галекс-Агро» це цілий комплекс господарських маєтків, що спеціалізуються як на тваринництві, так і на вирощуванні польових і сільськогосподарських культур. Компанія заснована в 2008 році. Принцип ведення господарства базується на Європейських стандартах (EU organic), які сприяють еко-виробництву продукції найвищої якості. У 2014 році був створений завод із переробки органічної молочної продукції та виданий сертифікат на виробництво органічного меду, з 2017 року переробляють органічну м'ясну сировину.

Девіз цієї групи компаній – «Відповідальність за майбутнє», а головною метою діяльності підприємства є соціальна відповідальність, що спрямована на збереження та примноження здоров'я нації, сприятливого довкілля та раціональне використання природних ресурсів, а також підтримання безпеки роботи персоналу в екологічно дружніх умовах.

Крім того, у громаді широко розвивається туризм, у тому числі й органічний.

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

Фундаментальність екологічних відносин призводить до того, що екологізації підлягають не лише пізнавальні процеси, а й різноманітні сфери практичної людської діяльності. Одним з показових проявів таких тенденцій є екологізація сільського господарства.

Екологізація земель, сільськогосподарських угідь характеризується підвищенням продуктивності землеробства завдяки використанню технологій з розширеного відтворення земель.

В основі екологізації земель (сільськогосподарських та несільськогосподарських угідь) має бути підвищення продуктивності землеробства завдяки використанню технологій з розширеного відтворення земель та забезпечення збереження екологічної рівноваги в агроєкосистемах. Екологізація землекористування земель сільськогосподарського призначення має здійснюватися завдяки:

❖ переходу від інтенсивних до адаптивних систем землеробства (зокрема, для запобігання ерозії ґрунту розвивати такі землеробські системи, як

безплужне землеробство, полезахисне лісорозведення, безвідвальний та мінімальний обробіток ґрунту, а також впроваджувати ресурсозберігальні та енергозберігальні технології протиерозійного обробітку ґрунту, які забезпечуватимуть розширене відтворення ґрунтової родючості);

- ❖ переходу на контурно-меліоративну організацію території, з поступовим збільшенням площ органічного землеробства (це дозволить не тільки зберегти ґрунт від деградації, але й на 10-15% підвищити його природну родючість);

- ❖ переходу на органічні добрива, сидерати й посіви багаторічних трав та застосування мінеральних добрив і хімічної меліорації на суворій науковій основі;

- ❖ переходу на вирощування сортів культур з підвищеним коефіцієнтом використання ФАР;

- ❖ обмеженню у використанні важкої техніки при обробітку полів;

- ❖ проведенню екологічної експертизи нової техніки і технологій у агросфері;

- ❖ веденню агроекологічного моніторингу земель.

Одним із методів екологізації землекористування є органічне (біологічне) землеробство. Основна мета органічного землеробства – виробництво екологічно чистої продукції.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Через припинення проведення Держстатом статистичних обстежень відповідно Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» з лютого 2022 року джерелом інформації для даного розділу стали дані за останні два роки.

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2020 р. становив 96,0 млн кВт/год, теплоенергії – 1701,8 Гкал/год.

Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок в 2020 р. становила 195,3 тис. кВт, установлена теплова потужність – 2278,2 Гкал/год.

Обсяг використання теплоенергії становив 1161972 Гкал, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) склали 778406 Гкал, у тому числі: промисловість – 619598 Гкал, сільське, лісове та рибне господарство – 104013 Гкал, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 102239 Гкал.

Обсяг використання електроенергії в 2020 році становив 1268438 тис. кВт год, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) 1133817 тис. кВт год, у тому числі: промисловість – 937519, сільське, лісове та рибне господарство – 65029, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 26244.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Під час підготовки теплових господарств до опалювального сезону 2023-2024 р. р. теплопостачальними підприємствами реалізовані заходи із оновлення

та модернізації котельного обладнання: замінено 7,254 км теплових мереж, з них ППУ ізоляції – 5,8 км; відремонтовані камери, здійснено теплоізоляцію мереж; замінено 7 котлів, відремонтовано 16 котлів, замінено паяльнікові пристрої, насосні агрегати, встановлено нові твердопаливні котли.

КП «Житомиртеплокомуненерго» реалізовано проект із встановлення пересувної модульної твердопаливної котельні.

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє середовище

Енергетика – це галузь господарства, котра охоплює енергетичні ресурси, добування, перетворення, передачу і використання різноманітних видів енергії.

Електрична станція – це сукупність установок, обладнання та апаратури, які використовуються безпосередньо для виробництва електричної енергії, а також необхідні для цього споруди та будівлі, розташовані на певній території. Тобто, підприємства, призначені для виробництва електричної енергії, називають електростанціями.

Енергетичні ресурси – це будь-які джерела механічної, хімічної та фізичної енергії.

В області застосовують наступні види енергетичної галузі:

Теплові електростанції - перетворюють хімічну енергію палива (вугілля, нафти, газу тощо) послідовно в теплову, механічну і електричну енергію.

Вторинні енергетичні ресурси – це енергія різних видів, що залишає технологічний процес або установку, використання не є обов'язковим для здійснення основного технологічного процесу. Джерело вторинних енергетичних ресурсів – низько потенціальна теплота нагрітої води конденсаційних приладів, з якої може витратитися до 50% теплоти палива, що використовується на електростанціях.

Взаємодія енергетичного підприємства з навколишнім середовищем відбувається на всіх стадіях добування та використання палива, перетворення та передачі енергії.

Гідроенергетичні ресурси – запаси енергії річкових потоків і водойм, які лежать вище рівня моря. Гідротехнічне будівництво, яке проводиться в усіх державах світу для задоволення зростаючих потреб населення, промисловості, сільського господарства у воді, впливає на водні об'єкти. Воно призводить не тільки до позитивних, але й до негативних наслідків, які завдають непоправної шкоди водним екосистемам, порушують їх природні умови, погіршують якість води, знижують біопродуктивність.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.

Для зменшення частки газової складової у енергетичному балансі області, підприємствами теплоенергетики та установами бюджетної сфери вживаються заходи з переведення котелень на альтернативні види палива (відходи деревини, пелети, дрова, опалення електричною енергією).

Частка сумарної потужності котелень, працюючих на альтернативному паливі, становить 24,6% до загальної потужності котелень регіону.

Основним фактором у зменшенні використання потужностей джерел теплопостачання, працюючих на традиційних видах палива, є скорочення потужностей газового обладнання, закриття нерентабельних газових котелень.

На альтернативному паливі працюють 57,5% котелень від загальної кількості, які у 2023 році надавали послуги з теплопостачання населенню, установам та організаціям бюджетної сфери, іншим споживачам.

На Житомирському полігоні твердих побутових відходів біогазовою електростанцією (ТОВ «ЛНК»), встановленою потужністю 1,6 МВт, вироблено 2962,3 МВт електричної енергії.

В області функціонують 21 приватні малі ГЕС загальною потужністю 4,86 МВт, встановлено 1273 приватних сонячних електростанцій (СЕС) потужністю 34,5 МВт. Крім того, встановлено 19 промислових СЕС потужністю 193 МВт та біо-газові електростанції потужністю 8,5 % МВт.

Загальна встановлена потужність підприємств альтернативної енергетики становить – 240,9 МВт.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Забруднення довкілля є предметом особливої уваги з боку як громадськості, так і державних органів, зокрема вивчається вплив на стан довкілля виробництва енергії. Все більше в області відбувається перехід на сонячні батареї та гідроелектростанції

Споживання енергії пов'язане з усіма видами господарської діяльності людини: з опаленням будинків, приготуванням їжі, рухом транспортних засобів, промисловістю, сільськогосподарським виробництвом.

Виробництво енергії істотно впливає на стан довкілля. Спалювання викопного твердого та рідкого палива супроводжується виділенням сірчистого, вуглекислого і чадного газів, а також оксидів нітрогену, пилу, сажі та інших забруднювальних речовин.

Незважаючи на очевидні переваги, *відновлювані джерела енергії* також можуть негативно впливати на довкілля.

Будівництво гідроелектростанцій, як правило, не тільки забезпечує виробництво електроенергії, а завдяки наявності водосховища сприяє вирішенню багатьох важливих господарських завдань, пов'язаних із водопостачанням, зрошуванням, розвитком рибного господарства і рекреації.

Проте будівництво гідроелектростанцій і створення водосховищ теж негативно впливає на навколишнє середовище, а саме:

- спостерігається зміна гідрологічного режиму;
- руйнування берегів;
- затоплення значних площ земель.

При створенні водосховищ зміна гідрологічного режиму пов'язана із формуванням так званої зони підтоплення внаслідок підняття рівня ґрунтових вод.

Діяльність хвиль водосховища призводить до руйнування берегів. А в зону руйнування берегів можуть потрапити населені пункти, сільськогосподарські

угіддя, різні підприємства, що може негативно позначитись на стані водного середовища.

Фото 12. Бовсунівська ГЕС

Сонячна енергія не ідеальна, але в цілому вона робить позитивний «чистий» вплив на навколишнє середовище і фінансові наслідки.

Фото 13. Сонячні панелі

Так, для видобутку/виробництва сонячних панелей потрібна величезна кількість енергії, а в процесі виробництва використовуються хімічні речовини. Ці два незаперечних факти не означають, що сонячні панелі мають чистий негативний вплив. Енергія, необхідна для створення сонячної панелі, орієнтовно окупується менш ніж за 2 роки. Навіть з урахуванням стадії виробництва і обробки сонячної енергії, що генеруються викиди в 3-25 разів менше, ніж при виробництві тої ж кількості енергії з викопного палива. Зниження викидів від використання сонячної енергії в порівнянні з будь-яким викопним паливом (особливо вугіллям) робить цю технологію надзвичайно вигідною.

Інновації та державна політика у світі шукають оптимальний варіант розвитку, що робити після закінчення терміну служби сонячних панелей.

В Україні поки що це питання не настільки актуальне, адже сфера “зеленої” енергетики достатньо молода і строк роботи сонячних станцій ще не вийшов (триває 25-35 років від моменту встановлення).

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Житомирської області.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Транспортна система області представлена залізничним, автомобільним, трубопровідним і повітряним транспортом. Провідними з них є залізничний і автомобільний. Загальна довжина залізниць у межах області становить 1161,9 км, у т. ч. електрифікованих 160 км. В області функціонує 65 залізничних станцій та 3 залізничні вокзали. Найбільші залізничні вузли: Коростень, Житомир, Бердичів, Новоград-Волинський, Овруч.

Автомобільний транспорт обслуговує переважно внутріобласні перевезення. Основні автомобільні шляхи: Київ - Житомир - Рівне, Київ - Коростень - Ковель. Територією області проходить траса нафтопроводу "Дружба". У Житомирі є аеропорт.

Транспортний комплекс і зв'язок

Таблиця 51

Наявність підприємств		
Залізничний транспорт		
Залізничних станцій	65	одиниць
Авіаційний транспорт		
Наявність: авіакомпаній	2	одиниць
аеропортів	2	одиниць
Автомобільний транспорт		
Виконують перевезення:		
пасажирські	81	одиниць
вантажні	315	одиниць
Наявність автомобільних доріг		
Дороги державного значення		
Міжнародні	630,4	км
Національні	192,2	км
Регіональні	282,1	км
Територіальні	520,3	км
Разом:	1625,0	км
Дороги місцевого значення:		
Обласні	1756,9	км
Районні	5184,6	км
Разом:	6941,05	км
Морський та річковий транспорт		
Підприємств	-	одиниць
Вантажних	-	одиниць
Пасажирських	-	одиниць
Порти: морські	-	одиниць
річкові	-	одиниць

Статистичну інформацію, яка розміщена на сайті Головного управління статистики у Житомирській області, згідно із Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного

стану або стану війни», фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни мають право не подавати. Інформацію на сайті Головного управління статистики у Житомирській області буде оприлюднено після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, тому оновлення даних у Регіональній доповіді не можливе.

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автотранспорт є потужним джерелом викидів забруднюючих речовин, що значно погіршує умови розсіювання, створює їх високі концентрації в районах автомагістралей і прилеглих до них житлових забудов, де, як правило, проживає і працює значна кількість населення. Також функціонування транспорту створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та протікання паливно - мастильних матеріалів, призводить до утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє середовище та безпосередньо на людину.

У середньому при пробігу 15 тис. км на рік кожен автомобіль спалює 2 т палива і близько 26 – 30 т повітря, у тому числі 4,5 т кисню, що в 50 разів більше річних потреб людини.

Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

При цьому автомобіль приблизно викидає в атмосферу (кг/рік): чадного газу – 700, діоксиду азоту – 40, незгорілих вуглеводнів – 230 і твердих дрібнодисперсних часток (РМ) – 2 – 5.

Негативний вплив транспортних засобів на довкілля пов'язаний насамперед із викидами в атмосферу токсинів з відпрацьованими газами транспортних двигунів, а також дещо меншою мірою – із забрудненням поверхневих водних об'єктів, утворенням твердих відходів та несприятливим впливом транспортних шумів і вібрацій.

Найбільшим забруднювачем навколишнього середовища в транспортній галузі є автомобільний транспорт та інфраструктура автотранспортного комплексу: шкідливі викиди в атмосферу від автомобілів за обсягами в багато разів перевищують відповідний сукупний показник від усіх інших видів транспорту.

В останні роки спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту у зв'язку зі збільшенням його кількості.

При оновленні рухомого складу автопідприємствам та приватним перевізникам рекомендовано звертати увагу на придбання транспортних засобів Євро 5 та Євро 6 із екологічно чистими двигунами, що забезпечить мінімізацію викидів в атмосферу.

Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для розв'язання екологічних проблем на *автомобільному* транспорті необхідно:

- забезпечити пріоритетність розвитку у великих містах України пасажирського транспорту загального користування на електротязі з послідовним скороченням автобусного сполучення;
- забезпечити жорсткіші екологічні нормативи щодо конструкції нових моделей автомобілів та двигунів;
- розробити та впровадити систему сертифікації автомобілів та двигунів на екологічну безпеку і контролю за їх відповідністю сертифікатам;
- розробити комплекс технологій, методик та технічних засобів для оцінки екологічної безпеки автомобілів при їх експлуатації;
- розробити комплекс технологій і технічних засобів для оцінки та захисту довкілля від забруднення у виробничих зонах автопідприємств.

Для розв'язання екологічних проблем на *залізничному* транспорті необхідно розробити:

- нормативні вимоги до рухомого складу щодо додержання екологічних нормативів;
- методики визначення шкоди, що її можуть завдати довкіллю підприємства залізничного транспорту;
- технології утилізації та ліквідації залишків нафтопродуктів та інших відходів;
- методи зменшення викидів у повітря сипких вантажів під час перевезення.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Економічна ситуація в сільському господарстві характеризується перш за все тим, що через обмеженість платоспроможності населення, значний монополізм у суміжних галузях, і особливо в переробній промисловості та торгівлі, а також великий обсяг імпорту, сільськогосподарські виробники не можуть підвищувати ціни на свою продукцію відповідно до збільшення витрат на виробництво.

Загальний індекс споживчих цін у 2023 році до 2022 року склав 105,3 %, по Україні 105,1 %, у т.ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 102,9 %, по державі 104,0 %.

Згідно даних моніторингу роздрібних цін, проведеного органами державної статистики, протягом 2023 року на споживчому ринку області відбулося зростання цін на такі види продукції:

- хліб з борошна житньо-пшеничного – на 7,25 % до 31,65 грн/кг;
- макаронні вироби – на 0,83 % до 27,87 грн/кг;
- рис – на 15,71 % до 55,09 грн/кг;
- цукор – на 12,63 % до 34,25 грн/кг;
- свинину – на 27,12 % до 180,16 грн/кг;

- м'ясо птиці – на 7,27 % до 88,93 грн/кг;
- сало – на 2,96 % до 146,58 грн/кг;
- яйця курячі – на 38,22 % до 49,15 грн/дес.;
- ковбаси варені I сорту – на 7,21 % до 160,65 грн/кг;
- сметану – на 14,42 % до 98,89 грн/кг;
- сир м'який – на 20,5 % до 157,61 грн/кг;
- масло вершкове – на 16,9 % до 342,7 грн/кг;
- картоплю – на 0,1 % до 10,95 грн/кг;
- моркву – на 31,9 % до 28,93 грн/кг;
- цибулю ріпчасту – на 30,4 % до 32,14 грн/кг.

Протягом вказаного періоду зменшилися ціни на:

- хліб з борошна першого гатунку – на 1,34 % до 33,62 грн/кг;
- борошно пшеничне вищого гатунку – на 3,02 % до 15,75 грн/кг;
- крупу гречану – на 23,86 % до 53,73 грн/кг;
- яловичину – на 3,15 % до 198,49 грн/кг;
- молоко – на 1,22 % до 30,00 грн/л;
- олію соняшникову – на 4,8 % до 62,64 грн/л;
- капусту – на 17,5 % до 18,66 грн/кг;
- буряк – на 37,0 % до 11,05 грн/кг.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Прагнення України відповідати світовим критеріям розвитку, а саме розвиватися на принципах сталого розвитку, гальмується проблемами економічного стану господарства, технологічного рівня всіх сфер виробництва, недосконалістю організації суспільства, в тому числі нераціональними підходами до організації природокористування на всіх рівнях управління.

Сталий розвиток – розвиток суспільства, що дозволяє задовольнити потреби сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь.

Основними складниками сталого розвитку є економічні та екологічні інтереси суспільства. Головною метою сталого розвитку є, насамперед, підвищення якості життя.

Основними пріоритетами мають бути фізичне і моральне здоров'я суспільства, якісна питна вода, атмосферне повітря, безпечні продукти, товари і послуги, безпечні і комфортні умови життя, праці, навчання тощо.

Стале споживання і виробництво передбачає стимулювання ефективності використання ресурсів та енергії, формування сталої інфраструктури, вільний доступ до основних соціальних послуг, забезпечення «зелених» і гідних робочих місць і більш високої якості життя для всіх.

Стале споживання і виробництво спрямовані на те, щоб «робити більше і краще меншими засобами», нарощуючи чисту вигоду від економічної діяльності для підтримки рівня добробуту за рахунок скорочення обсягу використання ресурсів, зменшення деградації та забруднення протягом усього життєвого циклу при одночасному підвищенні якості життя.

Одним з найважливіших елементів організаційно-економічного забезпечення впровадження екологічно чистого виробництва є розвиток

екологічного підприємництва. Екологічне підприємництво є чинником раціонального використання природних ресурсів, покращення якості продукції, зниження та усунення негативного впливу на стан навколишнього середовища, реалізації принципів сталого розвитку.

Екологізація повинна охопити усі сфери суспільної діяльності: промисловість, сільське господарство, науку, соціальну та правову сфери.

Для цього необхідна участь різних зацікавлених сторін, у тому числі підприємців, споживачів, політиків, дослідників, науковців, ретейлерів, засобів масової інформації, закладів з питань співробітництва в цілях розвитку та інших. Такий підхід передбачає залучення споживачів шляхом просвітницьких і навчальних ініціатив з питань сталого споживання і способу життя; надання споживачам інформації в достатньому обсязі за рахунок стандартів та маркування, організацію державних закупівель, зважаючи на принципи сталості тощо.

Серед головних пріоритетів досягнення сталого розвитку в Україні треба ставити необхідність створення соціально-економічної системи, здатної до постійного удосконалення та спрямованої на екологізацію виробництва.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Формування і здійснення сучасної екологічної політики України, з огляду на наявні екологічні проблеми сьогодення й перспективи їх вирішення у найближчий час і в майбутньому, потребують існування такої інституційно-функціональної системи в країні, яка здатна ефективно вирішувати завдання щодо охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, збереження навколишнього природного середовища та гармонійної взаємодії людини і природи. Від оптимальності побудови інституційного механізму в державі та дієвості його функціонування значною мірою залежить системність, комплексність та послідовність у вирішенні основних екологічних проблем у кожній сучасній цивілізованій країні.

Удосконалювати систему управління у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки можливо за допомогою наступних дій: загальних, які здійснюють законодавчі, виконавчі і правові органи, та спеціальних, які здійснюються суб'єктами, що мають спеціальні повноваження відповідно до чинного законодавства.

До загальних дій належать:

- 1) законодавчо нормативного регулювання (формування й розвиток законодавчо-правової, нормативної сфер у галузі охорони довкілля; використання ресурсів навколишнього природного середовища; регулювання антропогенної діяльності тощо);

- 2) планування й прогнозування (розробка, затвердження, впровадження на практиці природоохоронних програм і проєктів на основі системно-

екологічного підходу; передбачення негативних та кризових ситуацій, планування природо-охоронних заходів у всіх галузях економіки);

3) організація і координування – організація всіх видів робіт з екологічного менеджменту на різних рівнях та в установах; організація виконання запланованих природоохоронних рішень та дотримання екологічних нормативів; погодження інтересів держави й бізнесу в галузі охорони довкілля. Управління у сфері охорони довкілля покладено на Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації;

4) контролювання, проведення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства організаціями незалежно від форм власності на всіх рівнях. Здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства на території області покладено на Державну екологічну інспекцію Поліського округу.

В нинішніх умовах існування України роль органів судової влади в екологічній сфері зростатиме, оскільки і зараз, і в найближчому майбутньому ці структури повинні бути максимально задіяні у першу чергу для вирішення питань відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю у результаті повномасштабного вторгнення російської федерації в країну. Важливе значення судів у галузі екології підтверджується світовим та прогресивним зарубіжним досвідом.

Протягом останніх трьох десятиріч в Україні була сформована система управління природоохоронною діяльністю.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності:

- механізм сплати екологічного податку;
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
- державний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища у складі відповідних бюджетів.

Екологічний податок - це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

За рахунок надходжень екологічного податку в області створено і діє система фондів охорони навколишнього природного середовища. Фонди охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів є базовим механізмом державного фінансування природоохоронних заходів. Фонди створено з метою концентрації коштів і цільового фінансування заходів, пов'язаних з охороною довкілля.

У 2023 році підприємствами, організаціями, установами області за забруднення навколишнього природного середовища до спеціального фонду всіх бюджетів сплачено 17166,60 тис. грн, з них:

- екологічний податок становить 13921,60 тис. грн;
- інші надходження – 3 245,00 тис. грн.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Забороняється використання коштів природоохоронних фондів на заходи, не передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами).

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Протягом січня-грудня 2023 року Управліннями державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області проведено 458 ресурсних перевірок.

Перевірено 14 об'єктів державного нагляду.

В результаті здійснення заходів, спрямованих на запобігання та виявлення адміністративних правопорушень складено 789 протокол.

До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 767 осіб. Сума накладених штрафів склала 234,020 тис. грн., стягнуто 222,087 тис. грн.(з урахуванням попереднього періоду).

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 34820,761 тис. грн. в т.ч. нанесених невстановленими особами 6125,007 тис. грн.

Пред'явлено до сплати 110 претензій на загальну суму 26453,322 тис. грн., стягнуто 86 на суму 2924,297 тис. грн. (з урахуванням попереднього періоду). 16 матеріалів передано до правоохоронних органів.

Прийнято 3 рішення про тимчасову заборону(зупинення) господарської діяльності.

1. Контроль за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів

По контролю за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів проведено 61 перевірку.

До адміністративної відповідальності притягнуто 71 особу на загальну суму штрафів 8,500 тис. грн., стягнуто 8,126 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 80,778 тис. грн.

Пред'явлено до сплати 25 претензій на суму 80,778 тис. грн.:

- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,066 тис. грн. (поверхнева); - сплачено

- МКП «Бердичівводоканал» - аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,723 тис. грн.(поверхнева); - сплачено

- МКП «Бердичівводоканал» - аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,656 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 5,640 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 4,442 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,189 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,274 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,269 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 3,269 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 7,790 тис. грн. (поверхнева). - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,018 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,043 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,095 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,147 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 1,423 тис. грн. (поверхнева). – сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – скид з перевищенням встановлених нормативів ГДС у водний об'єкт на суму 34,347 тис. грн. (поверхнева)-сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 3,03 тис. грн. (поверхнева); - сплачено

- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 2,00 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,151 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- гр. Міськову Є.М. – самовільне водокористування з поверхневої водойми на суму 0,326 тис. грн. (поверхнева). – сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – скид з перевищенням встановлених нормативів ГДС у водний об'єкт на суму 11,709 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 1,901 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,902 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,899 тис. грн. (поверхнева); - сплачено
- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – аварійний скид стічних вод без ГДС у водний об'єкт на суму 0,465 тис. грн. (поверхнева); - сплачено.

Сплачені претензії за попередній період:

- КП «Іршанське» Іршанської селищної ради за скид з перевищенням нормативів ГДС 51,213 тис.грн.
- МКП «Бердичівводоканал» - часткова сплата 205,928 тис. грн.- забір без дозволу на спецводокористування (підземна вода).
- КП «Комунальник» часткова сплата 46,000 тис. грн. забір без дозволу на спецводокористування (підземна вода).
- ТОВ «КЕС»-примусова сплата 575,765 тис. грн. скид з перевищенням нормативів ГДС
- ТОВ «Союз-Граніт» стягнення у примусовому порядку на суму 37, 575 тис. грн.
- КП «Народичікомунсервіс» - часткова сплата 48,672 тис.грн., забір без дозволу на спецводокористування (підземна);
- Коростишівське МКП - часткова сплата 21,289 тис.грн., забір без дозволу на спецводокористування (поверхнева вода)

Заявлені позови органами прокуратури:

- Житомирською обласною прокуратурою заявлено позов за поданими матеріалами щодо КП Народичікомунсервіс Народичької селищної ради на загальну суму 93,000 тис. грн за забір підземної води за відсутності дозволу на спеціальне водокористування;

- Житомирською обласною прокуратурою заявлено позов ТОВ «Житомир Авто Інтернешнл» за самовільне водокористування поверхневою водою на суму 143.984 тис.грн.

- Житомирською окружною прокуратурою, за фактом аварії, що сталася на головній каналізаційно насосній станції КП «Житомирводоканал» 06.08.2021, до Корольовського районного суду міста Житомира скеровано обвинувальний акт за обвинуваченням колишнього директора указанного комунального підприємства за ч.2 ст. 242 КК України та до обвинуваченого пред'явлено цивільний щодо стягнення заподіяної шкоди в сумі 22 800 тис. грн.

Матеріали передані на правоохоронні органи:

- Передано матеріали по ТОВ «Житомир Авто Інтернешнл» по факту самовільного водокористування поверхневою водою для потреб гідроенергетики до Житомирської обласної прокуратури та Житомирською окружною прокуратурою відкрито кримінальне провадження передбаченого ст. 356 КК України за № 42023062020000047 від 02.03.2023.

2. Контроль за охороною атмосферного повітря

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 10,736 тис. грн.

Пред'явлено до сплати 6 претензій на суму 10,736 тис. грн.:

1) ДП «Підприємство державної кримінально-виконавчої служби України (№4)» на суму 1,701 тис.грн. - сплачено

2) ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна » на суму 0,045 тис.грн – сплачено

3) ПСП «Степ» (планова перевірка) -0,403 тис.грн (*Претензія від 08.06.23 № 55/11-12*)- сплачено

4) ПП «Мобілтранс» (планова перевірка) – 4,552 тис.грн (*Претензія від 27.06.23 № 62/11-12*) сплачено

5) ТОВ «ВМЮ-ГРУПП» (планова перевірка) -3,493 тис.грн (*Претензія від 30.06.23 № 64/11-12*)-сплачено

6) ТОВ «ВМЮ-ГРУПП» (планова перевірка) -0,542 тис.грн (*Претензія від 30.06.23 № 65/11-12*)- сплачено

Сплачені претензії за попередній період (2020-2021рр.)

-ТОВ «Агросоюз» - 69,133 тис. грн.

- СТОВ «Надія ВП»- 14,398 тис.грн.

- ПП «Чайківка»- 14,276 тис.грн.

- ТОВ «УКРАГРО-ПОЛІССЯ»-119,601 тис.грн.

- КНП «Обласний протитуберкульозний диспансер» Житомирської обласної ради – 128,616 тис.грн.

Прийнято 3 рішення про тимчасову заборону(зупинення) господарської діяльності:

- ТОВ «АГРО-КОНТАКТ-1» (Рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 28.11.2022 справа №240/44311/21)

- Рішенням Житомирського окружного адміністративного суду від 23.12.2022 справа №240/44308/21 вирішено застосувати заходи реагування до ПП «Мобілтранс.» шляхом часткової зупинки діяльності за адресою м. Житомир, проспект Незалежності, 11-а, до моменту усунення порушень у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема до: отримання оцінки впливу на довкілля, дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та усунення порушень щодо поводження з відходами.

- КП «Головино Добробут» - рішення на тимчасову заборону у здійсненні викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за відсутності дозволу.

3. Контроль за охороною та використанням земель

По контролю за охороною земель проведено 31 перевірку.

До адміністративної відповідальності притягнуто 52 особи на загальну суму штрафів 8,245 тис. грн., стягнуто 7,310 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 4955,055 тис.грн.

Розраховані збитки та пред'явлені претензії:

- КП ЖОЛСЦР «ДЕНИШ» - забруднення земельної ділянки неочищеними стічними водами на суму 91,802 тис. грн.

- КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради – забруднення земельних ресурсів на суму 4,887 тис. грн.

- Філія «Смільчинське ЛГ» ДСГП «Ліси України» за засміченням земель лісогосподарського призначення відходами деревообробки (тирсою) 1062,000 тис.грн

- Філія «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України»- 1574,400 тис.грн за засмічення та забруднення земельних ресурсів через порушення вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища за межами села Бережесть Овруцької міської ради Коростенського району Житомирської області, на земельній ділянці з кадастровим номером 1824286700:08:000:0128.

- КП «Житомирводоканал» - забруднення земельних ресурсів 3,747 тис.грн. –сплачено

- ФОП Лашхія Л.О. - забруднення земельних ресурсів-5,983 тис.грн. – сплачено

Матеріали передано в правоохоронні органи:

- Філія «Смільчинське ЛГ» ДСГП «Ліси України» за засміченням земель лісогосподарського призначення відходами деревообробки (тирсою) (листом від 03.05.2023 №1593/2/1-06, матеріали передано до ГУНП в Житомирській області для прийняття рішення в порядку ст. 214 КПК України). -1062,000 тис.грн

- Передано матеріали до правоохоронних органів (Нацполіції, органів прокуратури, СБУ, інших) з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України: лист №3260/2/1-06 від 21.09.2023 Начальнику

Слідчого управління ГУНП в Житомирській області щодо забруднення зем. ділянки на території м. Житомир, пров. 2-й Смолянський, 7Б. (збитки зумовлені забрудненням зем. рес нествановленими особами на суму 97,422 тис.грн)

- Передано матеріали до правоохоронних органів (Нацполіції, органів прокуратури, СБУ, інших) з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України: лист від 09.10.2023 №3583/2/1-06 на Житомирську обласну прокуратуру та лист від 09.10.2023 №3580/2/1-06 на УСБУ України щодо засмічення та забруднення земельних ресурсів через порушення вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища за межами села Бережесть Овруцької міської ради Коростенського району Житомирської області, на земельній ділянці з кадастровим номером 1824286700:08:000:0128 (з додаванням претензії на Філію «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» на суму 1574400 грн).

- Передано матеріали до правоохоронних органів (Нацполіції, органів прокуратури, СБУ, інших) з ознаками кримінального правопорушення, в порядку ст. 214 КПК України: лист від 09.10.2023 №3572/2/1-06 на Житомирську обласну прокуратуру щодо засмічення земельних ресурсів через порушення вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища на території Житомирської міської ради по вул. Б.Хмельницького, м. Житомир, Житомирської області (з додаванням матеріалів та розрахунків на суму 2114,432 тис. грн.).

Відкрито кримінальних проваджень:

- №42021062190000052 від 18.10.2022 за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч.2ст. 239 КК України (лист УСБУ від 57/5/2-50 від 05.01.2023) стосовно засмічення земель на території Коростишівської міської ради;

- За результатами розгляду матеріалів по Філії «Ємільчинське ЛГ» ДСГП «Ліси України» за засміченням земель лісгосподарського призначення відходами деревообробки (тирсою) на суму 1062,000 тис. грн., слідчим управлінням Головного управління Національної поліції в Житомирській області 09.05.2023 внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12023060000000245, за ознаками кримінального правопорушення , передбаченого ч. 2 ст. 239 КК України.

- №12023060000000552 від 20.10.2023 за ч. 2 ст. 239 ККУ. за засмічення та забруднення земельних ресурсів через порушення вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища за межами села Бережесть Овруцької міської ради Коростенського району Житомирської області,

- № 12023060400003534 від 21.11.2023 за ч. 1 ст. 239 ККУ. за засмічення земельних ресурсів через порушення вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища на території Житомирської міської ради по вул. Б.Хмельницького, м. Житомир, Житомирської області.

Сплачені претензії:

- КП «АТП 0628» Житомирської міської ради - забруднення земельної ділянки— 6,484 тис.грн.
- ТОВ «Баранівка Агро»- самовільне зайняття земельних ділянок (землі водного фонду)- 42,239 тис.грн.
- ТОВ «Грант-Луки»- 8,238 тис.грн.
- Маліновському П.М. (самовільне зайняття земельної ділянки) на суму 0,382 грн.-сплачено

Сплачені в примусовому порядку претензії за попередній період (2020р.- 2021р)

- КП «Управління житлом експлуатація інфраструктури забезпечення» (забруднення та засмічення земельної ділянки) – 219,674 тис.грн.
- КВГП - забруднення земельної ділянки – 10,538 тис.грн.

Коростенською окружною прокуратурою заявлено позов за поданими матеріалами до Камбарян Артур Карленович щодо забруднення зем. діл. на території с. Купище, Коростенського району, Житомирської області на загальну суму 1134,116 тис. грн

4. Контроль за охороною та використанням надр

Протягом звітнього періоду 2023 року з питань раціонального використання та охорони надр до адміністративної відповідальності притягнуто 1 особу на загальну суму штрафів 1,700 тис. грн., стягнуто 1,700 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок Розраховані збитки та пред'явлена претензія:

- Гр. Майданович - самовільне користування надрами-10,944 тис.грн.-сплачено

5. Контроль за поводженням з відходами і хімічними речовинами

У сфері поводження з відходами і хімічними речовинами проведено 75 перевірок. До адміністративної відповідальності притягнуто 138 особи на загальну суму штрафів 23,528 тис. грн., стягнуто 23,342 тис. грн.

6. Контроль за охороною, захистом, використанням рослинних ресурсів

По охороні рослинного світу протягом звітнього періоду перевірено два об'єкти державного нагляду. До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 263 особи. Сума накладених штрафів склала 155,982 тис. грн., стягнуто 149,556 тис. грн.

По фактах пошкодження дерев та незаконних рубок розраховано збитки на суму 21952,275 тис. грн. в т.ч. нанесених невстановленими особами 5256,614 тис. грн.

Пред'явлено до сплати 62 претензії на загальну суму 16695,661 тис. грн., більшість з яких це незаконна порубка дерев. Штрафи від 0,288 тис. грн. до 52,513 тис. грн.

Відкриті кримінальні справи:

- зрізання дерев за межами населеного пункту с. Сонячне Житомирського району з порушенням вимог природоохоронного законодавства передано до Житомирської окружної прокуратури для надання правової оцінки

діям посадових осіб органів місцевого самоврядування(відповідно до звернення на гарячу лінію гр. Коцюби І.) (збитки не розраховувалися)- по даному факту Житомирською окружною прокуратурою внесені дані до ЄРДР за ч. 1 ст 364 ККУ.

- по факту незаконної порубки дерев на території ДП "Лугинське СЛГ" відкрито кримінальне провадження (планова перевірка 2019 року за результатами якої в 2019 році було пред'явлено претензію на суму 1726,948 тис. грн.)

- по факту незаконної порубки 131 дерев (сосна, в'яз, клен, тополя) в смузі відводу автомобільної дороги Т-06-08 Малин-Кочерів, км 23+250-км 25+100 поза межами населеного пункту та в межах населеного пункту (праворуч) с. Мала Рача, Радомишльської міської ради (збитки 2580,637 тис. грн. - звіт ОП грудень 2022) ГУНП внесені дані до ЄРДР за ч. 1 ст 246 ККУ

- по факту порубки дерев на землях комунальної власності на землях Новоуївинсьї с/р (розраховано та передано до правоохоронних органів 1834,407 тис. грн - звіт ОП лютий 2023 року) відкрито кримінальне провадження за ч.4 ст 246 КК України.

- по факту незаконної порубки 87 сироростучих дерев (дуб, ясен, граб, липа) в лісовому кварталі 11 Баранівського лісництва ДП «Романівський лісгосп АПК» розраховано та передано до УСР в Житомирській області на суму 962,834 тис. грн

- Відкрита кримінальна справа по факту порубки дерев на території ДП "Грозинське" від 26.07.2023 № 1202306000000387 за 4 ст 246 ККУ.

По фактах незаконних рубок дерев невстановленими особами матеріали передано в правоохоронні органи:

- 1) матеріали по факту зрізання дерев за межами населеного пункту с. Сонячне Житомирського рн. з порушенням вимог природоохоронного законодавства передано до Житомирської окружної прокуратури для надання правової оцінки діям посадових осіб органів місцевого самоврядування(відповідно до звернення на гарячу лінію гр. Коцюби І.) (збитки не розраховувалися)- по даному факту Житомирською окружною прокуратурою внесено дані до ЄРДР за ч. 1 ст 364 ККУ.

- 2) 1834,407 тис. грн. - матеріали по факту незаконної порубки дерев на землях комунальної власності Новоуївинської селищної ради за межами с. Рудня Городище передано до ГУНП в Житомирській області для внесення даних до ЄРДР та встановлення винних осіб.

- 3) по факту незаконної порубки 87 сироростучих дерев (дуб, ясен, граб, липа) в лісовому кварталі 11 Баранівського лісництва ДП «Романівський лісгосп АПК» розраховано та передано до УСР в Житомирській області на суму 962,834 тис. грн

- 4) по факту незаконної порубки 87 сироростучих дерев (дуб, ясен, граб, липа) в лісовому кварталі 11 Баранівського лісництва ДП «Романівський лісгосп АПК» розраховано та передано до УСР в Житомирській області на суму 674,671 тис. грн

5) 518,292 тис. грн. - порубка дерев за межами с. Межирічка, Житомирський рн.на землях запасу Романівської селищної ради 212 дерев (20 дерев берези та 192 вільхи)- передано до ГУНП в Житомирській області для внесення даних до ЄРДР та встановлення винних осіб (лист № 970/3/2-06 від 21.03.2023) - відкрито кримінальну справу за ч. 1 ст 246 ККУ № 120230604700001000 від 09.04.2023 , лист Слідче управління ГУНП в Житомирській області (лист № 5768/105/24-2023 від 12.05.2023)

6) 184,345 тис. грн. -незаконна порубка поблизу с. Ульянівка Житомирського району на землях запасу Тетерівської с/р. - передано до ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб та внесення даних до ЄРДР, (лист № 1691/3/2-10 від 11.05.23).

7) 1641,281 тис. грн. - незаконна порубка 117 дерев породи вільха за межами села Будичани на землях комунальної власності Чуднівської міської ради – передано до ВП № 5 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб та внесення даних до ЄРДР, (лист № 1785/3/2 - 06 від 17.05.2023) - відкрито кримінальне провадження № 121023060470000118 - ч. 4 ст 214 КПК України.- (особу встановлено та пред'явлено претензію Чуднівській міській раді.)

8) 129,468 тис. грн. – незаконна порубка 14 дерев породи вільха невстановленими особами за межами села Ксаверівка, на землях комунальної власності – передано до ВП №1 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб.

9) 952,596 тис. грн. незаконна порубка 36 дерев породи тополя в смузі відводу автомобільної дороги Т- 06 – 08 Малин – Кочерів, км 20+250 – км 25+500 (праворуч та ліворуч) поза межами населеного пункту та в межах населеного пункту с. Краснобірка Радомишльської міської ради. передано листом до ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб на внесення даних до ЄРДР -по даному факту відкрито кримінальне провадження за ч. 1 ст 246 ККУ (крим пров. № 12022060450000191)

7. Контроль за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу

По охороні тваринного світу протягом звітного періоду проведено 45 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства. Складено 94 адміністративних протоколів.

Сума накладених штрафів склала 20,456 тис. грн., стягнуто 18,960 тис. грн. Розраховані збитки та передані до суду:

- за незаконне добування двох особин козулі європейської в мисливських угіддях ГО МРК «Сокіл» проведено розрахунок заподіяної шкоди в сумі 64,000 тис.грн, Гр. Свінцицького С. притягнуто до адміністративної відповідальності та протокол про адміністративне правопорушення і розрахунок заподіяної шкоди скеровано до суду для прийняття рішення.

- По факту незаконного добування 1- особини козулі скеровано протокол за ч. 2 ст. 85 КУпАП та розрахунок суми збитків 32,000 тис.грн до суду для прийняття рішення.

- по факту незаконного добування однієї особини козулі в мисливських угіддях ТОВ «УТМР» працівниками Відділу складено протокол про адміністративне правопорушення з ч.2 ст.85 КУпАП та проведено розрахунок збитків в сумі 32 тис. грн. Складені матеріали скеровано до суду для прийняття рішення .

8. Контроль за охороною, використанням та відтворенням рибних ресурсів

Протягом звітного періоду по охороні рибних ресурсів складено 162 адміністративний протокол.

Загальна сума накладених штрафів склала 15,609 тис., грн. стягнуто 13,095 тис. грн.

Розраховано та пред'явлено претензії:

- гр. Грищук С.С. за незаконний вилов риби на суму 3,468 тис.грн. (сплачено)

- гр. Григорець М. П.- незаконний вилов водних біоресурсів на суму 7,820 тис.грн.

- На території Житомирського району Радомишльської ТГ виявлено незаконне добування водних біоресурсів гр. Стащенко В.В., сума заподіяних збитків за незаконний вилов риби становить 20,706 тис.грн. Протокол та розрахунок заподіяної шкоди скеровано до суду для прийняття рішення.

- гр. Дудар В.А. - незаконний вилов водних біоресурсів в ландшафтному заказнику місцевого значення «Ворсівський» - 389,302 тис.грн.

- гр. Каргін Ю.В. - незаконний вилов водних біоресурсів в ландшафтному заказнику місцевого значення «Ворсівський» - 389,302 тис.грн.

- по факту незаконного лову ВБР (риби) громадянином Сиротенко Б.Р. складено 1 протокол про адмін. правопорушення за ст. 85 ч.4 КУпАП - 3,162 тис.грн - сплачено

Матеріали передано в правоохоронні органи:

- Скеровано матеріали (лист, розрахунок заподіяної шкоди, акт обстеження) до ВП №3 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області по факту загибелі риби за межами с. Лутівка Радомишльська ТГ Житомирського району з ознаками кримінальної відповідальності в порядку ст. 214 КПК України. Сума розрахованої шкоди становить 770,971 тис.грн. Матеріали скеровано для встановлення винних осіб і притягнення їх до відповідальності.

- По двох протоколах про адміністративне правопорушення за ст. 91 КУпАП від 29.09.2023 року за незаконний вилов ВБР в ландшафтному заказнику місцевого значення «Ворсівський» розраховано заподіяну шкоду двом громадянам, які здійснювали незаконний вилов риби в сумі 778,603 грн. та пред'явлено дві претензії цим громадянам для добровільного вішкодування заподіяних збитків. По даному факту скеровано матеріали в порядку ст. 214 КУпАП до ГУНП в Житомирській області з ознаками кримінальної відповідальності.

Відкриті кримінальні провадження:

- по факту незаконного вилову ВБР (риби) в ландшафтному заказнику місцевого значення «Ворсівський» (по матеріалах що були скеровані в порядку

ст. 214 КУпАП до ГУНП в Житомирській області) відкрито кримінальне провадження № 12023065510000102 за ч.1 ст. 249 КК України.

9. У сфері використання об'єктів природно-заповідного фонду.

Протягом січня-грудня 2023 року державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища проведено 5 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства про природно-заповідний фонд. За результатами проведених перевірок складено та направлено до суду 8 протоколів.

Розраховано збитки та пред'явлені претензії на суму 6097,955 тис. грн:

- Брониківська ср - порубка 104 дерев породи береза, вільха, осика у водоохоронній зоні гирла річки Тенька, яка впадає в річку Тня, за межами села Несолонь Брониківської сільської ради Житомирської області на території ландшафтного заказника місцевого значення «Зелена лагуна» - 5982,749 тис. грн.

- незаконний влов ВБР на території гідрологічного заказника місцевого значення «Гамарня» гр-ном Дученко М.П. збитки-99,735 тис.грн.

- незаконний влов ВБР на території гідрологічного заказника місцевого значення «Гамарня» гр-ном Швець Д.М. -15,471 тис.грн.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 376 Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Програма спрямована на реалізацію державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних та економічних особливостей регіону.

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища, а саме:

раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;

проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;

зменшення викидів забруднених стічних вод у водойми;

організація системи моніторингу довкілля, у тому числі атмосферного повітря.

Досягнення мети Програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Житомирській області на 2023 рік за бюджетною програмою КПКВК 2708070 „Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення” було передбачено асигнування у сумі 2004,70 тис. грн., які відповідно до паспорту бюджетної програми КПКВК 2708070 були призначені:

1. На утримання Житомирського обласного центру радіологічного контролю та виконання заходів по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (Центр) – 812,20 тис грн.

2. На утримання Народноцької районної спеціалізованої станції по догляду за землями зони безумовного відселення (Станція) – 1192,50 тис грн. Кошти в 2023 році надійшли 100% до річного плану та були спрямовані на виконання природоохоронних заходів.

Спеціалістами Житомирського обласного центру радіологічного контролю по виконанню заходів з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС протягом 2023 року проводилася робота з організації радіологічного контролю сільськогосподарської та лісової продукції.

Перелік регіональних (місцевих) природоохоронних програм

Таблиця 52

№ з/п	Назва програми	№ та дата прийняття	Кількість коштів у звітному році за програмою		
			виділено, тис. грн	фактично профінансовано, тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
1	Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2023 рік	Розпорядження начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 27.12.2022 № 384	У межах фінансового ресурсу	-	-
2	Обласна Програма забезпечення реалізації державної політики із здійснення державного	Рішення Житомирської обласної ради від 04.11.2021 № 242	167,912	166,952	99,4

	нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів (на території Житомирської області) на 2021-2025 роки				
3	Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки	Розпорядження начальника Житомирської обласної військової адміністрації № 376 від 20.12.2022	У межах фінансового ресурсу	-	-

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря»:

розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 04.11.2019р. № 392 «Про орган управління якістю атмосферного повітря та затвердження Положення про управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації у новій редакції» Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації визначено органом управління якістю атмосферного повітря;

розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 13.02.2020р. № 121 «Про утворення обласної комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю повітря» утворено комісію з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі Комісія);

Розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 28.10.2022 № 310 розроблено та затверджено Програму державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря Житомирської зони на 2023 – 2027 роки.

Заходами Програми передбачено створення автоматизованої системи моніторингу атмосферного повітря з встановленням трьох постів спостереження. Автоматизована система дозволить виконувати одне із найважливіших завдань: отримувати достовірні відомості щодо вмісту у атмосферному повітрі забруднювальних речовин, оцінювати та прогнозувати її зміни і ступені небезпечності, розробляти науково обґрунтовані рекомендації для прийняття управлінських рішень у галузі охорони атмосферного повітря, у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також інформувати населення про

якість атмосферного повітря, вплив його забруднення на здоров'я та життєдіяльність людини.

Відповідно до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 № 590, видатки на виконання заходів, що передбачені Програмою, не належать до видатків першої та другої черги здійснення платежів органами Казначейства, що унеможлиблює придбання необхідного обладнання для виконання Програми.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» введено сучасний та європейський порядок проведення оцінки впливу на довкілля (далі – Закон).

Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Відповідно до вимог Закону створено єдиний реєстр оцінки впливу на довкілля, в якому розміщуються матеріали та інформація стосовно проходження суб'єктами господарювання процедури оцінки впливу на довкілля.

Визначено порядок проведення процедури з оцінки впливу на довкілля, надання висновку про оцінку впливу на довкілля та затверджені критерії постановами Кабінету Міністрів України, а саме: - постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 989 «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля»; - постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1010 «Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля»; - постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1026 «Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля».

Процедура оцінки впливу на довкілля передбачає підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля, проведення його громадського обговорення, аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, а також надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля.

У 2023 році Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації надано суб'єктам господарювання 27 висновків з оцінки впливу на довкілля стосовно допустимості провадження планованої діяльності на території області.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Існування екологічного податку зумовлено необхідністю часткової компенсації негативного впливу на природу різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів. Екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу. Відтак, сума сплаченого екологічного податку повинна покривати витрати на фінансування заходів, необхідних для відновлення навколишнього середовища, відповідати сумі нанесеній навколишньому середовищу шкоди.

Держава зацікавлена у тому, щоб обсяги сплаченого екологічного податку збільшувались, оскільки податок є одним з джерел доходів бюджетів. При цьому, ціллю державної екологічної політики є зменшення забруднення навколишнього природного середовища. Для держави також важливо зберегти рівень ділової активності, отже зміни у екологічному оподаткуванні не повинні спричинити припинення або скорочення діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до Бюджетного кодексу України було визначено зарахування коштів від сплати екологічного податку та коштів від відшкодування збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства до місцевих бюджетів.

В Бюджетному кодексі України з 2018 року внесено зміни щодо зменшення фінансування природоохоронних заходів за рахунок екологічного податку, зокрема:

- на 25% зменшено зарахування до спеціального фонду обласних бюджетів екологічного податку. Відтепер до обласних бюджетів зараховується 30% (замість 55%), до державного бюджету – 45% (замість 20%). Зміни внесено до статей 29 та 69¹ Кодексу;
- до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25 %.

Відповідно до функцій екологічного податку надходження від його сплати повинні бути джерелом фінансування природоохоронних заходів, а його обсяги мають бути достатніми для реалізації заходів з компенсації шкоди, яку нанесли навколишньому природному середовищу забруднювачі. Відтак, держава зацікавлена, з одного боку, у максимізації надходжень екологічного податку, оскільки він є одним з джерел доходів бюджету, а з іншого, у мінімізації забруднень, які погіршують стан навколишнього природного середовища.

За 2023 р. фактично сплачено та надійшло до казначейства 29947,64 тис грн. екологічних платежів, в т. ч. до державного бюджету - 13476,44 тис грн, до місцевих бюджетів 7486,91 тис грн, до бюджету області – 8984,29 тис грн.

Одним із шляхів збільшення надходжень коштів від сплати збору за забруднення навколишнього середовища до загального фонду, це виявлення контролюючими органами, екологічною інспекцією та ДФСУ нових суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність без дозволу на викиди в атмосферне повітря та відповідно не сплачують податки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним

напрямам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Кошти фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватися тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, в тому числі наукових досліджень з цих питань, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Обласний фонд охорони навколишнього природного середовища являється практично єдиним гарантованим джерелом фінансування природоохоронної діяльності. Проте, проведення більшості заходів потребує великих капіталовкладень, яких не вистачає, що не дозволяє фінансувати масштабні природоохоронні заходи.

Державна екологічна політика та державні фінансові ресурси мають бути направлені на запобігання та вирішення основних екологічних проблем у регіонах, з метою недопущення екологічних катастроф.

Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис грн.

Таблиця 53

№ п/п	Обсяг коштів	Рік		
		2021	2022	2023
1	Залишок коштів на початок звітного періоду	9830,50	1584,00	1584,00
2	Надходження коштів у звітному періоді – всього	3027,61	5546,00	8721,05
3	Використано коштів - всього	11274,11	5546,00	8721,05
4	Залишок коштів на кінець звітного періоду	1584,00	1584,00	1584,00
5	% використання коштів (дані п.3 поділити на /(дані п.1+дані п.2)x 100)	87,68	77,78	84,6

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 376 Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища, а саме:

раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;

проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;

зменшення викидів забруднених стічних вод у водойми;

організація системи моніторингу довкілля, у тому числі атмосферного повітря.

Досягнення мети Програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Ресурсне забезпечення Програми, тис грн.

Таблиця 54

Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання Програми	I етап виконання Програми			II етап (2024 - 2025 роки)	III етап (2026 - 2027 роки)	Всього витрат на виконання Програми
	2023 рік	2024 рік	2025 рік			
1	2	3	4	5	6	7
Обсяг ресурсів всього, в тому числі:	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
державний бюджет	-	-	-	-	-	-
обласний бюджет	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
районні, міські (міст обласного значення), бюджети об'єднаних територіальних громад	-	-	-	-	-	-
бюджети сіл, селищ, міст районного значення	-	-	-	-	-	-
кошти небюджетних джерел	-	-	-	-	-	-

Відповідно до розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 29.12.2022 № 387 «Про затвердження кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2023 рік», із змінами передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності на загальну суму 9682,05 тис. грн.

Протягом 2023 року Управлінням екології та природних ресурсів обласної військової адміністрації (далі – Управління), як розпорядником коштів фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – ОНПС), виконано природоохоронних заходів на загальну суму 8721,05 тис. грн, що становить 90,1 % від запланованих:

розроблення документації із землеустрою для територій і об'єктів природно-заповідного фонду – 300, 00 тис. грн;

нове будівництво очисних споруд каналізації у смт Романів Житомирського району Житомирської області (І черга) – 8421,05 тис. грн.

У 2023 році, керуючись розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 07.12.2022 року № 355 «Про обласний бюджет Житомирської області на 2023 рік» із змінами, кошти, що надійшли у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва були спрямовані на проведення робіт з інвентаризації земель комунальної власності лісового та водного фонду шляхом виділення субвенції органам місцевого самоврядування: Олевській міській раді, Горщиківській сільській раді, Чоповицькій селищній раді, Малинській міській раді, Гладковицькій сільській раді, Вільшанській сільській раді, Романівській селищній раді, Чуднівській міській раді, Тетерівській сільській раді, Миропільській селищній раді, Бердичівській міській раді. Загальна сума субвенції становить 4506,70 тис. грн, фактично використано - 2310,37 тис. грн, що становить 51,3% від запланованих. Територіальними громадами проведено закупівлі по предмету: «Послуги з розробки технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель комунальної власності».

Загалом природоохоронні заходи Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації проводяться згідно календарного плану в межах кошторису витрат обласного фонду.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки спрямовані на впровадження науково обґрунтованих та безпечних для навколишнього природного середовища і здоров'я населення вимог до процесів, товарів та послуг.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про стандартизацію» розрізняють (залежно від суб'єкта стандартизації, який приймає чи схвалює стандарти): національні стандарти; кодекси усталеної практики та класифікатори, прийняті чи схвалені центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації; каталоги та реєстри загальнодержавного застосування; стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, прийняті чи схвалені іншими суб'єктами, що займаються стандартизацією.

Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» відносить до сфери державного метрологічного нагляду контроль стану навколишнього природного середовища, а вимірювання в цій сфері повинні виконуватися атестованими, відповідно до «Правил уповноважень та атестації у державній метрологічній системі», лабораторіям.

Основу екологічного нормування складають:

- ГДК - гранично допустимі концентрації;
- ОБРВ - орієнтовно безпечні рівні впливу;
- ГДВ - гранично допустимі викиди (в атмосферу);
- ГДС - гранично допустимі скиди (у водні об'єкти);

- тимчасово погоджені викиди і скиди;
- ліміти використання природних ресурсів, викидів і скидів.

Норми (ГДК і ОБРВ) є єдиними для всієї території України.

Екологічні нормативи (ГДВ, ГДС) розробляють і вводять у дію державні природоохоронні органи, норми охорони здоров'я - інші уповноважені на те державні органи в межах своєї компетенції відповідно до природно-ресурсного законодавства.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС висуває нові вимоги до державного регулювання охорони навколишнього природного середовища України відповідно до європейських стандартів. Тому головною умовою використання означених інструментів державного регулювання є удосконалення чинного природоохоронного законодавства України, розробка законодавчих актів, які стосуватимуться субсидування, кредитування, квотування, систем застави та інше, що має призвести до збільшення інвестування в охорону навколишнього природного середовища.

15.9. Державне регулювання природокористування

Державне регулювання у сфері охорони атмосферного повітря, головним чином, відбувається шляхом видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, а саме: встановлення умов та вимог до обладнання, технологічних процесів та дозволених обсягів викидів забруднюючих речовин і заходів щодо їх зниження.

За 2023 рік Управлінням видано 287 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, з них для другої групи - 75 дозволів, для третьої – 209.

З 2012 року, відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», зі змінами, прийом суб'єктів господарювання з питань отримання документів дозвільного характеру здійснюється через Центри надання адміністративних послуг.

Ураховуючи що у 2023 році відбулися зміни в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» Управлінням впроваджено видачу Дозволів з врахуванням змін до вимог з оформлення та змісту документів, а також здійснено координацію діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення заходів з проведення публічних обговорень за участю громадськості у процесі видачі Дозволів.

У 2023 році видано 29 висновків з оцінки впливу на довкілля та погоджено 20 планів післяпроектного моніторингу планованої діяльності.

Спеціалістами Управління розглянуто 89 пакетів містобудівної документації.

У 2023 році відбулися зміни у законах України «Про оцінку впливу на довкілля» та «Про стратегічну екологічну оцінку», які вимагають певної адаптації до їх нових положень. З метою налагодження ефективної роботи відповідно до змін вищезгаданого законодавства Управлінням забезпечувалася координація дій з органами місцевого самоврядування та райдержадміністраціями.

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою концентрації наукових знань та інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики:

- опрацюванням існуючих наукових знань та інформації на предмет їх прикладного використання для реалізації регіональної екологічної політики;
- проведенням наукових пошуків за відповідними напрямами та науковим опрацюванням природоохоронних проектів.

Науково-технічний прогрес за своїм визначенням - це розширення можливостей більш ощадливого використання природно-ресурсного потенціалу і його відтворення, екологізації суспільного виробництва та всієї людської життєдіяльності за умови впровадження технологічних та ресурсозберігаючих інновацій.

Екологічною проблемою області є проблема зберігання, утилізації та знешкодження відходів, що справляють негативний вплив на стан довкілля. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля: призводять до забруднення підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів, ведуть до зменшення сільськогосподарського виробництва.

Проблема негативного впливу відходів на навколишнє середовище є однією з найбільш болючих у регіоні. Щорічно обсяги накопичення відходів збільшуються, виникають несанкціоновані звалища, не вирішується проблема поводження з небезпечними відходами. Крім побутових відходів, значною проблемою є складування промислових відходів, а саме здійснення заходів з видалення та оброблення проммайданчиків діючих та зупинених каменеобробних підприємств від твердих побутових відходів і перевезення, накопичення та розміщення цих відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері, із залученням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації та використання в будівельній та шляхобудівельній галузях. Екологічні проблеми України повною мірою торкнулись і Житомирщини. Більш того, найменші відхилення у природно-екологічному балансі цього краю негайно позначаються на екологічному стані інших регіонів країни.

У 2023 році завершено повторну комплексну інвентаризацію місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин. Встановлено, що на території області знаходиться 231,336 тонн ХЗЗР.

На сьогодні з усіх існуючих методів утилізації ХЗЗР найбільш ефективним є спалювання в спеціальних високотемпературних печах, обладнаних сучасними системами очищення димового газу та контролю за викидами і небезпечними рештками.

До 2015 року небезпечні відходи експортувалися в країни ЄС, які мають необхідні потужності для екологічно безпечного знищення ХЗЗР. Однак, у зв'язку із відсутністю законодавчого врегулювання порушеного питання, механізм транскордонного перевезення відходів у нас було заблоковано.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року № 1212 «Про внесення зміни до пункту 11 Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням», дозволено вивіз ХЗЗР за кордон для екологічно безпечної утилізації або здійснення такої утилізації в Україні (у разі наявності відповідних потужностей).

Загальні річні надходження у Житомирський обласний фонд охорони навколишнього природного середовища становлять 5 – 6 млн грн. Без державної підтримки, лише за рахунок коштів місцевих бюджетів та екологічних фондів, здійснити вищезгадані роботи неможливо, а стан зберігання ХЗЗР призводить до погіршення санітарно-епідеміологічної ситуації та зростання соціальної напруги серед населення області.

15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього природного середовища

У своїй діяльності з екологічного інформування громадськості Управління керується положеннями Організації Конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Законом України «Про інформацію» та іншими законодавчими і нормативними документами. Населення зверталось до Управління переважно по питаннях стану навколишнього природного середовища в області та окремих його ресурсів (вода, земля, атмосферне повітря). Необхідна інформація з зазначених питань надавалась, як в письмовій так і в усній формі, в залежності від запиту. Екологічні матеріали також розміщені на сайті управління <http://eprdep.zht.gov.ua>.

15.12. Екологічна освіта та інформування

У 2023 році екологічна освіта в області набуває особливого значення, оскільки в умовах воєнних дій виникають нові джерела впливу на довкілля. Відповідно, важливим є здійснення еколого-просвітницької роботи серед населення, особливо серед дітей та молоді, щодо можливих небезпек для людини під час виникнення екологічних загроз в умовах воєнних дій. Лише відповідальне споживання та раціональне використання природних ресурсів може гарантувати нам чисте і здорове майбутнє.

Для забезпечення неперервної екологічної освіти і виховання в області створена система в якій діють один заклад позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, 18 еколого-натуралістичних відділень на базі

закладів позашкільної освіти, 264 еколого-натуралістичний гурток при закладах освіти області, 170 екологічних стежок, 180 колективів екологічної просвіти. При закладах загальної середньої та позашкільної освіти області діє 88 куточків живої природи.

У 2023 році функціонувало 27 шкільних лісництв, проте їх діяльність змінилася у зв'язку із воєнним станом. Юні лісівники вирощують та доглядають за саджанцями на дослідних ділянках, опановують ази лісівничої справи, застосовують набуті

знання на практиці, ефективно співпрацюють з лісовими господарствами Житомирщини. На закріплених територіях вони доглядають за 180 мурашниками, підгодовують тварин взимку, виготовили та розвішали 2359 штучних гніздівель для птахів. Також із здобувачами освіти було здійснено 359 екологічних походів та експедицій.

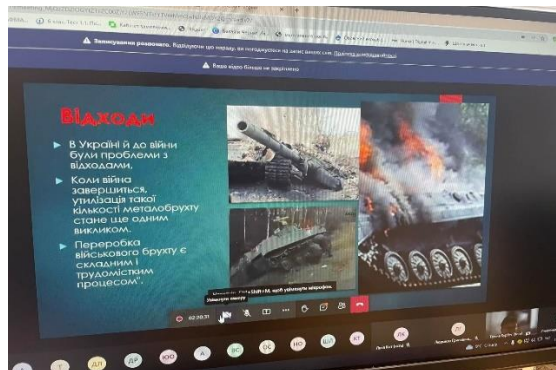
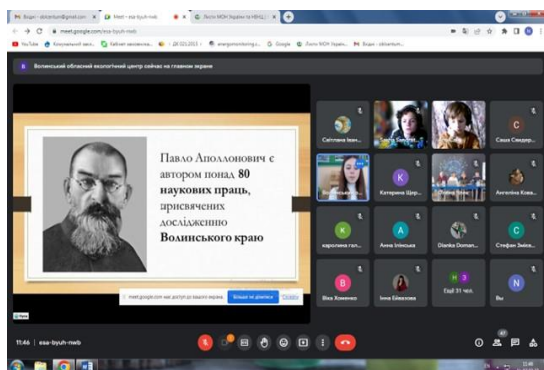
З метою поліпшення стану довкілля, озеленення та благоустрою населених пунктів, прилеглих до них територій, очищення джерел, збереження природо-заповідного фонду, зокрема, створення нових зелених зон, парків, скверів, висаджування саджанців дерев і кущів, школярами області в 2023 році очищено і взято під охорону 162 джерела, закладено парків, алей та скверів 76 шт., висаджено дітьми 54714 дерев та кущів на території області.

Упродовж 2023 року Комунальним закладом позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради організовано участь 8928 здобувачів освіти області у 112 заходах еколого-натуралістичного напрямку.

У 2023 році відбулася щорічна церемонія вручення найпрестижнішої нагороди «Юннатівський оскар» - відзначення кращих юннатів Житомирщини, які займають науково-дослідною діяльністю у галузі екології та практичною природоохоронною роботою. У КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР відбулося відкриття алеї юннатівських зірок.

Упродовж 2023 року було організовано та проведено обласний дитячий форум на тему «Життя, віддане науці» до 165-річчя з дня народження П.А. Тутковського, круглий стіл «В. Вернадський – український вчений, природознавець, філософ, політичний та культурний діяч», присвячений 160-річчю з дня народження В.І. Вернадського, обласний екохаб «Війна і довкілля: вивчити, зрозуміти, зберегти» до Дня довкілля.

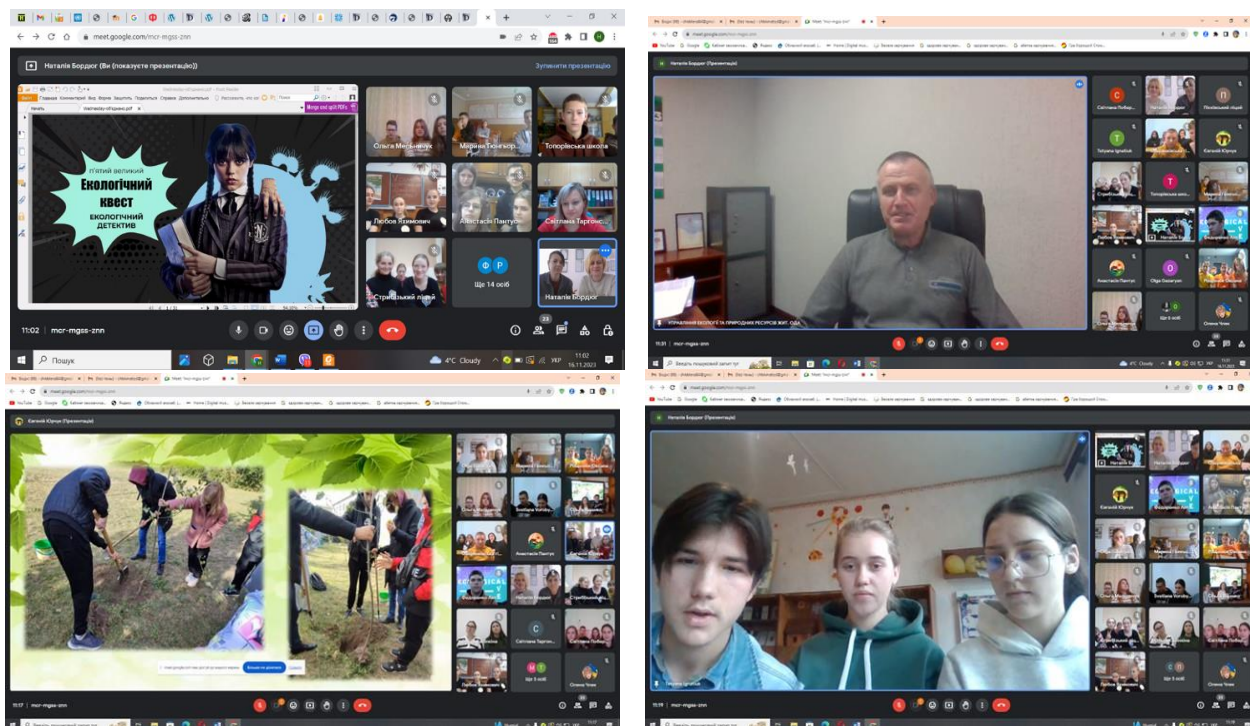

На базі Комунального закладу позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради було проведено Всеукраїнський зліт учнівських лісництв закладів загальної середньої та позашкільної освіти. Юні лісівники, найкращі представники 20 регіонів України, представляли практичну, природоохоронну, профорієнтаційну та просвітницьку діяльність лісництв. науково-дослідницькі роботи в лісівничій галузі.

Проведено V Великий екологічний квест «Захисник природи» в онлайн форматі. Цьогоріч тематикою квесту став екологічний детектив, за мотивами

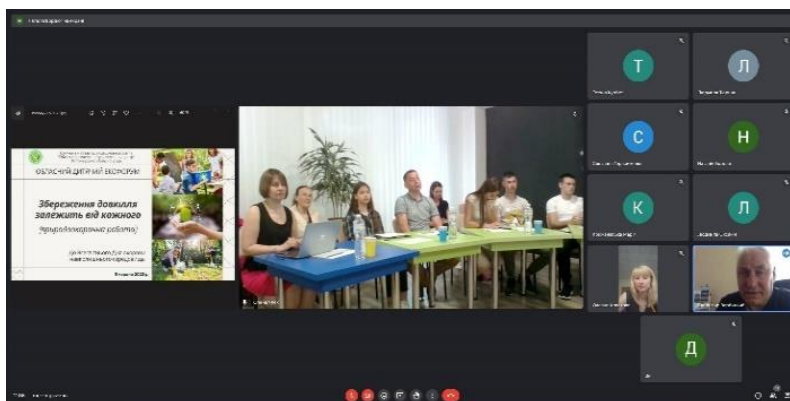
культового серіалу «Венздей». 20 команд підключили свій інтелект, логіку, креатив та пройшли 6 цікавих, незвичайних екологічних завдань. Під час квесту учасники дізналися про токсичні речовини та підприємства, які впливають на здоров'я людей.

Уже традиційно 5 червня 2023 р. в КЗПО «ОЕНЦ»ЖОР з нагоди відзначення Всесвітнього Дня охорони навколишнього середовища було проведено обласний дитячий екофорум. Здобувачі Житомирщини репрезентували практичну природоохоронну діяльність за темою «Збереження довкілля залежить від кожного!».

У 2023 році продовжується реалізація проекту - «Віртуальний інтерактивний музей «ЕcoBioSystem», одного із складників регіонального освітнього технопарку. Експозиції музею розміщуються в 5-ти рубриках: «Освітній простір», «Квітковий дім», «ZooLife», «Біологічний лабіринт», «Арт дизайн». Цей музей дає можливість задіяти різні канали сприйняття, що інтегровано впливає на ціннісні орієнтації через позитивні емоції, впливає на усвідомлене самоформування екологічної компетентності. З експозиціями музею можна ознайомитися за покликанням: <https://ecobiosystem.wixsite.com/museum>

Організовано та проведено II літню екологічну школу «EcoLandLab», до якої було залучено 70 дітей. Діяльність цієї школи забезпечує безліч наукових, творчих та спортивних активностей, а також реалізовує проекти, організовує квести, конкурси та змагання, здійснює еколого-природоохоронну роботу. У літній екологічній школі «EcoLandLab» здобувачі освіти навчалися та проводили цікаві дозволя в таких лабораторіях: «Біологічний лабіринт», «Безпека життя та простору», «Арт-дизайн».

Отже, за результатами проведеної роботи в області було створене необхідне безпечне освітнє середовище для всебічного розвитку дітей та молоді у природничій галузі. Усвідомлюючи роль та значення екологічної освіти і виховання учнівської молоді в сучасних умовах, педагогічні колективи закладів освіти Житомирщини докладають посильних зусиль щодо формування екологічної свідомості у дітей та молоді.

15.13. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

У 2023 році продовжувалась співпраця з іноземними інвесторами з метою реалізації ряду проектів, в тому числі: будівництво сміттєпереробного заводу, сонячних електростанцій, системи теплопостачання та інші. Внаслідок російської агресії терміни реалізації проектів переглядаються.

ВИСНОВКИ

Протягом 2023 року Департаментом екології здійснювались заходи щодо забезпечення безумовного доступу громадян до екологічної інформації.

На веб-сайті Управління www.eprdep.zht.gov.ua розміщена відповідна екологічна інформація та забезпечено належний розгляд звернень громадян, як в електронному, так і в паперовому вигляді. Протягом року опрацьовано 153 звернення громадян.

Рішенням чотирнадцятої сесії VIII скликання Житомирської обласної ради від 16.03.2023 № 511 оголошено нові та розширено межі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення:

1) ландшафтний заказник місцевого значення «Над Случчю» площею 29,0 га;

2) лісовий заказник місцевого значення «Урочище Зрубок» площею 40,9 га;

3) розширено межі гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Урочище «Нивки» на площу 8,41 га (загальна площа -11,41 га);

4) ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб монастирський» площею 0,01 га;

5) ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб Ігнатія Крашевського» площею 0,01 га;

6) ландшафтний заказник місцевого значення «Дубовий гай» площею 2,0 га;

7) розширено межі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Берльоне» на площу 65,0 (загальна площа – 843,0 га);

8) гідрологічний заказник місцевого значення «Гудюча криниця» площею 3,0га;

9) ландшафтний заказник місцевого значення «Городоцький» площею 8,5767га;

10) гідрологічний заказник місцевого значення «Малиновий мох» площею 4,9 га;

11) ландшафтний заказник місцевого значення «Гальчинський» площею 21,0 га;

12) розширено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Лумлянський» на площу 43,8369 га (загальна площа – 84,6755 га).

Рішенням чотирнадцятої сесії VIII скликання Житомирської обласної ради від 16.03.2023 № 512 оголошено нові об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення:

1) лісовий заказник місцевого значення «Дубовець» площею 525,1 га;

2) гідрологічний заказник місцевого значення «Глозна» площею 126,4 га.

Рішенням чотирнадцятої сесії VIII скликання Житомирської обласної ради від 16.03.2023 № 513 «Про розширення меж та перейменування об'єкта природно-заповідного фонду» розширено межі парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення імені Кутузова на площу 2,0279 га (загальна площа становить – 7,0279 га); перейменовано об'єкт природно-заповідного фонду з «парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення імені Кутузова» на «парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Горошківське замчище».

Рішенням вісімнадцятої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 21.12.2023 № 659 "Про оголошення нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення" оголошено нові об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення:

- 1) Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Чарівні луки» площею 6,5 га;
- 2) Гідрологічний заказник місцевого значення «Прибитоцький» площею 41,5 га;
- 3) Ландшафтний заказник місцевого значення «Дендропарк Лагульський» площею 4,0 га;
- 4) Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Рябчик» площею 9,0 га;
- 5) Пралісова пам'ятка природи місцевого значення «Народицька» площею 22,9 га.

Рішенням вісімнадцятої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 21.12.2023 № 660 "Про внесення змін у рішення Житомирської обласної ради від 16.12.2021 № 363" у п.10 рішення № 363 уточнено площу, яку вилучили - 1,88 га (у рішенні до змін було 4,24 га). У зв'язку із внесеними змінами площа гідрологічного заказника місцевого значення «Страхів» зросла на 2,36 га і становить 2405,15 га.

Таким чином площу природно-заповідного фонду області у 2023 році було збільшено на 966,4315 га.

Станом на 01.01.2024 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 284 об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею 143203,7814 га, з них 20 об'єктів загальнодержавного значення (їх площа становить 57940,04 га) та 264 об'єктів місцевого значення (їх площа становить 85263,7414 га).

Відсоток заповідності становить 4,75 %.

Департаментом у 2023 році продовжено роботу над **Регіональним планом управління відходами** (далі - РПУВ), який розробляється відповідно до Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року та Національного плану управління відходами до 2030 року.

Метою РПУВ є забезпечення сталого управління відходами в Житомирській області, зменшення обсягів утворення відходів шляхом збільшення обсягу їх переробки та повторного використання.

Згідно з методичними рекомендаціями з розроблення регіональних планів управління відходами, затверджених наказом Міндовкілля від 10.09.2021 № 586, спеціалістами Департаменту у грудні 2023 році завершено підготовку проєкту Регіонального плану управління відходами на території Житомирської області до 2030 року. Регіональний план надіслано на погодження до Міндовкілля.

За дорученням начальника обласної військової адміністрації від 21.10.2022 № 5969/2-22/35 «Про виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 вересня 2022 року «Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період» доручено органам місцевого самоврядування, державним та комунальним лісогосподарським підприємствам, а також районним військовим адміністраціям невідкладно вжити заходів щодо активізації роботи з виконання завдання, визначеного положенням Указу Президента України від 29 вересня 2022 року № 675/2022 щодо виділення органами державної влади та органами місцевого самоврядування придатних до заліснення земель.

Площа земельних ділянок, які планується передати лісогосподарським підприємствам для ведення лісового господарства і пов'язаних з ним послуг, становить близько 13995,7 га, загальна площа земельних ділянок, на які надано дозвіл на виготовлення проєкту землеустрою щодо відведення – 8680,99203 га, а площа ділянок, на які затверджено проєкти землеустрою щодо відведення – 2500,7561 га.

Розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 376 затверджено **Програму охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки**.

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища.

Протягом 2023 року Департаментом, як розпорядником коштів фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – ОНПС), **виконано природоохоронних заходів на загальну суму 8721,05 тис. грн**, що становить 90,1 % від запланованих:

розроблення документації із землеустрою для територій і об'єктів природно-заповідного фонду – 300, 00 тис. грн;

нове будівництво очисних споруд каналізації у смт Романів Житомирського району Житомирської області (І черга) – 8421,05 тис. грн. Завершення

будівництва є екологічно важливим як у місцевих, так і у регіональних масштабах.

Керуючись розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 07.12.2022 року № 355 «Про обласний бюджет Житомирської області на 2023 рік» із змінами, кошти, що надійшли у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва були спрямовані на проведення робіт з інвентаризації земель комунальної власності лісового та водного фонду шляхом виділення субвенції органам місцевого самоврядування. Загальна сума субвенції становить 4506,70 тис. грн, фактично використано - 2310,37 тис. грн, що становить 51,3% від запланованих. Територіальними громадами проведено закупівлі по предмету: «Послуги з розробки технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель комунальної власності».

Директор Департаменту

Олександр КОНДРАТЮК